

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти)

Навчальний посібник

Київ
Видавничий центр КНЛУ
2020

Педагогічна практика студентів у закладах загальної середньої освіти (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти) : навчальний посібник / Уклад.: Соловей М. І., Ніколаєва С. Ю., Кудіна В. В. та інш. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2020. 142 с.

У посібнику визначені мета, завдання та зміст педагогічної практики, детально розкриті завдання і обов'язки студентів-практикантів та керівників практики на всіх її етапах.

Посібник спрямований на допомогу студентам усіх форм здобуття освіти в оволодінні знаннями та уміннями з організації навчальної і виховної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти та проведення науково-педагогічних досліджень.

Укладачі: Соловей М. І., канд. пед. наук, доцент;
Ніколаєва С. Ю., докт. пед. наук, професор;
Кудіна В. В., канд. пед. наук, доцент;
Демчук В. С., канд. пед. наук, доцент;
Борецька Г. Е., канд. пед. наук, доцент;
Таранік-Ткачук К. В., канд. пед. наук, доцент.

Рецензенти: Задорожна І. П., докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка;
Тхоржевська Т. Д., докт. пед. наук, професор
кафедри психології, педагогіки і фізичного виховання
Київського національного лінгвістичного університету.

*Затверджено вченою радою
Київського національного лінгвістичного університету
10 лютого 2020 р., протокол № 13.*

© Соловей М. І., Ніколаєва С. Ю.,
Кудіна В. В. та інш., 2020
© Видавничий центр КНЛУ, 2020

ЗМІСТ

Передмова	5
Розділ 1. Мета, завдання і зміст педагогічної практики студентів, які навчаються за програмами підготовки бакалавра	6
1.1 Мета педагогічної практики	6
1.2 Завдання педагогічної практики	7
1.3 Права та обов'язки студента-практиканта	10
1.4 Обов'язки керівників педагогічної практики студентів	11
1.5 Зміст педагогічної практики	14
1.6 Організація діяльності студента-практиканта	20
Розділ 2. Навчальна та виховна робота студента-практиканта в закладі загальної середньої освіти	23
2.1. Загальні психолого-педагогічні вимоги до уроку	23
2.2. Методичні вимоги до уроку іноземної мови	24
2.3 Планування уроків іноземної мови	28
2.4 Організація та проведення аналізу уроків іноземної мови	33
2.5 Методичні вимоги до уроку української мови і літератури	44
2.6 Планування уроків української мови і літератури	45
2.7 Організація та проведення аналізу уроків української мови і літератури	47
Розділ 3. Організація позакласної роботи з учнями	50
3.1 Організація та проведення позакласних заходів з іноземної мови	50
3.2 Діяльність студента-практиканта як класного керівника	53
3.3 Вивчення особистості учня та написання його / її психолого-педагогічної характеристики	90
3.4 Вивчення колективу класу і написання його психолого-педагогічної характеристики	92
Розділ 4. Науково-дослідницька робота студента-практиканта	96
4.1 Рекомендації до проведення психолого-педагогічних досліджень	96
4.2 Рекомендації до проведення наукових досліджень з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури	101
4.3 Участь студентів у наукових семінарах	106

Розділ 5. Підведення підсумків педагогічної практики	111
5.1 Звітна документація студента-практиканта	111
5.2 Критерії оцінювання результатів педагогічної практики	111
Розділ 6. Схеми та зразки оформлення документації з педагогічної практики	126
Список рекомендованої літератури	134

Передмова

У системі професійної підготовки майбутніх учителів важлива роль належить педагогічній практиці. Вона виконує провідну роль у формуванні всебічно освічених фахівців, є органічним складником освітнього процесу, забезпечуючи поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів-філологів з їх практичною діяльністю в закладах загальної середньої освіти.

Педагогічна практика студентів IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є завершальним етапом у підготовці фахівців, вона засвідчує не тільки загальний рівень фахових, зокрема предметних філологічних, психолого-педагогічних і методичних компетентностей, але й певним чином впливає на остаточне професійне самовизначення майбутнього вчителя.

Навчальний посібник з педагогічної практики підготовлений на основі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», нормативно-методичних документів з кредитно-модульної системи організації освітнього процесу в Київському національному лінгвістичному університеті.

Посібник є системним викладом навчальних матеріалів, необхідних як студентам-практикантам, так і організаторам-керівникам педагогічної практики. У посібнику визначено зміст педагогічної практики в кожному з двох модулів, вимоги до організації навчальної, виховної, методичної та дослідницької роботи студентів; надано методичні рекомендації щодо підготовки уроків і виховних заходів різних типів та їх аналізу, тематика курсових робіт з методики навчання іноземних мов, української мови і літератури й наукових досліджень з психолого-педагогічної проблематики, зразки оформлення звітної документації з педагогічної практики, критерії оцінювання кожного з видів роботи студента-практиканта.

РОЗДІЛ 1

МЕТА, ЗАВДАННЯ І ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ЗА ПРОГРАМАМИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА

Загальні положення

Відповідно до навчальних планів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальностей 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література, 014 Середня освіта 014.02 Мова і література (англійська, німецька, іспанська, французька) педагогічна практика студентів IV курсу складається з 2-х модулів (11 кредитів), які розподіляються так:

– педагогічна практика з першої іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта), з української мови і літератури – в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта) триває 4 тижні, що становить 6 кредитів;

– педагогічна практика з другої іноземної мови (англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література) в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта) триває 3 тижні, що становить 5 кредитів.

1.1 Мета педагогічної практики

Проблема професійної підготовки випускників педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти завжди була і є актуальною, особливо в сучасних умовах, коли фахова підготовка вчителя спрямована на модернізацію вітчизняної школи, що відповідає тенденціям світових процесів в освітньому просторі. Пріоритетними напрямками в розвитку освіти є підготовка фахівців високого рівня професіоналізму, кваліфікованих фахівців, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження інформаційних технологій. У зв'язку зі зміною соціальних вимог відбувається переосмислення ролі вчителя у процесі модернізації системи освіти, підвищуються вимоги до нього. Критично-креативна парадигма освіти потребує високої професійної компетентності вчителя, його готовності до педагогічного співробітництва і співтворчості зі своїми учнями. Про це йдеться, зокрема, в Концепції «Нова українська школа», завданнями якої є всебічний розвиток дитини, її нахилів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових особливостей¹.

¹ Нова українська школа. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

Педагогічна практика студентів IV курсу спрямована на озброєння їх комплексом компетентностей, необхідних для здійснення всіх видів освітньої роботи в закладі загальної середньої освіти.

Метою педагогічної практики є:

- формування у студентів умінь творчо використовувати в педагогічній діяльності знання й практичні навички, набуті в процесі вивчення теоретичних курсів;
- оволодіння майбутніми педагогами технологіями, методами, засобами, формами організації навчальної та виховної роботи в різних типах закладів загальної середньої освіти;
- розвиток у студентів умінь застосовувати в практичній діяльності знань з теоретичних основ педагогіки, психології і методики навчання іноземної мови, української мови і літератури, усвідомлення ними професійної значущості цих знань, виховання у студентів потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь, навичок та їх педагогічної майстерності;
- розвиток творчої ініціативи, реалізація особистісного творчого потенціалу кожного студента;
- вироблення у студентів практичних умінь приймати самостійні рішення в реальних для професійної діяльності умовах, моделювати структури традиційних і нетрадиційних, нестандартних, із застосуванням інтерактивних, особистісно орієнтованих методик уроків, виконувати позакласну роботу з іноземної мови, української мови і літератури за самостійно укладеними розробками заходів;
- подальший розвиток дослідницьких умінь у конкретній професійній діяльності.

1.2 Завдання педагогічної практики

Завдання педагогічної практики зумовлені особливостями професійної підготовки майбутніх учителів і полягають у:

- вихованні у студентів любові до професії вчителя, прагнення до постійного професійного розвитку;
- забезпеченні умов для професійної адаптації студентів, залученні їх до активної діяльності в учнівських колективах;
- закріпленні і поглибленні знань студентів з фахових дисциплін (мовних і психолого-педагогічних), оволодінні засобами застосування цих знань для розв'язання педагогічних завдань;
- ознайомленні студентів зі специфікою діяльності сучасних закладів освіти;

- формуванні і розвитку у студентів умінь учителя іноземної мови, української мови і літератури;

- виробленні у майбутніх педагогів уміння проводити методичний аналіз уроків і добирати навчальний матеріал та засоби унаочнення, зокрема мультимедійні, для уроків з іноземної мови / української мови і літератури, здійснювати оптимальний вибір і використання ефективних методів і прийомів навчання та контролю рівня результатів навчання учнів, аналізувати і узагальнювати передовий досвід навчання іноземної мови / української мови і літератури;

- формуванні у практикантів уміння проводити уроки з використанням сучасних технологій навчання, зокрема мультимедійних;

- розвитку у практикантів уміння здійснювати виховну роботу, зокрема засобами навчального предмета «Іноземна мова»;

- формуванні у студентів творчого, дослідницького підходу до організації педагогічної діяльності, набуття ними вмінь проводити наукові дослідження з використанням ефективних методів і методик педагогічних досліджень, а також умінь здійснювати самоконтроль, самоаналіз й об'єктивну самооцінку власної педагогічної діяльності та діяльності вчителів і колег-практикантів;

- оволодінні вміннями спілкування з вихованцями, їх батьками та педагогами;

- виробленні у майбутніх педагогів навичок самостійності у підготовці та проведенні різних форм організації і видів навчальної та виховної роботи з вихованцями й особистої відповідальності за їх якість та ефективність;

- сприянні розвитку і закріпленню особистісних властивостей студентів, які є передумовою формування їх педагогічної майстерності, індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців.

Отже, педагогічна практика спрямована на формування таких компетентностей у майбутніх фахівців:

загальні компетентності:

- здатність до узагальнень, абстрактного мислення, поєднання аналізу і синтезу для розуміння процесів та явищ у галузях освіти, методики навчання ІМ, вміння чітко встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;

- здатність до критики, самокритики, професійного саморозвитку й самовдосконалення;

- здатність до застосування професійних знань і вмінь у широкому діапазоні майбутніх місць роботи та повсякденному житті;

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу складної комплексної інформації з різних джерел та її представлення у стислій формі в усному та письмовому вигляді;
- здатність працювати в команді, вести методичні дискусії, переконувати та впливати на інших учасників колективу;
- здатність працювати в міжнародному і мультикультурному середовищі та позитивно ставитися до несхожості та інших культур, здатності працювати в міжнародному контексті;
- здатність до продуктивної праці в педагогічному колективі та автономно;
- здатність до письмової та усної комунікації рідною мовою та іноземними мовами, зокрема із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- здатність планувати та управляти часом, а також до адаптації та дії в новій ситуації;
- здатність мотивувати людей та спільно рухатися до спільної мети;
- здатність до застосування базових загальних знань сфери навчання; здатність до самонавчання, ініціативності, критики та самокритики;
- здатність до професійного самовдосконалення навчання впродовж усього життя та оволодіння сучасними знаннями;
- здатність дотримуватися етичних норм, цінувати та поважати різноманітність й мультикультурність;

фахові компетентності:

- здатність здійснювати типову методичну діяльність і виконувати типові професійні завдання вчителя іноземної мови при навчанні учнів закладів загальної середньої освіти;
- здатність здійснювати відбір методів, форм і засобів навчання ІМ, спрямованих на розвиток здібностей учнів закладів загальної середньої освіти;
- здатність визначати особливості та компоненти уроку іноземної мови для формування ключових компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти;
- здатність виявляти професійно-методичні проблеми, знаходити рішення;
- здатність аналізувати власну професійно методичну діяльність, здійснювати методичну рефлексію, узагальнювати позитивний досвід колег;
- здатність розвивати інтелектуальну й емоційну сфери учнів засобами іноземної мови, знайомити з навчальними стратегіями;
- здатність використовувати іноземну мову як мету і засіб навчання;
- здатність реалізовувати міжпредметні зв'язки;
- здатність застосовувати інноваційні підходи до навчання іноземних мов;

– здатність добирати сучасні підходи, методи та засоби навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів під час планування освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти;

– здатність проводити діагностичну діяльність, добирати оптимальні методи вивчення особистості учня та колективу учнів, скласти відповідні психолого-педагогічні характеристики, проводити індивідуальну роботу з учнями та батьками школярів.

1.3 Права та обов'язки студента-практиканта

Студент-практикант має право:

1. Вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу, організації педагогічної практики.

2. Одержувати консультації вчителя та керівників практики з усіх питань проведення педагогічної практики.

3. Користуватися бібліотекою школи, навчальними кабінетами, навчальними посібниками.

Студент-практикант зобов'язаний:

1. Брати участь у настановній і підсумковій конференціях, а також нарадах з питань педагогічної практики.

2. Працювати в школі не менше п'яти днів на тиждень.

3. Виконувати завдання педагогічної практики, передбачені програмою. Виявляти відповідальність, старанність, творчу ініціативу, наполегливість, організованість, дисциплінованість, педагогічний такт і гуманність.

4. Допомогати класному керівникові у проведенні виховної роботи серед учнів, організації їхньої суспільно корисної праці, чергуванні по школі, проведенні роботи з батьками, перевірці щоденників тощо.

5. Виконувати правила внутрішнього розпорядку закладу загальної середньої освіти, в якому проходить практику, розпорядження адміністрації школи, вчителів, керівників педагогічної практики, а також старости групи.

6. Вживати необхідних заходів щодо дотримання вимог шкільної гігієни у повсякденній роботі з учнями.

7. Звітувати про виконання програми педагогічної практики, подати методисту та керівнику від кафедри психології, педагогіки і фізичного виховання необхідну документацію.

Староста академічної групи під час педпрактики веде облік відвідування студентами школи, несе відповідальність за дотримання ними дисципліни,

вчасно інформує керівників педагогічної практики про зміни у розкладі уроків, у графіку проведення виховних заходів, про відсутність студентів у школі (з поважних чи неповажних причин), про стан взаємовідвідування практикантами уроків, позакласних заходів та ін.

1.4 Обов'язки керівників педагогічної практики студентів

Діяльність керівників педагогічної практики – науково-педагогічних працівників університету, керівництва школи та вчителів – здійснюється у п'ять етапів: етап попередньої роботи, початковий, основний і підсумковий етапи, етап організаційної роботи після закінчення педагогічної практики.

На етапі попередньої роботи керівники педагогічної практики від університету виконують такі обов'язки:

- беруть участь у настановних конференціях;
- керівник педагогічної практики факультету організовує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами, а також проводить заняття з методики проведення педагогічної практики з груповими методистами;
- груповий методист і груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики разом із керівництвом школи здійснюють попередній вибір класів, груп, учителів іноземної мови та класних керівників, розв'язують інші організаційні питання.

На початковому етапі обов'язки керівників педагогічної практики від університету такі:

- керівник педагогічної практики факультету в перший день педагогічної практики організовує інструктивні збори групових методистів, керівників з психолого-педагогічних аспектів практики та студентів факультету;
- у перший день педагогічної практики груповий методист та груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики проводять організаційне заняття з академічною групою студентів в університеті або школі;
- у перший або другий день педагогічної практики в школі організовують бесіди з директором, його заступником з навчальної роботи або керівниками методичних об'єднань учителів іноземної мови / української мови і літератури, вчителем іноземної мови / української мови і літератури та іншими вчителями і класними керівниками;
- протягом перших п'яти днів педагогічної практики організовують знайомство практикантів з групами і класами;
- протягом першого тижня груповий методист організовує відвідування уроків учителів і проводить зі студентами їх аналіз;

- у перші дні педагогічної практики груповий методист організує відвідування студентами та аналіз спеціально підготовленого уроку вчителя;

- протягом перших днів педагогічної практики груповий методист організує відвідування студентами та аналіз позакласного заходу, що проводиться з іноземної мови / української мови і літератури й спеціально готується вчителем;

- у перший тиждень педагогічної практики груповий методист і груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики надають допомогу студентам при складанні ними індивідуальних планів роботи;

- групові керівники практики допомагають старості групи скласти протягом першого тижня педагогічної практики загальні розклади уроків, позакласних заходів, що проводяться з іноземної мови / української мови і літератури, взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, а також позакласних заходів, що проводяться з іноземної мови / української мови і літератури, науково-методичних семінарів з психолого-педагогічних питань і методики навчання іноземної мови, української мови і літератури;

- груповий методист та груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики подають керівникові педагогічної практики університету загальний розклад уроків, позакласних заходів, що проводяться з іноземної мови / української мови і літератури; позакласних заходів, що проводяться студентами українською мовою як класними керівниками; взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, взаємовідвідувань студентами позакласних заходів, що проводяться з іноземної мови / української мови і літератури, наукових семінарів;

- керівник педагогічної практики факультету аналізує стан початкового етапу педагогічної практики і вживає заходів щодо його поліпшення.

На основному етапі обов'язки керівників педагогічної практики від університету такі:

- групові методисти та вчителі дають студентам консультації з планування серій уроків і складання планів-конспектів окремих уроків, підготовки наочних посібників і технічних засобів навчання, планування і проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури;

- вчителі відвідують усі уроки і позакласні заходи з іноземної мови / української мови і літератури закріплених за ними практикантів та аналізують їх;

- груповий методист та груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики відвідують уроки студентів-практикантів, беруть участь в їх обговоренні, проводять відповідно їх методичний і психолого-педагогічний аналіз;

- групові методисти навчають студентів-практикантів аналізувати уроки: робити загальний, поелементний і поглиблений аналіз;
- у разі необхідності групові методисти дають показові уроки або фрагменти уроків;
- групові методисти відвідують позакласні заходи з іноземної мови / української мови і літератури, які проводять студенти, та аналізують їх;
- груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики надає методичну допомогу студентам у проведенні ними позакласної виховної роботи, здійснює контроль за її проведенням;
- груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики відвідує та організовує обговорення позакласних виховних заходів, що проводяться практикантами українською мовою (як класними керівниками), здійснює контроль за взаємовідвідуванням ними цих заходів;
- груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики разом із класними керівниками сприяє забезпеченню оптимальних умов для проведення студентами виховної роботи, організації позакласних виховних заходів, надає допомогу студентам у вивченні індивідуальних особливостей учнів, класного колективу, у проведенні наукових досліджень;
- груповий методист і груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики проводять наукові семінари з питань психології і педагогіки, методики, забезпечують активну участь усіх студентів-практикантів в їх роботі;
- керівник педагогічної практики факультету під час педпрактики відвідує школу: проводить бесіди з керівниками школи, вчителями, знайомиться з документацією, яку ведуть студенти, відвідує уроки та позакласні заходи і бере участь в їх аналізі; бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;
- керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з груповими керівниками педпрактики про стан педагогічної практики, вживає заходів щодо її удосконалення;
- під час педагогічної практики уроки студентів відвідують представники навчально-методичного відділу і відділу обліку та сприяння працевлаштуванню студентів, деканатів, завідувачі кафедр, науково-педагогічні працівники університету.

На підсумковому етапі педагогічної практики групові керівники педагогічної практики від університету здійснюють такі обов'язки:

- перевіряють документацію, яку ведуть студенти-практиканти, та оцінюють роботу кожного студента;
- беруть участь в організації та проведенні зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;

- на зборах педагогічного колективу закладу загальної середньої освіти з підсумків педагогічної практики разом з вчителями та класними керівниками характеризують роботу кожного студента-практиканта, що береться до уваги при виставленні оцінки.

На етапі організаційної роботи після закінчення педагогічної практики її керівники мають такі обов'язки:

- груповий методист спільно з груповим керівником з психолого-педагогічних аспектів практики перевіряють документацію, яку подали студенти, підписують її та виставляють оцінку за педагогічну практику не пізніше як через три дні після її закінчення;

- груповий методист складає звіт про результати педагогічної практики в академгрупі за затвердженою схемою та подає його разом з документацією студентів керівникові педагогічної практики факультету не пізніше як через три дні після закінчення педагогічної практики;

- груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики складає звіт про результати педагогічної практики студентів (психолого-педагогічний, виховний і науково-дослідний аспекти) і подає його керівнику педагогічної практики факультету – відповідальному за організацію та проведення практики;

- керівник педагогічної практики факультету вивчає та аналізує звіти групових керівників і документацію студентів, складає звіт про результати педагогічної практики та подає його до відділу обліку та сприяння працевлаштуванню студентів університету.

1.5 Зміст педагогічної практики

Педагогічна практика носить міждисциплінарний характер, базується на знаннях психологічних, педагогічних, мовних і літературознавчих дисциплін.

Педагогічна практика складається з 2-х модулів, які розподіляються так:

перший модуль – педагогічна практика з першої іноземної мови (для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.02 Мова і література (англійська, німецька, іспанська, французька)) в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта); *з української мови і літератури* (для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література) в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта);

другий модуль – педагогічна практика з другої іноземної мови (англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література) переважно в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта).

Перший модуль – педагогічна практика з першої іноземної мови / з української мови і літератури (триває 4 тижні). Для проведення навчальної роботи кожний студент закріплюється за однією мовною групою класу. Для проведення виховної роботи з учнями за кожним класом закріплюється один або два студенти. Керівництво практикою з навчальної, виховної та науково-дослідницької роботи здійснюють викладачі мовних кафедр, кафедр методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій, української філології та славістики (груповий методист), кафедри психології, педагогіки і фізичного виховання.

Педагогічна практика передбачає:

- ознайомлення студентів з напрямками, методами, формами організації навчальної та виховної роботи закладів загальної середньої освіти (бесіди з адміністрацією школи, учителями, класними керівниками; знайомство з організацією та змістом роботи методичних об'єднань учителів іноземної мови / української мови і літератури; вивчення шкільної документації: планів роботи закладу загальної середньої освіти, планів виховної роботи класних керівників, вимог до ведення класного журналу, особових справ учнів, тематичних та поурочних планів учителів іноземної мови / української мови і літератури, планів роботи гуртків тощо; знайомство з обладнанням навчальних кабінетів);
- планування студентами навчальної та виховної роботи на весь період педагогічної практики;
- роботу студентів на посаді вчителя іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкової освіти або базової середньої освіти), вчителя української мови і літератури – в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта);
- виконання студентами обов'язків класного керівника;
- проведення науково-дослідницької роботи;
- підготовку студентами звітної документації та участь у засіданні робочої наради (педагогічної ради школи за результатами педпрактики) і в підсумкових заходах з педпрактики в університеті.

До **змісту** практичної діяльності студента-практиканта як **вчителя іноземної мови / української мови і літератури** на педпрактиці з **першої іноземної мови / української мови і літератури (перший модуль)** входить:

а) навчальна робота:

- складання тематичного плану уроків на основі планів учителів;
- планування окремих уроків і серій уроків спільно з методистом / учителем або спираючись на їхні консультації;

- проведення уроків за складеним планом;
- відвідування уроків учителів і студентів-практикантів;
- проведення поелементного та комплексного аналізу відвіданих уроків за схемою;

- виготовлення наочних посібників, роздавального дидактичного матеріалу;
- дотримання психолого-педагогічних і гігієнічних вимог до уроку;
- проведення психолого-педагогічного аналізу уроку;
- перевірка зошитів учнів;
- проведення додаткових занять із невстигаючими учнями;

б) позакласна робота з іноземної мови:

- спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, що проводять учителі школи;

- планування спільно з груповим методистом / учителем або з опорою на готові зразки окремих видів індивідуальних, групових і масових форм організації позакласної роботи, які відповідають особливостям навчання в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта);

- підготовка та проведення запланованої позакласної роботи;
- відвідування позакласних заходів, що проводять студенти, та здійснення їх аналізу;

в) позакласна робота з української мови й літератури:

- спостереження та аналіз окремих форм організації позакласної роботи, що проводяться учителями закладу загальної середньої освіти;

- планування спільно з груповим методистом / учителем та проведення групових і масових форм організації позакласної роботи з української мови і літератури, що відповідають особливостям закладів загальної середньої освіти (базова середня освіта);

- підготовка та проведення запланованих позакласних заходів (літературних тижнів, літературних віталень, свят, вечорів, конференцій, круглих столів, дискусій тощо).

г) дослідницька робота:

- проведення тестування учнів з метою виявлення рівня володіння іноземною мовою / українською мовою і літературою;

- проведення опитування / анкетування учнів для вивчення їхньої особистісної спрямованості та індивідуального стилю вивчення іноземної мови / української мови і літератури;

- проведення методичного аналізу навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями;
- вивчення наукової методичної літератури з метою удосконалення своєї роботи, теоретичного осмислення реального освітнього процесу;
- проведення спостережень з метою вивчення та узагальнення досвіду вчителів у викладанні іноземної мови / української мови і літератури;
- проведення дослідницької роботи з обраної методичної проблеми або досліджень, необхідних для написання курсової роботи з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури;
- виступи на методичних семінарах.

До *змісту* практичної діяльності студента-практиканта як *класного керівника* входить:

а) виховна робота:

- планування на період педагогічної практики роботи з класом (на основі плану роботи закладу загальної середньої освіти і класного керівника та з урахуванням можливостей і здібностей студента);
- проведення за дорученням класного керівника поточної організаційно-педагогічної роботи у класі (допомога в організації чергувань у класі та школі, у підтриманні дисципліни, контролі за відвідуванням уроків тощо);
- організація постійного (формального та неформального) спілкування з учнями класу;
- проведення за дорученням класного керівника індивідуальної виховної роботи;
- планування та підготовка позакласних виховних заходів з урахуванням рекомендацій класного керівника;
- проведення позакласних виховних заходів за планом;
- відвідування та аналіз позакласних виховних заходів, що проводяться вчителями закладу загальної середньої освіти та студентами-практикантами;
- ведення класного журналу, допомога класному керівникові у перевірці учнівських щоденників, оформленні шкільної документації тощо;

б) вивчення учнів класу, за яким закріплений студент:

- проведення ґрунтовного психолого-педагогічного вивчення особистості окремого учня класу (вікові та індивідуальні особливості, рівень інтелектуального розвитку, система ціннісних ставлень, спрямованість особистості, умови для розвитку здібностей тощо);
- складання психолого-педагогічної характеристики особистості учня;

в) дослідницька робота:

- виконання індивідуальних дослідницьких завдань (за вибором);
- участь у психолого-педагогічних семінарах (виступ з підготовленою доповіддю з окремого питання, участь в обговоренні інших питань).

Другий модуль – навчальна педагогічна практика з другої іноземної мови (англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література). Проводиться переважно в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта). Тривалість – 3 тижні.

Педагогічна практика з другої іноземної мови / англійської мови передбачає:

- ознайомлення студентів з особливостями навчальної і виховної роботи закладу загальної середньої освіти, його навчально-матеріальної бази, системою роботи педагогічного колективу, організацією та змістом роботи методичного об'єднання учителів іноземної мови;
- роботу студентів на посаді вчителя іноземної мови у закладах загальної середньої освіти (початкова освіта, базова середня освіта); виконання студентами обов'язків класного керівника;
- проведення науково-дослідницької роботи;
- підготовку студентами звітної документації та участь у робочих нарадах (засіданнях педрад школи за результатами педпрактики і в підсумкових заходах з педпрактики в університеті).

До ***змісту*** практичної діяльності студента як ***вчителя іноземної мови*** входить:

а) навчальна робота:

- складання тематичного плану уроків;
- планування серій уроків у закладах загальної середньої освіти (початкова освіта або базова середня освіта) з урахуванням специфіки та вікових особливостей учнів;
- поурочне планування для класів однієї паралелі з урахуванням особливостей груп;
- проведення уроків за складеним планом;
- спостереження за уроками вчителів і студентів-практикантів та проведення загального й поглибленого аналізу цих уроків;
- виготовлення наочних посібників, роздаткового дидактичного матеріалу та необхідних мультимедійних засобів навчання;

- дотримання психологічних і гігієнічних вимог до уроку;
- проведення психолого-педагогічного аналізу відвіданих уроків;
- перевірка зошитів учнів;

б) позакласна робота з іноземної мови:

- планування позакласних заходів, що відповідають особливостям закладів загальної середньої освіти (початкова освіта або базова середня освіта);
- підготовка та проведення запланованої позакласної роботи;
- спостереження та проведення аналізу позакласної роботи, що проводять студенти-практиканти;

г) дослідницька робота:

- вивчення наукової літератури з метою удосконалення своєї роботи;
- проведення методичного аналізу мовного матеріалу уроків з метою визначення труднощів його засвоєння учнями;
- проведення анкетування для вивчення структури мотиваційної сфери навчальної діяльності учнів;
- вивчення й узагальнення передового досвіду вчителів у навчанні іноземної мови / української мови і літератури;
- проведення дослідницької роботи з обраної методичної проблеми або досліджень, необхідних для написання курсової роботи з методики навчання іноземних мов;
- виступи на методичних семінарах.

До **змісту** практичної діяльності студента-практиканта як **класного керівника** входить:

а) виховна робота:

- планування на період педагогічної практики виховної роботи з усім класом (враховуються вікові особливості учнів, їхні побажання, проблеми, що цікавлять сучасну учнівську молодь, план виховної роботи школи, власні можливості тощо);
- організація чергування в класі та в школі (якщо закріплений за студентом клас чергує по школі); ведення обліку успішності та відвідування учнями уроків; контроль за дотриманням учнями правил поведінки у школі, гігієнічних вимог, за веденням ними щоденників;
- самостійна підготовка й проведення позакласних виховних заходів українською мовою, як під час проходження педагогічної практики з першої іноземної мови / української мови і літератури, так і під час педагогічної

практики з другої іноземної мови / англійської мови (для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література), участь в організації і проведенні загальношкільних виховних заходів;

- індивідуальна виховна робота з окремими учнями, що потребують постійної педагогічної уваги та допомоги у самовихованні;
- вивчення досвіду виховної роботи з учнями кращих вчителів школи, а також студентів-практикантів; участь в його аналізі та обговоренні;
- проведення індивідуальної роботи з батьками (залучення їх до організації і проведення виховних заходів), участь у проведенні батьківських зборів;
- участь у засіданнях педагогічної ради школи, на яких обговорюються питання виховання учнів;

б) вивчення класного колективу, в якому працює студент:

- проведення групового психолого-педагогічного вивчення класу;
- складання психолого-педагогічної характеристики класу;

в) дослідницька робота:

- виконання індивідуальних дослідницьких завдань на основі проведення тестування, анкетування учнів, спостережень за учнями, проведення бесід з ними, вивчення та аналізу шкільної документації тощо;
- вивчення різних сторін життя та діяльності класного колективу (ціннісні орієнтації, інтелектуальний рівень, психологічний клімат у класі, взаємовідносини, вольові якості тощо);
- участь у наукових психолого-педагогічних семінарах (підготовка до виступу з одного з питань семінару, участь в обговоренні інших питань);

1.6 Організація діяльності студента-практиканта

Навчальна та виховна робота студентів-практикантів здійснюється в чотири етапи.

На початковому етапі педагогічної практики, що триває п'ять днів, студент-практикант здійснює таку діяльність:

1. Бере участь у настановних зборах і в організаційних заняттях в університеті та школі.
2. Знайомиться з класом, вивчає робочий план, журнал, розклад уроків та інші документи.
3. Визначає тематику і форми проведення виховних заходів українською та іноземною мовами.
4. Обирає / уточнює тему наукового дослідження.

5. Складає індивідуальний план роботи, подає його на підпис груповим керівникам педпрактики.

6. Відвідує уроки вчителів, позакласні заходи, що проводяться вчителями іноземної мови, української мови і літератури, класними керівниками, студентами-практикантами, бере участь в їх аналізі.

7. Складає тематичний план серії уроків.

Протягом перших п'яти днів педпрактики груповий методист і груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики разом зі студентами та старостою групи складають загальний розклад:

- уроків, що проводитимуться студентами;
- взаємовідвідувань студентами уроків колег-практикантів, де вказуються студенти – основні рецензенти уроків;
- методико-педагогічних семінарів із зазначенням їх тематики;
- позакласних заходів, що проводяться з іноземної мови / української мови і літератури, із зазначенням студентів, які готують захід;
- позакласних виховних заходів, що проводяться українською мовою, із зазначенням студентів (як класних керівників), які готують захід.

Груповому керівникові з психолого-педагогічних аспектів практики подається тематика наукових досліджень, що проводитимуться кожним студентом окремо.

На основному етапі педагогічної практики студент-практикант здійснює таку діяльність:

1. Студент проводить не менше чотирьох уроків на тиждень.
2. Студент допускається до проведення уроків тільки за наявності повного конспекту уроку, підписаного вчителем, груповим методистом або груповим керівником з психолого-педагогічних аспектів практики.
3. Готуючись до уроків, студент розробляє та виготовляє необхідні для їх проведення допоміжні засоби навчання.
4. Студент відвідує уроки та бере участь в їх аналізі: не менше 8 уроків на тиждень, що проводять учителі іноземної мови / української мови і літератури згідно з розкладом відвідувань і взаємовідвідувань студента-практиканта.
5. За час педпрактики студент готує та проводить не менше одного позакласного заходу українською мовою (як класний керівник) та одного – з іноземної мови / української мови і літератури, має конспекти їх проведення.
6. Студент відвідує позакласні заходи, що проводяться українською та іноземною мовами, які проводять вчителі, класні керівники та практиканти (не менше двох заходів у кожного студента), і бере участь в їх аналізі.

7. Студент бере участь у методичних і психолого-педагогічних семінарах і виступає на них з доповідями.

8. Студент проводить дослідницьку роботу за темою курсової роботи та за своїм вибором.

На заключному етапі педагогічної практики студент виконує таку роботу:

1. Готує звітні матеріали з педагогічної практики:

А) Пакет документів, який студент подає груповому методисту після закінчення практики з першої іноземної мови / української мови і літератури та практики з другої іноземної мови / англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література:

- звіт про роботу (див. розділ 5);
- повний конспект одного уроку з ескізами допоміжних засобів навчання;
- план-конспект позакласного заходу з іноземної / української мови та літератури;
- звіт про результати проведення наукового дослідження.

Б) Пакет документів, який студент подає груповому керівнику з психолого-педагогічних аспектів практики:

Педагогічна практика з першої іноземної мови / української мови і літератури:

- психолого-педагогічну характеристику учня;
- звіт про результати проведення наукового дослідження.

Педагогічна практика з другої іноземної мови / англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література:

- психолого-педагогічну характеристику колективу класу;
- методичну розробку виховного заходу, проведеного українською мовою.

2. Здає звітну документацію груповим керівникам педагогічної практики для перевірки та оцінювання.

3. Захищає свій звіт з педагогічної практики на засіданні педради закладу загальної середньої освіти (факультативно).

4. Бере участь у підсумкових заходах з педагогічної практики: засіданнях круглого столу, підсумкових конференціях тощо.

РОЗДІЛ 2

НАВЧАЛЬНА ТА ВИХОВНА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Одним із завдань педагогічної практики є навчити студентів застосовувати знання з педагогіки, психології та методики навчання іноземної мови / української мови і літератури в освітньому процесі. Добираючи зміст, методи, форми організації навчання, студент повинен врахувати, якою мірою вони сприятимуть більш ефективному сприйманню, розумінню й засвоєнню знань учнями, формуванню їхніх умінь і навичок.

2.1 Загальні психолого-педагогічні вимоги до уроку

I. Організаційні:

- наявність продуманого плану уроку;
- організованість учнів;
- вчасна підготовка навчально-матеріального забезпечення уроку (наочність, у т. ч. мультимедійні засоби, дошка тощо).

II. Дидактичні:

- організаційна чіткість проведення уроку, правильна постановка теми, зрозумілої і досяжної мети й конкретних завдань, раціональне використання часу;
- уміле володіння методикою навчання і виховання – досконала організація навчальної праці учнів на уроці, продумана й майстерно реалізована, гнучка й різноманітна, динамічна й емоційна тактика управління освітнім процесом, форми, прийоми якої різні; раціональне управління пізнавальною і практичною діяльністю учнів, їхнім вихованням та інтелектуальним розвитком;
- комплексна реалізація на уроці загальноприйнятих, а також специфічних дидактичних та методичних принципів навчання.

III. Виховні:

- постановка виховної мети уроку і відповідних завдань щодо розумового виховання учнів, виховання в них високих моральних якостей – національної самосвідомості, формування естетичних смаків, культури поведінки й праці тощо;
- відповідність мети, завдань, змісту, методів і засобів уроку загальнолюдським цінностям, ідеям педагогіки співробітництва;

- забезпечення тісного зв'язку змісту уроку з життям, його потребами і вимогами, формування в учнів прагнення до активної діяльності;
- врахування індивідуальних особливостей учнів з метою забезпечення різнобічного розвитку на основі їхніх нахилів, інтересів та обдарувань.

IV. Психологічні:

- вивчення та врахування на уроці вікових і психологічних особливостей кожного учня;
- реалізація особистісно орієнтованого підходу до учня, що є основою педагогіки співробітництва;
- дотримання педагогічного такту;
- уміння володіти собою, здатність за допомогою вербальної та невербальної комунікації здійснювати інтелектуальний, емоційно-вольовий і моральний вплив на учнів;
- уміння збуджувати і підтримувати увагу та інтерес учнів до навчання.

V. Гігієнічні:

- дотримання температурного режиму, норм освітлення, чистоти приміщення і т. п.;
- уникнення одноманітності в навчальній роботі з метою запобігання перевтоми школярів.

2.2 Методичні вимоги до уроку іноземної мови²

1. Мовленнєва спрямованість уроку іноземної мови

Визначення іншомовної комунікативної компетентності у всьому різноманітті її складових головним об'єктом навчання іноземних мов і культур передбачає формування компетентностей в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі та перекладі. Для досягнення такої мети необхідна, по-перше, практична орієнтація уроку, тобто переважання вправляння у спілкуванні над повідомленням знань та їх осмисленням. Отже, практичні цілі кожного уроку повинні бути спрямовані переважно на формування мовленнєвих навичок і вмінь. По-друге, мовленнєва спрямованість уроку означає комунікативний характер вправляння. Такі вправи, як повторення за вчителем, переклад, складання речень за зразком, переказ тексту і т. п. мають бути також підпорядковані комунікативним цілям.

² Докладніше див. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів* / О. Б. Бігич [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

Комунікативне вправління – це завжди мовленнєва діяльність у нових ситуаціях з певною метою. Виконуючи комунікативну вправу, учень вирішує поставлене учителем розумово-мовленнєве завдання, його мовлення пов'язане з конкретною природною або створеною штучно ситуацією спілкування.

Комунікативна атмосфера повинна пронизувати весь урок, починаючи з повідомлення учителем завдань уроку («Сьогодні ми поговоримо про те, як можна відпочити на канікулах; прочитаємо казку; навчимося висловлювати прохання англійською / французькою / німецькою / іспанською мовою») і закінчуючи підсумком уроку, коли вчитель оцінює роботу учнів, наголошуючи на їхніх досягненнях саме в оволодінні комунікацією.

2. Комплексність уроку іноземної мови

Ця особливість уроку зумовлена природою мовлення: у мовленні всі види діяльності взаємодіють, сприяють формуванню один одного. Отже, на уроці іноземної мови всі аспекти мови – фонетичний, лексичний, граматичний, графічний – вивчаються взаємопов'язано, взаємозумовленим є й навчання видів мовленнєвої діяльності. Так, кожна доза мовного матеріалу повинна опрацьовуватися в усіх видах мовленнєвої діяльності. Наприклад, засвоюючи структуру активного граматичного мінімуму, необхідно передбачити вправи у вживанні та розумінні цього явища в усіх видах мовленнєвої діяльності. Для засвоєння структури пасивного граматичного мінімуму необхідна практика в читанні чи аудіюванні. Це, проте, не означає, що на уроці однаковою мірою розвиваються усі види мовленнєвої діяльності. Один чи два з них будуть переважати над іншими.

3. Іноземна мова і культура – мета і засіб навчання

Іноземна мова і культура виступають не лише практичною метою навчання, що досягається в ході уроку, вони – важливий засіб навчання, який реалізується мовленням учителя. Мовлення вчителя виконує дві важливі функції. По-перше, воно використовується для організації вчителем навчання та виховання на уроці. Отже, воно має бути виразним, переконливим, грамотним, економним. По-друге, мовлення вчителя іноземної мови, на відміну від мовлення учителів інших предметів, є засобом навчання, тобто зразком для наслідування, опорою, котру може використати учень, стимулом, що спонукає до мовлення. Тому воно має бути нормативним; автентичним, тобто саме так у відповідній ситуації сказав би носій мови; адаптивним, тобто відповідати можливостям та мовленнєвому досвіду учнів; різноманітним за засобами вираження думки.

Створення іншомовної атмосфери на уроці має стати одним із завдань учителя іноземної мови і культури, тому він повинен прагнути до ведення уроку виключно іноземною мовою. Для учнів початкової школи доцільно перекладати свої інструкції українською мовою, а з часом обмежити її використання тільки найнеобхіднішими ситуаціями. Проте при значущості мовлення самого вчителя воно не повинно займати більше 10 % часу уроку. Решта часу має бути віддана мовленню учнів.

4. Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів

Ефективність уроку визначається ступенем розумово-мовленнєвої активності учнів. І завдання вчителя полягає у залученні їх до активної внутрішньої розумової та зовнішньої мовленнєвої діяльності і підтриманні її протягом уроку. До чинників, що стимулюють розумово-мовленнєву діяльність, належить використання змістовного та інформативного навчального матеріалу, що відповідає інтелектуальному розвитку учнів; постановка цілей, що спонукають учнів до вирішення комунікативних завдань, до висловлювання власних думок; застосування прийомів навчання, що дають можливість кожному учню брати безпосередню участь у мовленнєвій діяльності та максимально збільшують їх активний час на уроці (самостійна робота, колективні форми навчання тощо).

Стимулювання активності учнів має бути пов'язаним із розвитком у них і мовленнєвої ініціативи. Це означає, що домінувати на уроці повинен учень, а не вчитель. Така вимога відповідає особистісно-діяльнісному підходу, згідно з яким у центрі навчання знаходиться суб'єкт – учень. Учитель у контексті цього підходу організовує, спрямовує і коригує навчальний процес, виходячи з інтересів учня, рівня його знань та вмінь.

5. Різноманітність форм роботи учнів

З огляду на сучасні тенденції навчання, які знайшли відображення в ключових реформах Міністерства освіти і науки України, згідно з якими головною метою є створення школи, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, актуальним є застосування таких прийомів, котрі інтенсифікують навчання, спонукають до активної роботи кожного учня і дають йому можливість самому регулювати темп та умови виконання діяльності. Вимога різноманітності форм роботи є особливо важливою для навчання усного мовлення, адже на відміну від аудіювання і читання, які легко організувати як синхронну діяльність, усне мовлення потребує взаємних контактів, які й повинен забезпечити вчитель на уроці.

Особливий ефект у цьому смислі дає поєднання індивідуальних форм роботи з колективними. До індивідуальних форм відносять роботу у фронтальному режимі (відповіді учнів по черзі), опитування окремих учнів, індивідуально-масове тренування (самостійне синхронне виконання завдань з аудіювання, читання, письма, а також говоріння у режимі «учень – диктор», проговорювання або читання хором за вчителем чи диктором). Колективні форми роботи охоплюють колективно-масове тренування в парах без змін або зі зміною партнерів (наприклад, прийоми «шеренги», «натовп») і в малих групах від трьох до п'яти учасників (самостійне синхронне виконання вправ учнями у двійках, трійках і т. п.), хорове реплікування в режимі «група – група», «група – один учень», «один учень – група». Колективні форми роботи учнів є перспективними для навчання спілкування. Вони не тільки збільшують активний час діяльності учнів, але й знижують стан тривожності, допомагають подолати боязнь помилок, формують в учнів почуття колективізму.

6. Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності

Мотивація, під якою розуміють спонукальні сили до вивчення іноземної мови, зумовлена суб'єктивним світом учня, вона визначається його власними бажаннями, уподобаннями, особистісною зацікавленістю у навчанні. На уроці іноземної мови мотивація забезпечується низкою чинників.

По-перше, матеріал, що використовується на уроці, має бути цікавим, відповідати уподобанням учнів. Це може бути не тільки цікавий текст, але й сучасна пісня, поезія, гумор тощо.

По-друге, прийоми роботи з навчальним матеріалом мають приваблювати учнів. Цьому сприяють колективні форми роботи, де учень відчуває себе суб'єктом спілкування, навчальні ігри (ігри-конкурси, змагання, ігри на здогадку, рольові ігри, буквені ігри, рухливі ігри і т. п.), що ставлять учнів у життєву ситуацію, проблемні завдання до вправ, які сприяють інтелектуальному розвитку учня.

По-третє, учень повинен усвідомлювати рівень своєї успішності у вивченні іноземної мови, бо це викликає задоволення собою, відчуття прогресу в учінні. Успішність учіння досягається доступними та посильними навчальними завданнями, оцінкою з боку вчителя та учнів. Щоб завдання було посильним, учень має мати можливість скористатися зразком виконання дії, необхідними опорами, ключами для самокорекції, що може забезпечуватись використанням різноманітних допоміжних засобів навчання, як нетехнічних, так і технічних. Оцінку успішності учня не слід ототожнювати виключно з балом. Учитель має широко використовувати заохочувальні репліки оцінного характеру типу:

Англ.	That`s excellent work. That`s good start. You`re really trying hard.	Ісп.	¡Está bien! ¡Bravo! ¡Excelente! Has contestado bien.
Франц.	Tu fais du progrès. Tu as réussi. Mes félicitations: tu as du succès.	Нім.	Schön! Du hast gut geantwortet. Du hast dich sehr gut vorbereitet.

Таке позитивне підкріплення на уроці сприяє зростанню інтересу до предмета, викликає впевненість у собі.

По-четверте, на мотивацію навчання позитивно впливає сприятливий психологічний клімат на уроці. Атмосфера спокійної врівноваженості, взаємної довіри, відчуття рівноправності, партнерства у спілкуванні викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Сприятливо впливають також моменти релаксації (музичний фон, фізкультпаузи), котрі знімають утому в учнів, підвищують їх загальний тонус і, таким чином, перешкоджають спаду мотивації. Знання учителем вищезгаданих мотиваційних засобів і їх застосування сприяє успішному навчанню іноземної мови.

2.3 Планування уроків іноземної мови

Успішність планування уроків зумовлена такими чинниками:

- знанням цілей навчання та програмних вимог до мовленнєвих навичок і вмінь учнів у кожному класі;
- знанням змісту навчально-методичного комплексу;
- знанням умов навчання: вікових особливостей учнів, специфіки конкретного класу;
- знанням основних методичних вимог до сучасного уроку іноземної мови; врахуванням дидактичних і методичних принципів навчання.

Відповідно до програми навчання іноземної мови передбачає комплексне досягнення *практичної, освітньої, розвивальної та виховної цілей*.

Практична мета передбачає формування в учнів міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, яка включає мовленнєву (уміння говорити, аудіювати, писати, читати іноземною мовою), мовну (лексичні, граматичні, вимовні, графічні навички), соціокультурну, дискурсивну та стратегічну компетентності.

Освітня мета передбачає ознайомлення з культурою народу через вивчення мови (розширення загального кругозору учнів) та ознайомлення з мовою через культуру (розширення лінгвістичного кругозору учнів). Досягнення цієї мети означає розвиток здібності учнів до здійснення міжкультурного спілкування, що вимагає стимулювання учнів постійно збільшувати і поглиблювати обсяг знань з української та іноземної мов, про власну країну та країни виучуваної мови, уміння співвідносити свою культуру з іноземною, бачити розбіжності та подібності у системах норм, обов'язків, прав, світосприйняттях їх носіїв тощо, що прийняті в різних соціумах.

Розвивальна мета спрямована на розвиток мовної та мовленнєвої здібностей школярів, їхніх індивідуальностей (як індивідуумів, суб'єктів діяльності, особистостей), таких їхніх якостей, сторін психічних процесів і механізмів, що лежать в основі оволодіння іншомовною діяльністю і відіграють важливу роль для процесів пізнання, виховання та навчання (інтелект, увага, пам'ять, мислення, толерантність тощо); розвиток здібностей учнів, які забезпечують успішне функціонування пізнавальної, емоційно-оціночної, творчої та мотиваційної сфер школярів, а також формування інтересу до навчально-пізнавальної діяльності в цілому.

Виховна мета передбачає формування, становлення, збагачення та удосконалення духовного світу школярів через творче успадкування доступної їм культури, позитивне ставлення та повагу до іноземної мови та культури народів (власної та країн виучуваної мови). Саме ці аспекти формують учнів як особистостей, що належать до певного мовного та культурного суспільства.

Виходячи із загальних кінцевих цілей навчання, вчитель визначає конкретні цілі уроку: практичну, освітню, розвивальну, виховну.

Формулюючи **практичну мету**, вчитель визначає, чого конкретно він буде навчати учнів на цьому уроці. Доцільно починати формулювання практичної мети словами «вчити...» або «навчити...». Наприклад:

- вчити учнів розповідати про... в обсязі 7–8 фраз на основі мовленнєвої ситуації з опорою на логіко-синтаксичну схему;
- вчити учнів обмінюватися репліками на рівні діалогічної єдності «твердження–твердження» на основі мовленнєвої ситуації;
- вчити учнів одержувати основну інформацію з прочитаного (прослуханого) тексту;
- навчити учнів вживати ГС ... на рівні однієї фрази;
- вчити учнів вживати нові ЛО ... на рівні понадфразової єдності;
- вчити учнів розуміти незнайомі слова на основі контексту.

Якщо подається новий мовний матеріал, то формулювання практичної мети може бути таким:

- ознайомити учнів з функцією, формою, особливостями вживання ГС ... та вчити правильно використовувати її на рівні фрази;
- ознайомити із значенням, формою, особливостями вживання ЛО ... та вчити правильно їх використовувати в знайомих ГС на рівні фрази;
- ознайомити з правилом читання літери... і вчити правильно читати слова згідно з правилом.

Плануючи досягнення освітньої, розвивальної, виховної цілей, вчитель має чітко визначити відповідний потенціал навчального матеріалу уроку і своїх дій на ньому.

Наприклад, формулювання розвивальної мети можна починати словами «розвивати»:

- розвивати кмітливість учнів (учитель на уроці використовуватиме безперекладні способи семантизації або ребуси, кросворди тощо);
- розвивати інтелектуальну гнучкість учнів (учитель проводитиме вправу на трансформацію діалога-зразка на основі змінних ситуацій).

Формулювання **освітньої** мети можна починати словами: «розширити уявлення» або «формувати уявлення... ». Наприклад:

- розширити уявлення учнів про традиції... (учні на уроці будуть читати текст, де є відповідна додаткова інформація, обговорення якої планується вчителем);
- формувати уявлення учнів про національний костюм (вчитель планує подачу або тренування ЛО за темою «Одяг» на основі предметів національного костюма, про який учні ще не мають уявлення).

Формулювання **виховної** мети, як правило, починається словами «виховувати»:

- виховувати гарний смак (навчаючи учнів правильно вживати прикметники вчитель планує проведення вправи на основі ситуації добору одягу, який створює гармонійні за кольором ансамблі, тощо);
- виховувати культуру спілкування (вчитель планує проведення вправи у діалогічному мовленні у формі гри «Найввічливіший співрозмовник»).

Рекомендації до складання тематичного плану уроків

Починається планування уроків складанням тематичного плану. Він дозволяє вчителю бачити в цілому цикл уроків за темою, роль і місце кожного уроку в ньому і завдяки цьому добирати найбільш ефективні методи, прийоми

та засоби для вирішення проміжних завдань на шляху досягнення кінцевих цілей в оволодінні учнями конкретними комунікативними навичками та вміннями в рамках відповідної теми. Для складання тематичного плану необхідно:

- 1) визначити характер та обсяг мовного і мовленнєвого матеріалу кожного уроку, передбачених авторами підручника;
- 2) вивчити відповідні методичні рекомендації «Книжки для вчителя» (за умови її наявності) та сформулювати цілі кожного уроку з урахуванням етапів роботи над навчальним матеріалом і вимог програми;
- 3) визначити необхідні для досягнення мети методи та прийоми навчання;
- 4) спланувати домашнє завдання;
- 5) забезпечити необхідне оснащення уроку як технічними, так і традиційними засобами навчання;
- 6) врахувати специфіку роботи в певному класі (рівень підготовки учнів, їхню пізнавальну активність, уміння виконувати певні види вправ, інтерес до предмета, ставлення до вчителя тощо).

Зразок схеми для складання тематичного плану

Тема: _____

№ уроку	Тип уроку	Цілі уроку	Мовний матеріал	Г	А	Ч	П	Оснащення уроку	Домашнє завдання
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Рекомендації до складання планів-конспектів уроків

Тематичний план є основою для поурочного планування, в якому розкривається конкретний зміст кожного уроку. З урахуванням специфіки іноземної мови як навчального предмета у процесі планування і складання плану-конспекту кожного конкретного уроку тематичного циклу необхідно пам'ятати, що:

- на уроці іноземної мови формуються мовленнєві навички і вміння;
- змістом уроку є певний комплекс вправ, що виконуються в чіткій послідовності;
- завдання кожного уроку визначаються залежно від його місця в тематичному циклі;
- організація мовного матеріалу має бути комплексною;

- для формування конкретних аспектних мовленнєвих навичок і для розвитку вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності повинен виконуватися відповідний комплекс вправ;

- мовленнєва практика (вправи) повинна імітувати процес мовленнєвого спілкування, тобто мати комунікативну спрямованість, вмотивованість та ситуативну зумовленість;

- ефективність уроку визначається ступенем мовленнєвої активності учнів;

- урок повинен передбачати систематичний і планомірний контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок, умінь учнів та сприяти здійсненню диференційованого підходу до їх навчання;

- зміст уроку повинен готувати учнів до виконання домашнього завдання;

- урок повинен проводитися іноземною мовою, адаптованою (за необхідністю) до рівня учнів;

- діяльність учителя має викликати інтерес і пізнавальну активність учнів; у процесі планування необхідно враховувати вікові особливості учнів.

Зразок оформлення плану-конспекту уроку

Дата

План-конспект уроку № ____ в _____ класі

Тема: _____ Підтема: _____

Цілі:

Практична/ні _____

Освітня/ні _____

Розвивальна/ні _____

Виховна/ні _____

Обладнання уроку: _____

Схематичний план уроку

Початок уроку

I. Організація класу

Час

2 хв.

II. Мовленнєва / фонетична зарядка

3 хв.

Основна частина уроку

III–VI

35 хв.

Заклучна частина уроку

VII. Пояснення домашнього завдання

2 хв.

VIII. Підсумки уроку

3 хв.

Хід уроку	
Етап, прийом	Зміст роботи

Ефективність планування певною мірою зумовлюється врахуванням даних попередньо проведеного методичного аналізу мовного матеріалу уроку. Цей аналіз базується на зіставленні (значень, форми, особливостей вживання нових для учнів мовних явищ іноземної мови (фонетичних, лексичних, граматичних, графічних) з відповідниками української мови або схожими явищам іноземної мови, що вже засвоєні. Результати такого зіставлення дають можливість учителю заздалегідь прогнозувати типові помилки та труднощі учнів у засвоєнні конкретних мовних явищ і на цій основі добирати ефективні прийоми запобігання та подолання помилок. Методичний аналіз мовного матеріалу уроку доцільно проводити за такою схемою:

Схема методичного аналізу мовного матеріалу уроку

Новий мовний матеріал	Можливі помилки зумовлені		Шляхи попередження помилок
	міжмовною інтерференцією	внутрішньомовною інтерференцією	
Фонетичний			
Лексичний			
Граматичний			
Графічний			

2.4 Організація та проведення аналізу уроків іноземної мови

Аналіз уроку – важлива ланка професійної підготовки студентів у період педагогічної практики. Він має на меті: поглиблювати знання з методики; розвивати дослідницькі, конструктивно-планувальні, комунікативно-навчаючі та організаційні професійні вміння майбутнього вчителя; сприяти формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Конкретні завдання проведення аналізу уроку:

- оволодіти вміннями щодо фіксованого спостереження за діяльністю вчителя або студента-практиканта та правильного її інтерпретування;
- навчитися визначати шляхи усунення помічених недоліків з урахуванням причин їх виникнення та конкретних умов навчання;
- оволодіти вмінням самоаналізу, що дозволяє порівнювати свої дії з прийнятими в методиці еталонами, шукати та знаходити ефективні прийоми навчання, розвитку та виховання учнів, умінням оперативно перебудувати накреслені дії залежно від конкретних змін у навчальній ситуації.

За період педагогічної практики вміння студентів аналізувати уроки розвивається поступово. Спочатку (перші два тижні) студенти навчаються проводити з опорою на схему *загальний* цілісний *аналіз* уроку, оцінюючи реалізацію вчителем основних вимог до уроку іноземної мови – його цілеспрямованість, змістовність, мовленнєву активність учнів, відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання, результативність уроку. Після цього на базі загального аналізу студенти оволодівають аналізом окремих елементів уроку за індивідуальними завданнями методиста (*компонентний аналіз*). На завершальному етапі одержані вміння інтегруються у *поглиблений аналіз* уроку (з опорою на схему).

Рекомендації до організації та проведення методичного аналізу уроків іноземної мови

Загальний і поглиблений аналіз уроку

1. Груповий методист планує відвідування уроку зі студентами-практикантами з тим, щоб вони були підготовлені до цілеспрямованого спостереження за діяльністю учнів і вчителя.
2. Студент користується схемою аналізу уроку як опорою на уроці.
3. Під час уроку студенти письмово розробляють «фотографію» усього уроку, фіксуючи об'єкти аналізу відповідно до схеми.
4. Після уроку заслуховується самоаналіз студента, який проводив урок (цілі, обґрунтування етапів і прийомів досягнення поставлених цілей; що вдалося, що ні, що зробив би інакше).
5. Студенти, які відвідали урок, проводять його аналіз за схемою (рецензент дає повний аналіз уроку).
6. Груповий методист разом зі студентами підбиває підсумки, виділяє найбільш вдалі етап та прийоми навчання і формулює рекомендації для всіх студентів щодо запобігання професійних помилок, визначає шляхи удосконалення навчальної діяльності.

Зразок оформлення «фотографії уроку»

Етапи уроку	Зміст	Примітка
Приблизна назва етапу, його мета	Діяльність учителя, учнів, форми їх взаємодії	Результати спостереження

Схема загального аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку:

- 1) визначити тему уроку, місце уроку в ситуативно-тематичному циклі, тип уроку;

- 2) назвати цілі уроку: практичну, освітню, розвивальну, виховну;
- 3) встановити відповідність поставлених цілей місцю уроку в ситуативно-тематичному циклі та типу уроку.

II. Структура і зміст уроку:

- 1) назвати етапи уроку в їх послідовності;
- 2) встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку;
- 3) оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ;
- 4) назвати допоміжні засоби навчання, що використовувалися, оцінити їх доцільність та ефективність;
- 5) визначити освітню, розвивальну, виховну цінність мовленнєвого матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів.

III. Активність учнів на уроці:

- 1) визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їх місце (на якому етапі, для вирішення яких завдань) і ефективність;
- 2) окреслити прийоми стимулювання мовленнєвої та розумової активності учнів.

IV. Мовленнєва поведінка вчителя:

- 1) визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість до рівня мовної підготовки учнів і вимог шкільної програми;
- 2) оцінити чіткість і доступність формулювання вчителем завдань та зверненість його мовлення до учнів;
- 3) обґрунтувати доцільність використання вчителем української мови на уроці;
- 4) встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці.

V. Результативність уроку:

- 1) назвати, чого навчилися учні на уроці;
- 2) визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок і вмінь поставленим цілям;
- 3) оцінити об'єктивність і мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

Схема поглибленого аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку:

- 1) визначити практичну, освітню, розвивальну, виховну цілі уроку;
- 2) встановити відповідність цілей уроку його місцю в ситуативно-тематичному циклі, типу уроку та ступеня навчання.

II. Структура та зміст уроку:

- 1) назвати етапи уроку;
- 2) співвіднести їх послідовність і розподіл часу з поставленими цілями та віковими особливостями учнів і конкретними умовами навчання;
- 3) дати детальну характеристику зафіксованим етапам уроку.

A. Початок уроку:

- визначити форму проведення, оцінити мотиваційний потенціал і відповідність віковим особливостям і рівню мовної підготовки учнів;
- сформулювати навчальні завдання початку уроку та визначити їх зв'язок з цільовою установкою уроку;
- обґрунтувати відповідність використаних прийомів поставленим цілям;
- оцінити ефективність використаних засобів навчання;
- охарактеризувати мовленнєву поведінку вчителя.

B. Основна частина уроку

(з урахуванням наявності конкретних ланок уроку):

а) подача нового мовного матеріалу:

- визначити адекватність прийомів навчання етапам формування мовленнєвих навичок, труднощам засвоєння даного матеріалу і рівню підготовки учнів;
- оцінити вмотивованість і мовленнєву спрямованість подачі мовного матеріалу, забезпечення мовленнєвої та розумової активності учнів;
- назвати застосовані прийоми поточного контролю й оцінити їх адекватність поставленим цілям;
- визначити освітній, розвивальний, виховний потенціал використаних прийомів і їх відповідність віковим особливостям учнів;
- оцінити мовленнєву поведінку вчителя;

б) тренування учнів у спілкуванні (формування / вдосконалення мовленнєвих навичок):

- встановити відповідність мовленнєвих одиниць і послідовність вправ етапам формування мовленнєвих навичок;
- визначити співвідношення мовних та умовно-мовленнєвих вправ, оцінити його раціональність з урахуванням труднощів засвоєння мовного матеріалу;
- обґрунтувати вмотивованість і мовленнєву спрямованість тренування;
- визначити прийоми активізації роботи всіх учнів та оцінити їх ефективність з урахуванням вікових особливостей учнів;

- встановити зв'язок тренувальних вправ уроку з виконаним домашнім завданням, оцінити ефективність форми його перевірки;
- назвати використані допоміжні засоби навчання, оцінити їх ефективність та відповідність віковим особливостям учнів і рівню їх підготовки;
- визначити прийоми поточного контролю та оцінити їх адекватність поставленим завданням;
- визначити освітній, розвивальний, виховний потенціал використаних прийомів навчання;
- оцінити мовленнєву поведінку вчителя;

в) практика учнів у спілкуванні (розвиток мовленнєвих умінь):

- оцінити вмотивованість та ситуативну забезпеченість іншомовного спілкування учнів;
- визначити відповідність методичних прийомів етапам розвитку мовленнєвих умінь;
- назвати прийоми активізації роботи всіх учнів;
- визначити адекватність прийомів контролю його об'єктам;
- встановити зв'язок урочної роботи з виконаним домашнім завданням, оцінити ефективність форм його перевірки;
- визначити виховний, розвивальний, освітній потенціал використаних прийомів навчання;
- оцінити мовленнєву поведінку вчителя.

В. Завершення уроку:

- оцінити своєчасність і чіткість пояснення домашнього завдання, підготовленість учнів до його виконання завдяки проведеному уроку;
- визначити усвідомлення учнями досягнутого рівня практичного володіння мовою;
- оцінити об'єктивність виставлених оцінок, їх мотиваційний і виховний потенціал.

III. Результативність уроку:

- 1) визначити ступінь успішності виконання плану уроку;
- 2) встановити відповідність досягнутого на уроці рівня сформованості мовленнєвих навичок і вмінь поставленим цілям.

IV. Рекомендації щодо вдосконалення уроку.

Залежно від результатів уроку сформулюйте конкретні поради щодо:

- поліпшення вибору методичних прийомів навчання;

- забезпечення вмотивованості і мовленнєвої спрямованості вправ;
- вдосконалення організаційних форм діяльності учнів на уроці;
- раціональності використання допоміжних засобів навчання;
- поліпшення мовленнєвої поведінки вчителя.

Поелементний аналіз уроку

1. Груповий методист знайомиться з планом-конспектом уроку студента, який спостерігатимуть та аналізуватимуть інші студенти групи, відмічає для себе позитивні (негативні) сторони, цікаві «знахідки», творчі рішення тощо.

2. За результатами перегляду плану-конспекту уроку груповий методист намічає об'єкти аналізу та добирає згідно з ними завдання для студентів.

3. Дає завдання студентам, які відвідують урок.

4. Під час уроку студенти у щоденнику розробляють «фотографію» всього уроку, фіксуючи якомога детальніше об'єкти свого спостереження.

5. Після уроку заслуховується самоаналіз студента, який проводив урок.

6. Студенти, які відвідували урок, роблять короткі зауваження щодо загального аналізу уроку (цілеспрямованість, змістовність, активність учнів і т. п.).

7. Далі студенти проводять детальний аналіз намічених об'єктів відповідно до завдання.

8. Груповий методист разом зі студентами підбиває підсумки і формулює рекомендації для всіх студентів щодо запобігання методичних і мовленнєвих помилок, а також шляхів удосконалення навчальної діяльності.

Завдання для проведення аналізу окремих елементів уроку

1. Визначте цілі (практичні, освітні, розвивальні, виховні) і тип уроку. Простежте за тим, які прийоми використовувались для досягнення основних цілей уроку, дайте оцінку їх ефективності. Визначте зв'язок цього уроку з попередніми уроками тематичного циклу.

2. Виділіть етапи уроку та зафіксуйте час, який відводився на кожний з них. Визначте ступінь відповідності структури уроку його цілям.

3. Зафіксуйте етапи уроку, визначте завдання та зміст кожного з них. Зверніть увагу на те, як здійснюється перехід від одного етапу до іншого.

4. Зафіксуйте вправи, які використовувались на уроці. Зверніть увагу на чіткість інструкцій учителя та відповідність їм дій учнів, на забезпеченість вправ (за необхідності) зразком, на наявність контролю. Визначте форми взаємодопомоги вчителя та учнів під час проведення вправ, оцініть їх ефективність.

5. Запишіть вправи, які використовувалися на кожному етапі уроку, фіксуючи їх послідовність. Визначте тип, вид використаних вправ. Оцініть їх відповідність поставленим цілям та етапам формування мовленнєвих навичок або мовленнєвих умінь. Визначте співвідношення між мовними та мовленнєвими вправами. Вкажіть, які вправи ви могли б запропонувати, якщо були порушення у виборі типу, виду вправ, або в їх послідовності, раціональному співвідношенні мовних і мовленнєвих вправ.

6. Простежте за використанням на уроці зорової вербальної (невербальної) наочності. Зафіксуйте, на якому етапі які конкретні засоби унаочнення застосовувались, визначте їх мету. Оцініть відповідність використаної наочності поставленим цілям, її доцільність і достатність, якість та естетичність виконання.

7. Простежте за використанням дидактичного роздавального матеріалу на уроці. Зафіксуйте, на якому етапі уроку і з якою метою використовується роздавальний матеріал. Оцініть відповідність його змісту поставленій меті. Охарактеризуйте форму та якість контролю під час роботи учнів з роздавальним матеріалом. Оцініть якість виготовлення вчителем роздавального матеріалу.

8. Простежте за використанням мультимедійних засобів навчання на уроці. Зафіксуйте, які засоби, на якому етапі, з якою метою застосовувались учителем. Оцініть методичну доцільність їх використання.

9. Простежте за проведенням ігор на уроці. Зафіксуйте, на якому етапі, який вид гри, з якою метою використовувався. Оцініть відповідність гри поставленій меті та віковим особливостям учнів. Охарактеризуйте організацію гри вчителем (чіткість установок, керування діями учнів під час гри, чіткість підсумків).

10. Простежте за досягненням освітньої, розвивальної, виховної цілей уроку. Визначте, які прийоми використовував учитель для виховання учнів, розвитку їх пізнавальних інтересів, пам'яті, уваги, уяви тощо, для формування навичок самостійної роботи над мовою, для розширення їхнього загального та філологічного кругозору. Зверніть увагу на те, чи використовувався з цією метою додатковий матеріал. Вкажіть, які конкретні освітні, розвивальні, виховні цілі були досягнуті на уроці, який потенціал не було використано.

11. Простежте за мовою вчителя на уроці. Оцініть її правильність, виразність, зверненість, емоційну забарвленість. Зверніть увагу на економність мовлення вчителя, його дидактичність (включення вивченого матеріалу, а також того, який вивчається і буде вивчатись у найближчий час). Стежте за тим, як учитель адаптує своє мовлення (міміку, жести, повтори, спрощення, трансформації, опори тощо). Зафіксуйте, коли він говорить українською мовою, чи є в цьому необхідність. Встановіть співвідношення між мовленням учителя та учнів на уроці.

12. Простежте за помилками учнів на уроці. Визначте їх характер (вимовні, лексичні, граматичні тощо). Встановіть причину та запропонуйте можливі шляхи їх усунення. Зверніть увагу на те, які способи усунення та виправлення помилок використовує вчитель. Оцініть їх ефективність. Які можливості для запобігання та усунення помилок не були використані вчителем?

13. Простежте за дисципліною в класі та організацією уроку. Визначте ступінь інтенсивності роботи учнів на уроці. Зверніть увагу на те, чи не було загублено час (коли, скільки, з якої причини). Зафіксуйте, які прийоми використовує вчитель для економії часу та більшої ефективності уроку. Зазначте, як учитель реагує на порушення дисципліни. Стежте за тим моментом, коли вчитель використовує розрядки, а також за тим, які форми розрядок він використовує.

14. Простежте за тим, як використовує вчитель дошку на уроці. Зафіксуйте, які записи були зроблені на дошці до уроку, які робились під час уроку. Визначте їх мету. Оцініть грамотність записів, їх відповідність каліграфічній нормі, правильність розташування, їх доцільність і достатність.

15. Простежте за опитуванням учнів та оцінюванням рівня сформованості їхніх мовленнєвих навичок і вмінь. Зафіксуйте, скільки учнів було опитано на уроці, скільки учнів отримали оцінку за урок. Відмітьте об'єкти контролю. Визначте види, форми, прийоми контролю. Встановіть їх відповідність об'єктам контролю. Зверніть увагу на те, як оцінювались мовленнєві дії учнів, як вівся облік оцінок. Проаналізуйте виставлені вчителем оцінки за урок. Оцініть їх об'єктивність, виховний та мотиваційний потенціал.

16. Простежте за організацією і проведенням початку уроку. Зверніть увагу на те, чи готовий клас до уроку (дошка, дидактичні посібники, технічні засоби, все необхідне на партах учнів) і чи не було втрачено час через погану організацію. Визначте, в якій формі проводився початок уроку, яка його мета. Оцініть прийоми, які використовував учитель для її досягнення. Охарактеризуйте зв'язок цього етапу уроку з наступними. Вкажіть, як по-іншому можна було розпочати цей урок.

17. Простежте за проведенням мовленнєвої зарядки. Зверніть увагу на вмотивованість мовленнєвих дій учнів. Сформулюйте мету мовленнєвої зарядки. Визначте прийоми, які використовував учитель для досягнення поставленої мети. Оцініть їх ефективність. Зверніть увагу на матеріал, який використовував учитель для мовленнєвої зарядки, оцініть його освітній, виховний потенціал. Визначте зв'язок мовленнєвої зарядки з наступними етапами уроку.

18. Простежте за проведенням фонетичної зарядки. Визначте її мету, прийоми досягнення та оцініть їх відповідність. Зверніть увагу на те, чи використовувалась фонограма, оцініть її доцільність. Охарактеризуйте зв'язок фонетичної зарядки з наступними етапами уроку. Оцініть готовність учителя до проведення фонетичної зарядки (дотримання правильності вимови, знання напам'ять віршів, римівок, скоромовок, прислів'їв, які є матеріалом для фонетичної зарядки, їх правильне синтагматичне членування, інтонування).

19. Простежте за проведенням завершального етапу уроку. Зверніть увагу на те, чи вчасно було його проведено. Зафіксуйте, як учитель підбиває підсумки уроку, на що звертає увагу (що робили чи чого навчились, що вміємо), чи забезпечує усвідомлення учнями досягнутого рівня оволодіння мовою. Оцініть своєчасність і чіткість пояснення домашнього завдання, підготовленість учнів до його виконання ходом уроку. Дайте оцінку об'єктивності, виховного та мотиваційного потенціалу виставлених учителем оцінок.

20. Простежте за перевіркою домашнього завдання та поясненням нового. Зафіксуйте, на якому етапі вчитель перевіряв домашнє завдання учнів, який його зв'язок з метою уроку. Визначте, які форми та прийоми контролю використовував учитель, оцініть їх ефективність. Зверніть увагу на прийоми активізації учнів, а також на те, чи було забезпечене усвідомлення і виправлення помилок усіма учнями.

21. Простежте за подачею домашнього завдання. Зафіксуйте час, коли вчитель подає домашнє завдання, обґрунтуйте доцільність моменту. Зверніть увагу на своєчасність пояснення домашнього завдання, якщо це відбувається на завершальному етапі уроку. Визначте зміст, обсяг і мету домашнього завдання. Оцініть підготовленість учнів до його виконання ходом уроку, а також те, чи буде воно служити базою для роботи на наступному уроці. Зверніть увагу на чіткість, доступність пояснень учителя, на врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів. Простежте, чи перевірів учитель правильність запису домашнього завдання учнями в щоденниках.

22. Простежте за подачею нових лексичних одиниць. Визначте, до якого словника належать нові лексичні одиниці. Зверніть увагу на те, як учитель проводить ознайомлення з лексичними одиницями, чи врахована приналежність до певного словника. Визначте, які способи семантизації використовує вчитель, оцініть їх відповідність природі лексичних одиниць та віковим особливостям учнів. Зверніть увагу на те, чи враховані всі можливі труднощі засвоєння нових лексичних одиниць. Зафіксуйте, як учитель контролює розуміння нових лексичних одиниць та оцініть ефективність використаних прийомів. Зверніть увагу на те, як учитель забезпечує активність усіх учнів. Запишіть вправи,

які використовує вчитель для тренування учнів у вживанні / розумінні нових лексичних одиниць. Визначте їх тип, вид та оцініть їх ефективність і достатність. Дайте оцінку розв'язанню загальноосвітніх, розвивальних завдань, відмітьте, чи все було використано вчителем.

23. Простежте за поясненням нового граматичного матеріалу, визначте, до якого мінімуму він належить. Зверніть увагу на те, як учитель проводить ознайомлення з новим граматичним явищем, чи врахована його приналежність до певного граматичного мінімуму. Зафіксуйте, як учитель контролює розуміння функції граматичної структури, оцініть ефективність прийомів контролю. Визначте, в якій формі було подано правило щодо формоутворення, оцініть доцільність такої форми. Встановіть, чи враховані всі труднощі засвоєння цього граматичного явища. Запишіть вправи, які використовує вчитель для засвоєння нового граматичного матеріалу. Визначте їх тип, вид та оцініть їх ефективність і достатність. Дайте оцінку розв'язанню загальноосвітніх, розвивальних завдань, відмітьте, чи все було використано вчителем.

24. Простежте за організацією засвоєння лексичних одиниць або граматичних структур на уроці. Визначте, до якого мінімуму вони належать. Зверніть увагу на те, чи створив учитель необхідну мотивацію для вживання мовного матеріалу. Запишіть вправи, які використовував учитель для формування відповідних навичок. Визначте їх тип, вид. Оцініть адекватність використаних вправ та їх послідовність завданням певного етапу формування навичок, їх достатність. Визначте ефективність використання мовних і перекладних вправ. Зверніть увагу на те, які труднощі відчували учні у засвоєнні мовного матеріалу. Які шляхи для їх подолання ви змогли б запропонувати? Зафіксуйте форми взаємодії вчителя та учнів під час виконання вправ, оцініть їх ефективність.

25. Простежте за навчанням техніки читання. Запишіть вправи, які використовував учитель, оцініть їх відповідність поставленій меті. Зверніть увагу на форму повідомлення нового правила читання. Оцініть ефективність і доцільність такої форми з урахуванням вікових особливостей учнів. Вкажіть, які труднощі відчували учні в читанні, що ви могли б запропонувати для їх подолання. Зафіксуйте, як учитель контролював правильність (швидкість) читання та які прийоми використовував для активізації всіх учнів. Оцініть їх ефективність.

26. Простежте за процесом навчання техніки письма. Визначте об'єкт навчання (каліграфія, орфографія). Запишіть вправи, які використовує вчитель, оцініть їх адекватність об'єкту навчання і відповідній меті. Зверніть увагу на те, чи були враховані всі труднощі засвоєння матеріалу; що ви могли запропонувати для їх запобігання? Зафіксуйте, як учитель контролює письмову роботу учнів, оцініть ефективність використаних прийомів.

27. Простежте за навчанням монологічного мовлення на уроці. Визначте етап розвитку вмінь монологічного мовлення та його відповідність місцю уроку в ситуативно-тематичному циклі. Зверніть увагу на те, як учитель вмотивовує говоріння учнів, чи правильно створює навчально-мовленнєві ситуації. Запишіть, які вправи використовує вчитель, та оцініть їх відповідність певному етапу розвитку вмінь монологічного мовлення. Зафіксуйте, які опори використовує вчитель, оцініть їх доцільність та ефективність. Встановіть, чи відповідають самостійні висловлювання учнів програмним вимогам. Зверніть увагу на те, як учитель привертає увагу всього класу до індивідуальних висловлювань учнів. Дайте оцінку розв'язанню освітніх, розвивальних, виховних завдань.

28. Простежте за навчанням діалогічного мовлення на уроці. Визначте етап розвитку вмінь діалогічного мовлення та його відповідність місцю уроку в тематичному циклі. Зверніть увагу на те, як учитель вмотивовує говоріння учнів чи правильно створює навчально-мовленнєві ситуації. Запишіть, які вправи використовує вчитель, та оцініть їх відповідність даному етапу розвитку вмінь діалогічного мовлення. Зафіксуйте, які допоміжні засоби навчання використовує вчитель, оцініть їх доцільність та ефективність. Встановіть, чи відповідає діалогічне мовлення учнів вимогам програми. Зафіксуйте форми взаємодії вчителя та учнів і учнів між собою під час проведення вправ, оцініть їх ефективність. Дайте оцінку розв'язанню освітніх, розвивальних і виховних завдань.

29. Простежте за навчанням читання. Визначте, якого виду читання навчаються учні. Зверніть увагу на те, чи підготовлені учні до читання, які прийоми використовує для цього вчитель. Відмітьте, як вмотивовується читання учнів. Зафіксуйте, як організовується робота над текстом, чи відповідає вона виду читання, якого навчаються учні. Визначте способи контролю розуміння тексту, які використовував учитель, оцініть їх відповідність виду читання та ефективність. Дайте оцінку розв'язанню освітніх, розвивальних, виховних завдань, зазначте, що не було враховано вчителем.

30. Простежте за навчанням аудіювання. Дайте оцінку тексту для аудіювання (побудований на знайомому мовному матеріалі, містить незнайомі лексичні одиниці, інформативна цінність, виховна спрямованість). Відмітьте, як подавався аудіотекст учням (мовлення вчителя, звукозапис). Зверніть увагу на те, чи підготовлені учні до аудіювання, які прийоми використовує для цього вчитель. Оцініть їх відповідність тексту. Зафіксуйте, як організовується прослуховування тексту. Зверніть увагу на те, чи вмотивовується діяльність учнів, чи одержують вони завдання на вилучення певної інформації. Запишіть, які способи контролю розуміння тексту використовує вчитель, оцініть їх достатність та ефективність. Відмітьте, які труднощі відчували учні в аудіюванні, визначте їх причини. Дайте оцінку досягненню освітніх, розвивальних, виховних цілей.

Рекомендації щодо проведення психолого-педагогічного аналізу уроку іноземної мови

Психолого-педагогічний аналіз уроку іноземної мови доцільно проводити за такою схемою.

1. Реалізація вчителем освітньої, розвивальної, виховної мети уроку.
2. Організація уроку (організаційна чіткість структури уроку, вчасна підготовка навчально-методичного забезпечення уроку, організація діяльності учнів на уроці, вміння підтримувати дисципліну, раціональний розподіл часу).
3. Реалізація на уроці дидактичних принципів, володіння методикою навчання, різноманітність методичних прийомів навчально-виховної роботи.
4. Врахування на уроці вікових та індивідуальних психологічних особливостей учнів.
5. Уміння вчителя збуджувати і підтримувати інтерес та увагу учнів упродовж всього уроку.
6. Уміння вчителя здійснювати індивідуальний і диференційований підходи на уроці.
7. Комунікативна діяльність учителя на уроці (культура й стиль спілкування, дотримання педагогічного такту, контакт з групою, культура мовлення).
8. Емоційний стан учителя на уроці (настрій, зібраність, вміння володіти собою, впевненість, самоконтроль).
9. Наявність елементів педагогічної творчості на уроці, нетрадиційних методів і прийомів.
10. Оцінювання учнів вчителем (об'єктивність та аргументація оцінок).
11. Культура зовнішнього вигляду та поведінки вчителя.

2.5 Методичні вимоги до уроку української мови і літератури

Для адаптації студента-практиканта в шкільному соціумі дуже важливо знати психологічні особливості вчителя і учнів під час уроку, усвідомлювати, що в освітньому процесі можуть виникати різні нестандартні ситуації педагогічного спілкування між учителем і учнями. Усі чинники необхідно враховувати і бути готовими до них.

Урок є основною формою організації навчання в закладі загальної середньої освіти.

Головна мета уроку української мови – формування мовної особистості, яка має високий рівень комунікативної готовності і комунікативної самореалізації.

Головна мета уроку української літератури – виховання творчого читача із самостійним критичним мисленням, формування гуманістичного світогляду, загальної культури, естетичних смаків особистості.

Формування особистості учня передбачає розвиток: духовно-емоційної сфери; моральних цінностей; творчого мислення; уяви; читацьких компетенцій (критичне мислення, вміння аналізувати та інтерпретувати художній текст); розвиток мовлення.

Щодо проведення уроків з української мови і літератури під час педагогічної практики студенти мають налаштовуватися на розроблення і проведення *сучасного уроку*.

Сучасний урок з української мови і літератури – це поліфункціональне, багатоаспектне явище в освітньому процесі, що характеризується такими особливостями:

- 1) виховання мовної інтелектуальної особистості;
- 2) дотримання триєдиної мети щодо змісту і структури уроку (оптимальний обсяг знань за мінімально стислий термін – вміння творчо і ефективно застосовувати здобуті знання й набуті вміння і навички);
- 3) активний розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів (логічне й критичне мислення учнів тощо);
- 4) мовленнєва і культурологічна спрямованість уроку (оволодіння мовою як засобом спілкування, оперування широкими фактами світової культури як базою для подальших узагальнень і аргументації власних суджень);
- 5) моральне, етичне та естетичне виховання;
- 6) реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків.

2.6 Планування уроків української мови і літератури

Модель підготовки до уроків української мови і літератури:

1. Вивчення чинної програми чи повторний перегляд розділу, анотації, формулювання теми уроку, відповідно до календарно-тематичного плану.
2. Визначення освітньої, розвивальної і виховної мети уроку.
3. Визначення типу уроку, накреслення приблизної структури уроку (плану).
4. Програвання фрагментів уроку.
5. Налаштування на майбутнє спілкування з класом.
6. Ретельний перегляд усіх матеріалів уроку (мовного матеріалу, текстів художніх творів, літературно-критичних статей, а також хрестоматій, підручників, методичних посібників, щоденників, різних видів наочності (репродукцій, ілюстрацій тощо), конспектів, авторських розробок уроків), їх вибір.
7. Чітке визначення завдань уроку.
8. Визначення методів, прийомів, засобів навчання, форм майбутньої взаємодії.
9. Опрацювання методичної структури уроку,

10. Складання розгорнутого плану-конспекту уроку.
11. Вживання в навчальний матеріал.
12. Співвіднесення конспекту уроку з власним настроєм, характером стосунків, що склалися із класом.
13. Уявне програвання майбутнього уроку, моделювання власної поведінки й прогнозування можливих варіантів сприймання навчального матеріалу учнями.
14. Редагування невдалих фрагментів уроку.
15. Укладаючи конспект уроку, слід продумати раціональний розподіл часу на реалізацію структурних елементів уроку (хронометраж уроку).
16. Вимоги до складання поурочних планів з української мови та літератури:
 17. Вчитатися в розділ програми, який потрібно опрацювати на уроці.
 18. Ознайомитися з фактичним навчальним матеріалом, що вивчатиметься (поняття, правила, життєписи, тексти художніх творів), і його тлумачення у науково-популярній і методичній літературі.
 19. Уважно перечитати відповідний розділ підручника.
 20. Передбачити зміст завдань для актуалізації опорних знань учнів.
 21. Визначити головний задум уроку, його мету і зміст.
 22. Уявити шлях діяльності учнів до передбачуваного результату.
 23. З усього арсеналу методів, прийомів і засобів навчання вибрати найефективніші.
 24. Зіставити обрані методи зі своїми можливостями, подумки виконати свої майбутні дії.
 25. Укласти загальну структуру уроку (подумки).
 26. Зафіксувати всю попередню роботу в поурочному плані.
 27. Провести самопробацію укладеного плану й психологічно налаштуватися на урок, виходячи з його типу, характеру навчального матеріалу, контингенту учнів тощо.

Під час підготовки до уроку необхідно враховувати:

- провідні мотиви, інтереси учнів до даного предмета, ставлення їх до уроків;
- рівень сформованості вміння навчатися, працездатність, систематичність роботи над предметом, рівень виконання домашнього завдання;
- рівень активності учнів на уроці;
- увагу та дисциплінованість учнів;
- уміння учнів застосовувати знання на практиці;
- здібності кожного учня, його потенційні можливості;

- доцільність використання наочності, включаючи мультимедійні засоби навчання;
- санітарно-гігієнічні норми майбутнього уроку.

2.7 Організація та проведення аналізу уроків української мови і літератури

Підготовча робота вчителя-філолога поділяється на

- 1) підготовку до уроку;
- 2) проведення уроку;
- 3) аналіз уроку.

Загальна схема **аналізу** уроку української мови і літератури є такою:

1. Правильне визначення теми, мети, типу уроку.
2. Дотримання структури уроку відповідно до визначеної мети.
3. Вибір змісту уроку і знання фактичного навчального матеріалу вчителем.
4. Використання різних методів, прийомів і форм організації навчання, їхня доцільність відповідно до вікових особливостей учнів.
5. Врахування і реалізація специфіки предметів – української мови і літератури.
6. Орієнтація на розвиток особистості учня.
7. Творчий підхід учителя до уроку, оригінальність методичних знахідок.
8. Орієнтація на розвиток особистості учня.
9. Культура праці та мовлення.
10. Досягнення мети уроку.
11. Активність учнів на уроці, організація їхньої діяльності вчителем.
12. Реалізація педагогічного кредо вчителя (способи вирішення загальної науково-педагогічної проблеми, над якою працює вчитель).

Схема ґрунтовного аналізу уроку української мови і літератури:

1. Тема уроку і його навчальна та виховна мета (як доведена до учнів).
2. Тип уроку і його структура. Час, що відводиться на окремі види навчальної роботи.
3. Організація опитування. Характер і послідовність запитань учителя. Як виправляються помилки у відповідях учнів, активність учнів, прийоми активізації уваги та уяви учнів. Оцінювання відповідей учнів і його мотивування.
4. Спосіб перевірки домашніх завдань (методика перевірки письмових робіт, характер помилок, їх аналіз і виправлення, оцінювання виконаних робіт).

5. Вивчення нового навчального матеріалу: наукова та методична чіткість (доступність) його, зв'язок викладеного навчального матеріалу із сучасністю, відповідність методів до теми уроку, характеру навчального матеріалу та рівня розвитку учнів і логічність, чіткість, ясність викладу, висновків і формулювань, емоційність, образність, виразність мови вчителя, використання наочності, активність учнів, розвиток їх самостійності.

6. Організація закріплення вивченого навчального матеріалу на уроці (що саме взято для закріплення), виконання вправ, запитання, практичні завдання (тести).

7. Домашнє завдання (характер завдань, відповідність до змісту уроку, посиленість завдань для учнів і їх доступність).

8. Контакт учителя з учнями, Голос, манера, тон, педагогічний такт, стриманість, вимогливість, чуйність учителя, заходи впливу на учнів. Чи зроблено підсумок у кінці уроку?

9. Поведінка учнів на уроці. Інтерес, увага, старанність, дисципліна на уроці.

10. Використання наочності, підручників, посібників і новинок методичної літератури у проведенні уроку.

Критерії оцінювання уроку української мови та літератури

1. Обґрунтованість відбору змісту навчального матеріалу, доступність і яскравість його викладу.

2. Самобутність уроку.

3. Виховна й розвивальна спрямованість уроку: стимулювання активності учнів, формування навичок самостійної роботи, виховання старанності, працьовитості, розвиток відтворюючої й творчої уяви, міцної, продуктивної пам'яті, довільної уваги, логічного та образного (творчого) мислення.

4. Рівень знань учнів, правильність оцінювання знань.

5. Культура поведінки учня на уроці.

6. Ерудиція вчителя, його загальнопедагогічна та методична підготовка, виховний вплив особистості вчителя на уроці.

7. Уміння самостійно готуватися до уроку, творчо застосовувати методи й прийоми навчання.

Головна умова успішної професійної діяльності педагога – висока ефективність кожного уроку. Інколи під ефективністю роботи вчителя розуміють його оригінальну, незвичайну будову та новизну в прийомах роботи на уроці.

Урок розглядається як багатоваріантна форма організації цілеспрямованої взаємодії (діяльності та комунікації) вчителя та учнів, яка систематично

використовується на певному етапі навчально-виховного процесу (в певні відрізки часу) для колективного та індивідуального вирішення завдань освіти, розвитку та виховання. Урок носить розвивальний характер, який пов'язаний із цілеспрямованим розвитком мислення учнів, мотивацією навчання й праці, вихованням загальнолюдських цінностей, культури мовлення.

Схема самоаналізу уроку:

1. Стисла характеристика пізнавальних можливостей учнів (загальна характеристика дисциплінованості й організованості учнів конкретного класу).
2. Характеристика ступеня складності конкретного навчального матеріалу для учнів.
3. Обґрунтування мети і завдань уроку, типу і структури уроку.
4. Підготовка основної частини уроку (у тому числі обладнання, наочності, включаючи мультимедійні засоби навчання).
5. Обґрунтування оптимального вибору методів і форм організації навчання.
6. Що вдалося досягти на уроці.
7. Невдачі на уроці та їх причини.
8. Загальна самооцінка уроку (задоволення або незадоволення уроком).

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

3.1 Організація та проведення позакласних заходів з іноземної мови

Мета позакласної роботи з іноземної мови має кілька аспектів: виховувати та підтримувати у школярів мотивацію до оволодіння іноземною мовою як предметом; сприяти підвищенню рівня володіння учнями іноземною мовою; розширювати знання учнів про соціально-економічні особливості та культуру країни, мова якої вивчається; розвивати творчі здібності школярів; здійснювати емоційний вплив на учнів; здійснювати особистісне спілкування вчителя з учнями; формувати лінгвокраїнознавчу компетенцію школярів.

Особливості позакласної роботи з іноземної мови: лабільність змісту та форм позакласної роботи зумовлена її проведенням за особистим планом учителя, складеним згідно з рівнем навченості, інтересами та здібностями учнів; її нерегламентованість за місцем, часом, формами проведення; емоційна насиченість, захоплюючий характер проведення виховних заходів; добровільність і масовість участі школярів у позакласній роботі; відсутність чітко визначених домашніх завдань відсутність чітко визначеної оцінки діяльності учнів.

Основними *вимогами* організації позакласної роботи з іноземної мови є: тісний зв'язок з класною роботою з іноземної мови; організація колективної взаємодії учнів; велика кількість учасників позакласних заходів; створення радісної ненапруженої атмосфери під час підготовки та проведення виховних заходів.

Розрізняють *індивідуальні, групові та масові форми* позакласної роботи з іноземної мови, що проводяться в закладі загальної середньої освіти.

Під час педагогічної практики студенти можуть брати участь у підготовці та проведенні масових загальношкільних заходів, в яких задіяна значна кількість учнів паралельних класів чи навіть усієї школи, або самостійно визначати, добирати відповідні матеріали та організовувати позакласні заходи з учнями однієї групи або класу, де вони працюють протягом педпрактики.

Індивідуальна позакласна робота проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення і доповіді, розучують вірші, пісні, уривки з літературних творів іноземною мовою, виготовляють наочні посібники, оформлюють стіннівки, альбоми, стенди тощо. Здебільшого індивідуальна позакласна робота організовується на підготовчому етапі до проведення масових заходів.

Масові загальношкільні заходи

1. Тиждень іноземної мови.
2. Олімпіада з іноземної мови.
3. Вечір, що проводиться іноземною мовою (для учнів старших класів).
4. Ранок, що проводиться іноземною мовою, для учнів початкової школи (тематика: «Моя родина», «Ранок ABC», «Ми знаємо алфавіт» тощо).
5. Конкурс на кращу постановку п'єс або інсценівок.
6. Конкурс на кращого читця прози (поезії).
7. Конкурс на краще виконання пісні.
8. Конкурс на кращий переклад поезії з іноземної мови українською.
9. Конкурс на краще володіння іноземною мовою.
10. Конкурс стіннівок.
11. Квест, веб-квест з історії країни, мова якої вивчається.
12. Конкурс на кращу рекламу.
13. Демонстрація відеофільмів іноземною мовою з частковим синхронним перекладом вчителя.
14. Засідання Малої академії наук: учні виступають з доповідями (старші класи).
15. Ділова гра (наприклад, «Проходження співбесіди для влаштування на роботу» (старша школа).
16. Концерт, що проводиться іноземною мовою.
17. Концерт-бесіда (наприклад, «Музика країни, мова якої вивчається»).
18. Гра: «Поле чудес», «Що? Де? Коли?» тощо.
19. Зустріч з носієм мови, яка вивчається, і концерт, що проводиться іноземною мовою.
20. Дискусія (тематика: «Успішна людина – це...», «Ким хочеш бути?», «Ми відрізняємось від них?» тощо).
21. Бесіда (тематика: «Австралія та австралійці», «Подорожування країною, мова якої вивчається», «Свята англійців / американців, іспанців, німців, французів» тощо).

Позакласні заходи, що проводяться здебільшого з однією групою або класом

1. Спектакль (п'єса, інсценівка).
2. Відгадування загадок.
3. Відгадування кросвордів, шарад.
4. Вікторина (тематика: «Історія (культура) країни, мова якої вивчається», «Чудовий світ тварин», «Традиції» тощо).

5. Конкурс (тематика: «Хто краще знає іноземну мову?», «Відкриваємо Америку»).
6. Дискусія (тематика: «Хороші люди – де ти їх зустрічаєш?», «Для чого потрібно знати іноземну мову?»).
7. Гра (наприклад, «Поле чудес», «Відгадай, кого (що) я задумав», «Подорожування країною, мова якої вивчається», лото іноземною мовою тощо).
8. Прес-конференція (проводить носій мови, що вивчається, вчитель, студент-практикант; запитання ставлять усі учні класу або групи).
9. Бесіда про країну (тематика: «Традиції і свята у країні, мова якої вивчається», «Сучасне мистецтво країни, мова якої вивчається», «Освіта в країні, мова якої вивчається», «Політичний устрій країни, мова якої вивчається», «Гарні манери», «Мій друг по листуванню», «Міста Канади», «Міський пейзаж Лондона», «Роден і Париж», «Сервантес та Іспанія», «Школа у Берліні», «Жестикуляція англійців», «Грошові знаки США» тощо).
10. Випуск тематичної стіннівки.
11. Створення тематичного альбому.
12. Відзначення дня народження учня (поздоровлення, вірші, пісні іноземною мовою).

Схема плану-конспекту позакласного заходу з іноземної мови

Тема: _____

Форма організації: _____

Вид: _____

Цілі: _____

Клас, в якому проводиться позакласний захід: _____

Час і місце проведення: _____

Кількість учасників: _____

Оснащення, необхідне для проведення заходу (реквізит, аудіо- та / або відеотехніка, роздавальний матеріал тощо): _____

Хід позакласного заходу

I етап. Організаційний. Вступне слово ведучого. Повідомлення цілей заходу.

II етап. Основний.

1.....

2.....

3.....

III етап. Заключний. Підбиття підсумків позакласного заходу.

Схема аналізу позакласного заходу, проведеного з іноземної мови

1. Мета позакласного заходу і ступінь її досягнення.
2. Структура заходу: масовий, груповий, індивідуальний, змішаний.
3. Зміст заходу.

I. Підготовчий період:

- 1) якість підготовки текстового матеріалу та його пізнавально-емоційна цінність;
- 2) кількість залучених школярів;
- 3) рівень володіння іноземною мовою учасниками заходу.

II. Проведення заходу:

- 1) оформлення приміщення, де проводиться захід;
- 2) прийоми, що забезпечують емоційний характер заходу;
- 3) якість підготовки учасників заходу;
- 4) форми зворотного зв'язку;
- 5) наявність запрошених гостей.

III. Підсумковий період:

- 1) якість підбиття підсумків практикантом;
- 2) відзначення дійових осіб заходу.

3.2 Діяльність студента-практиканта як класного керівника

Під час проходження педагогічної практики студенти виконують обов'язки класного керівника.

План позакласної виховної роботи студента-практиканта є складником індивідуального плану його роботи, його окремим розділом. Цей розділ містить такі завдання:

- ознайомлення з системою навчальної та виховної роботи в школі (вивчення планів роботи школи, зокрема виховної, плану роботи методичного об'єднання класних керівників; знайомство з традиціями шкільного колективу, практикою організації класних годин, діяльністю учнівського самоврядування школи; діяльністю гуртків, клубів за інтересами, спортивних секцій тощо);
- ознайомлення з системою роботи класного керівника класу, за яким закріплений студент (напрями діяльності класного керівника; структура та зміст плану виховної роботи класного керівника; технологія проведення класних годин; структура учнівського самоврядування класу; робота батьківського комітету класу; традиції класу тощо);

- вивчення учнів класу (знайомство з характеристиками учнів, складеними класним керівником, їх особовими справами, щоденниками; здійснення початкової діагностики, пов'язаної з плануванням роботи і керівництвом класним колективом: рівень вихованості та результатів навчання учнів, їх інтереси та ціннісні орієнтації);

- виконання функцій та обов'язків класного керівника (виховної, організаторської, інформаційно-методичної, дослідницької, соціальної, координаційної);

- підготовку та проведення позакласних виховних заходів (згідно з планом роботи класного керівника та індивідуальним планом студента-практиканта);

- відвідування позакласних виховних заходів, які проводять учителі, їх аналіз;

- відвідування позакласних виховних заходів, які проводять студенти-практиканти, їх аналіз;

- індивідуальну виховну роботу з учнями класу (за потребою відповідно до результатів їх вивчення та за погодженням з класним керівником: індивідуальні бесіди з питань неуспішності, дотримання дисципліни, психолого-педагогічної підтримки учнів тощо).

План позакласної виховної роботи студенти-практиканти складають колективно з учнями класу на основі вивчення рівня їх вихованості, потреб, інтересів. При цьому враховується план виховної роботи класного керівника певного класу, а також реальні можливості його здійснення.

У процесі планування та проведення позакласної виховної роботи з учнями класу студенти-практиканти керуються орієнтовною програмою діяльності класного керівника, яка складається з таких напрямів:

1. Робота з учнями класу

1. Вивчає вікові та індивідуальні особливості учнів, рівень їхніх інтересів, вихованості, структуру міжособових взаємин, рівень сформованості загальнонавчальних умінь, навичок учнів, їх ставлення до навчання тощо.

2. Визначає реальну мету та конкретні завдання виховання з урахуванням рівня вихованості учнів, розвитку учнівського колективу та прогнозів-перспектив.

3. Організовує колективне планування життєдіяльності учнів класу.

4. Надає педагогічну допомогу в діяльності учнівських громадських організацій, органів учнівського самоврядування з урахуванням їх самодіяльного характеру.

5. У співробітництві з учнями організовує та проводить різноманітні творчі справи, класні виховні заходи на народознавчій основі.

6. Сприяє згуртуванню учнівського колективу, гуманізації педагогічного процесу, демократизації стосунків у класному колективі, вихованню в учнів класу свідомої дисципліни, організованості. Представляє, виражає і захищає інтереси учнів класу на педагогічній раді.

7. Здійснює виховання у школярів культури поведінки, формує в них високі моральні якості, культурно-національні цінності, національну самосвідомість.

8. Проводить заходи, які передбачають зміцнення здоров'я учнів.

9. Організовує суспільно корисну працю учнів.

II. Індивідуальна робота з учнями класу

1. Виявляє здібності та нахили учнів.

2. Відповідно до здібностей, нахилів учнів класу формує в них стійкі інтереси до різних видів діяльності, залучає до різноманітних шкільних і позашкільних об'єднань: творчих груп, предметних наукових гуртків, товариств; допомагає складати програму самовиховання.

3. Здійснює індивідуальну виховну роботу з учнями класу, допомагає учням у професійній орієнтації та життєвому самовизначенні.

4. Сприяє створенню морально-психологічного клімату у взаємостосунках між учнями на основі гуманних взаємин, створення обстановки взаємодопомоги, милосердя, поваги, гідності однокласників, щирості, чуйності, співпереживання, захисту.

5. Здійснює захист учнів у сфері спілкування: входить у сферу спілкування вихованців, коригує взаємини між ними, веде роботу з виховання в учнів культури спілкування, дотримання норм моралі у взаємостосунках у колективі, сім'ї.

6. Організовує, у разі необхідності, допомогу учням (навчальну, моральну тощо).

III. Робота з учителями-предметниками класу, педагогами школи

1. З метою вивчення учнів і досвіду роботи різних учителів відвідує уроки учителів-предметників класу; здійснює роботу з координації зусиль учителів-предметників, які працюють у цьому класі, з метою вироблення єдиних вимог до учнів, розв'язання завдань їхнього навчання і виховання.

2. Встановлює співробітництво з адміністрацією школи, дитячими громадськими організаціями, вихователями груп продовженого дня, керівниками гуртків чи об'єднань та ін.

3. Здійснює захист учнів у сфері навчання: коригування навчального навантаження учнів, роз'яснення всім учителям-предметникам індивідуальних особливостей кожного школяра, надає допомогу окремим учням з предметів.

4. Проводить спільно з учителями-предметниками позакласні заходи, які розширюють світогляд і пізнавальні інтереси учнів, виробляє спільну тактику допомоги з боку сім'ї та школи.

5. Бере участь у зборах, засіданнях, нарадах та інших заходах школи, району, де обговорюються питання позакласної роботи.

IV. Робота з батьками учнів

1. Вивчає умови виховання дітей у сім'ї.

2. Забезпечує єдність педагогічних вимог до учнів з боку сім'ї і школи на засадах педагогіки партнерства, надає допомогу батькам у сімейному вихованні через систему педагогічного всеобучу, індивідуальну роботу, пропаганду позитивного досвіду виховання.

3. Залучає батьків до організації позакласної виховної роботи.

4. Проводить батьківські збори, індивідуальні бесіди з батьками, допомагає в організації роботи батьківського активу.

Щоб якісно спланувати позакласну виховну роботу з учнями класу, визначити тематику та зміст виховних заходів, необхідно реалізувати обов'язковий складник самостійної роботи студента-практиканта – опрацювання основних нормативних документів і сучасної науково-методичної літератури з питань виховної роботи. Сюди можна віднести, окрім іншого, і такі джерела, які постійно поповнюються новими (див. список рекомендованої літератури).

Під час педагогічної практики студенти-практиканти *планують, готують і проводять з учнями класу залікові виховні заходи*, а також відвідують та аналізують виховні заходи, які проводять студенти-практиканти.

Позакласна виховна робота – це різноманітна освітня й виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів учнів, яку організовують вчителі, класні керівники в позаурочний час.

За критерієм кількості учасників розрізняють ***фронтальну*** або ***масову, групову*** або ***гурткову, індивідуальну*** форми позанавчальної освітньо-виховної роботи з учнями.

Залежно від обраної методики виховної взаємодії розрізняють такі форми організації виховання:

- ***словесні*** (лекції, бесіди, читацькі конференції, диспути, дискусії, зустрічі з цікавими людьми, усні газети, журнали, радіожурнали тощо);

- ***практичні*** (гуртки українознавства, поглибленого вивчення народного мистецтва, народних джерел, студії народної творчості, фольклорні свята, свята української мови, подорожі по рідному краю, екскурсії, спартакіади, олімпіади,

різноманітні конкурси, вікторини, змагання, гуртки технічної творчості, юних натуралістів, акції милосердя, дитячі ігри «Поле чудес», «Брейн-ринг» та забави і т. п.);

- **наочні** (шкільні музеї, зали і галереї миру, героїв праці, малі художні галереї, виставки книг, тематичні стенди та ін.).

Загальною формою організації виховання є так звані **класні години**, на яких проводяться **виховні заходи (колективні творчі справи)**. Виховні заходи мають конкретну форму організації, наприклад: бесіда, диспут, ранок, вечір, вікторина «Що? Де? Коли?» тощо.

Позакласна виховна робота спрямовується на досягнення головної **мети** виховання – становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, знати свої обов'язки і права, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури.

Мета виховання конкретизується в основних його **завданнях**:

- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів і суспільних вимог;
- реалізація індивідуального підходу до особистості, відмова від уніфікації в процесі виховання, від орієнтації на «усередненого вихованця»;
- виховання національної свідомості, любові до української землі, родини, свого народу, держави;
- формування мовної культури, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших за себе, турбота про молодших і хворих;
- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, зв'язку із природою; поваги до жінки, толерантності;
- формування почуття господаря: господарської відповідальності, підприємливості, ініціативності, свідомого ставлення до життя в умовах ринкових відносин;
- охорона й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;

- формування екологічної культури, гармонізація відносин особистості з природою;
- спонукання зростаючої особистості до протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадській діяльності.

Орієнтовний зміст виховання в закладі загальної середньої освіти

I. Напрями виховання молодших школярів

Формування національної ідентичності, свідомості і самосвідомості, патріотичне виховання

Бесіди: «Що в імені твоїм?», «Моя країна», «Рідний край», «Прагнення всіх народів України до вільного розквіту», «Ми всі українці – єдина сім'я», «У нас одна Батьківщина – наша рідна Україна», «Місто Київ – столиця України», «Козацький край».

Ранки: «Моя матуся», «Мій батько», «Моя родина», «Свято нашого роду», «Моє місто».

Свята-зустрічі: «Сторінки сімейного альбому», «Мої земляки».

Свято: «Як тебе не любити, Києве мій».

Тематичні екскурсії.

Усні журнали: «Нашому роду нема переводу», «Історичні місця України».

Виховання поваги до Конституції, державної символіки

Бесіди: «Чому наш прапор жовто-блакитний?», «Про що розповідає наш Герб?», «Як слухати Гімн України і гімн інших держав?», «Наша Батьківщина».

Формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою

Свята: «Мамина колискова», «Українська казка», «Свято Кобзаря», «Символи України в творчості Шевченка».

Роздуми-бесіди: «Про правильну мовленнєву поведінку», «Із слова починається людина, із мови починається мій рід».

Конкурси: на кращого знавця пісень, казок, прислів'їв і приказок.

Заходи, присвячені дитячій творчості і дитячим пісням, колисковим забавлянкам, дражнилкам, лічилкам, небилицям, загадкам, казкам, образотворчій роботі дітей, дитячим іграм та розвагам.

Утвердження принципів вселюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, працелюбства, інших добродійностей

Бесіди: «Найближчі нам люди», «День Матері», «Рід, родина, рідня», «Про родовідне дерево», «Сімейний календар», «Духовні цінності людини,

народу», «Про чесність і слухняність», «Дещо про щедрість», «Ти і твої товариші», «Про дружбу і товаришування», «Що таке совість?», «Самолюб нікому ніколи не люб», «Подорож у світ мудрих думок», «Колектив починається з мене».

Родинні свята: «До всіх у родині я уважний і ласкавий», «Материнська пісня», «Батьківський хліб», «Батьківські поради», «Рідна бабуся, наш дідусь», «Тепло батьківського дому».

Ранки, свята, бесіди, сюжетно-рольові ігри, ігри-заняття на теми: «Чарівні слова», «Ти і Ви», «Як звертатися до старших?», «Похвала добрим дітям», «У чому виявляється ввічливість?», «Гарне і потворне у поведінці дітей», «Як примирити «хочу і треба?», «Чому треба шанувати старших?», «Урок милосердя», «Прості правила етикету», «Веселі правила гарного тону», «Казка про етикет», «Шкільні правила етикету», «Культура поведінки в їдальні», «Культура поведінки на перерві», «Як боротися з лінощами?», «Про подарунки», «Поведінка в гостях», «Якості культурної людини», «Про злочин і кару», «Культура телефонної розмови», «Культура міміки, жесту», «Ввічливо-неввічливо», «Ось школа, дім, де ми живемо».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

Бесіди: «Учитель», «Бібліотекар», «Кухар», «Як сорочка у полі виросла?», «Від зернятка до хлібини», «Навчання і праця поруч ідуть», «Твої трудові обов'язки у школі і вдома», «Школа – твій дім, будь господарем у ній», «Ціна однієї хвилини», «Мое та спільне», «Чи знаєш ти, скільки це коштує... ?», «Що таке державна і приватна власність?».

Диспути: «Що я б змінив у житті мого народу»; «Моя програма виходу країни з екологічної кризи». **Свята:** «День птахів», «День лісу».

Трудові справи: «Майстерня саморобкіна», «Книжкова лікарня», «Трудові десанти».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

Бесіди: «Для чого людина навчається писати, лічити і читати?», «Коли з'явилася перша цифра?», «Звідки прийшла літера?», «Умій учитись, щоб уміти трудитись», «Повторення – мати навчання», «Підказати – недобре дати», «Що таке «добре» і що таке «погано?».

Пізнавальні справи: клуб допитливих («чомучок»); естафета улюблених занять, академія невідомих наук.

Пізнавальні ігри: кімната таємниць і загадкових явищ, складання тлумачного словника.

Формування екологічної культури, гармонійних відносин з природою

Бесіди: «Природа – рідний дім», «Ліс – наше багатство», «Рослини – символи України», «Рослини і тварини в українській пісні», «Природа – матір-Берегиня», «Парки й сади – окраса землі», «Ми – твої друзі, природо», «Коли природа хворіє», «Хто охороняє ліс?», «Правила поведження в лісі».

Екскурсії, їх тематика: «Осінь у нашій місцевості», «Як природа готується до зими?», «Ознаки зими», «Зимові клопоти», «Як узимку живе ліс?», «Тропічні друзі в нашій місцевості», «Як поводити себе в лісі навесні?», «Літо у нашім краю», «Літні турботи господарів лісу», «Рослини-мандрівники», «Життя річки (ставка) влітку».

Вогник: «Посміхнися, квітко».

Ігри: «Відгадай за голосом», «Лікарські рослини», «Упізнай за пером», «Упізнай за хвостом», «Робінзонада».

Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я

Бесіди: «Турбота про здоров'я людини», «Щоб бути до праці готовим, треба бути завжди здоровим», «Кожен знає, що режим у житті всім потрібний», «Козацькі герої».

Рухливі ігри: «День, ніч», «Вудочка», «Передавши, сідай», «Голканичка», «Поїзд», «Дзвін», «Вовк і кози», «Чапля», «Кривий танець», «Віночок», «Барвінок», «Чорний лицар».

Спортивні змагання: «Веселі старты козачат», «Козацькі забави».

II. Напрями виховання молодших підлітків (5–6-і класи)

Формування національної ідентичності, свідомості і самосвідомості, патріотичне виховання

Бесіди: «Шануй батька-матір», «Козацькі звичаї», «Козак-Мамай», «Людина з легенди», «Козацький герой Максим Кривоніс». **Свята:** «Бути гідним сином (дочкою) своєї сім'ї», «Хата моя, біла хата», «Я рідну Україну не проміняю на чужину».

Конкурси прислів'їв, приказок: «Батько та ненька, то хата тепленька». **Заочні ігри-подорожі** визначними місцями міста Києва, усні журнали, вікторини, використання фольклору та віршів, пісень, оповідань, легенд про Київ та Україну: «Знову цвітуть каштани».

День пошани Миколая – День чемності, ввічливості, день подарунків, сюрпризів, імпровізації з виконанням творчих робіт.

Готуємося до Різдва – образотворча діяльність за мотивами вертепу. **Екскурсія** до Національного музею українського мистецтва.

Сорочинський ярмарок.

Утвердження принципів вселюдської моралі

Бесіди: «Народні звичаї, традиції, обряди», «Громадянином повинен бути», «Ти живеш серед людей», «Умій бути вдячним», «Кому честь, тому й хвала», «Точність, обов'язковість, акуратність», «У школі ти господар і гість», «Правила на кожний день», «Однокласник, товариш, друг», «Я, ти, ми», «Ввічливість як основа вихованості», «Вдома і в гостях», «Запрошення до люстерка», «Свято шкільного вальсу», «Коли яке слово мовити», «Скромність прикрашає людину», «Про тактовність і люб'язність», «Дружба починається з посмішки», «Чому буває самотньо», «Дружили хлопчик з дівчинкою», «Розкажи мені про мене», «Лицарі ввічливості».

Вечори: «Вклонімося мамі до землі», «Батьківський дім», «Любіть своїх мам», «Сімейні реліквії».

Круглий стіл: «Сам собі ворог».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

Бесіди: «Праця в нашому суспільстві», «Історія речей, що тебе оточують», «Хто прикрашає наше місто?», «Щастя у праці», «Умій цінувати час», «Бережи своє та народне майно».

Класні години: «Видатні люди моєї професії», «Ким я бажаю стати у майбутньому і чому?», «Мое хобі».

Зустріч: «Професії наших шефів».

Гра: «Мандрівка по професіях».

Конкурси: «Знай та умій», «Хто більше знає про професію?».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

Бесіди: «Культура розумової праці», «Читання – це кращий спосіб навчання».

Класна година: «Світ моїх захоплень».

Пізнавальна подорож: «У свято цікавих наук».

Пізнавальні справи: конкурс фантастичних проєктів; турнір знавців життєвих премудростей, тлумачний словник.

Забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості

Вечір: «Щедрий вечір, добрий вечір», вечір поетичних почуттів, літературний карнавал.

Ранки: «Сопілочка моя», «Українська народна балада», «Чарівна мелодія скрипки», «І на тім рушникові...», Концерт-ромашка.

Літературно-музичне свято: «Наша дума – наша пісня».

Конкурси малюнків: «Мій рідний край», «Квіти на українському рушникові».

Формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою

Екологічні конкурси.

Відвідування музеїв, екскурсії.

Практична природоохоронна діяльність і догляд за зеленими насадженнями школи, вулиці.

Догляд за рослинами і тваринами живого куточка школи.

*Забезпечення повноцінного розвитку дітей,
охорони та зміцнення їхнього здоров'я*

Бесіди: «Твоє здоров'я – багатство Батьківщини», «Сонце, повітря і вода – наші кращі друзі», «Туризм – другий відпочинок школярів», «Козаки – лицарі духу», «Козацькі шляхи».

Змагання: «Старти надій», «А нумо, козаки!», «Козацькі забави», «Лицарські турніри», «Дні козацької кухні».

III. Напрями виховання старших підлітків (7–9-й класи) і старшокласників (10–11-й класи)

Формування національної ідентичності, свідомості, любові до української землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати, правової культури

7–9-й класи

Класні години: «Я – українець (українка), і я цим пишаюсь», «Наша дума, наша пісня», «Сторінками народного календаря», «Думи мої, думи мої», «Українці за кордоном. Що таке діаспора?», «Чи на світі є країна ще миліша за наш край?», «З Україною в серці: тебе не можна не любити...», «Наша Вітчизна – Україна, ми – її громадяни», «Людина і закон», «Як уникнути кримінальної відповідальності?», «Права і свободи людини і громадянина», «Права дітей», «Я і мої права», «Діти в правовій державі», «Знаємо та реалізуємо свої права».

Ігри-екскурсії: «Українська минавшина», «Український всюдихід».

Конкурси-вікторини: «Що ти знаєш про Україну?»

Ігри-конкурси: «До зернини зернина», «Сплетемо український віночок», «Лікарські рослини».

Свято українського костюма.

Музичне вітання: «Народні митці».

Аукціон народної мудрості.

10–11-й класи

Бесіди: «Походження держави і права», «Держава та особа», «Будьмо гідними називати себе українцями», «Громадянином бути зобов'язаний», «Чи все в житті стосується тебе?», «Гілки мого родоводу», «Я – майбутнє твоє, Україно!»

Диспути, дискусії: «Людина і всесвіт», «Про що розповідають календарі?», «Антична міфологія та українська культура», «Слов'янська і християнська міфологія».

Конференції, присвячені видатним українським вченим (математик М. Остроградський, кібернетик М. Глушков, фізик Л. Ландау, геохімік В. Вернадський, учені в галузі електрозварювання Є. Патон і Б. Патон, авіаконструктор О. Антонов, конструктори в галузі ракетобудування Ю. Кондратюк, С. Корольов, лікарі М. Амосов, М. Коломийченко, фізіолог О. Богомолець, мікробіолог Л. Заболотний).

Вечори: «Україно, мій духмяний дивосвіт, через терни йшла до волі стільки літ», «Україно! Ти моя молитва!», «Без верби та калини нема України», «Народні співаки України», «Легендарна поетеса Маруся Чурай», «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине», «Право і мораль», «Наш закон», «Громадянин України».

Конференції на тему козацтва і козаччини: «Історія українського козацтва», «Згадайте праведних гетьманів. Де їх могили?», «Козацька республіка», «Український патріотизм як стан душі українця».

Вогники: «Батько і мати – два серця гарячих, що нам дають надію й тепло», «Калина з маминої пісні».

Вечір-реквієм: «Вічний стогін над могилами, яких так багато на нашій і на чужій землі», «Голгофа голодної смерті».

Вечір-вогник: «І рушник вишиваний на щастя, на долю дала...». **Літературні вітальні,** присвячені українським поетам і письменникам. **Брейн-ринг, вікторини, конкурси, КВН** за творами класиків української літератури.

Музичні вітальні: «Українські народні музичні інструменти», «Троїсті музики».

Українські вечорниці: театралізовані дійства.

Літературно-музичні композиції на тему «Без мови нашої, юначе, й народу нашого нема».

Музичні вітальні: «Таємниця козацького танцю «Гопак»», «Історія козаччини в музичних творах».

Вікторина на тему козацтва.

КВН: «Любимо ми Україну, знаємо пісню її солов'їну».

Класні години: «Вони були українцями (Маруся Богуславна, Настя Лісовська)», «На щастя, на долю, на чорнії брови», «Мово, колиско моя!».

Утвердження принципів вселюдської моралі

10–11-й класи

Бесіди, диспути, дискусії, конференції: «Етика – наука про мораль», «Моральний ідеал і його місце в житті людини», «Моральні якості, особливості їх вияву у різних сферах діяльності людини», «Моральна мотивація», «Вчимося бути толерантними», «Джерела української душі», «До джерел духовності», «Не дай зачерствіти душі», «Будуйте храм у душі своїй», «Хрестоматія моральних цінностей людства», «Моральний ідеал та його місце в житті людини», «Сенс життя людини», «Про віру, культуру, освіту», «Думка колективу чи думка особистості?», «Закон товариства», «Я і клас», «Ти і ми», «Обов'язок. Відповідальність. Совість», «Паління і пияцтво – то лише особиста справа?», «Пиття не доводить до пугтя», «Наркоманія – дорога в прірву», «Мій обов'язок – навчання», «Якби я був директором...», «Захист моделі сучасної школи», «Школа – наш дім, ми в ньому господарі», «Про смак і моду», «Час, смак, стиль», «Косметика: ворог чи друг?», «Модель сучасної шкільної форми», «По одягу зустрічають...», «Ким бути чи яким бути?», «Моральні основи взаємин юнаків і дівчат», «Товаришування, дружба, кохання», «Еволюція сімейних відносин», «Моральні основи сім'ї», «СНІД: знати, щоб жити».

Класна година: «Що таке совість?», «Нецензурна лайка: чому вона така поширена?».

«Бій ораторів», «рольове обговорення», «обмін думками» на теми: «Багатство вашої душі», «Конфліктна ситуація: народження істини, а не загострення стосунків», «Естетика поведінки та етикет», «Інтелігентна людина. Яка вона?», «У чому краса людини?», «Взаєморозуміння. На чому воно ґрунтується?», «Цінності: що є цінним для нас?».

«Круглі столи»: «До нас прийшов лікар», «Зустріч з юристом», «Відповідальність і вік», «Вибачте батьки, ми були неправі», «Чому дорослі не розуміють дітей?».

Сюжетно-рольові ігри: «Соціодрама», «Презентація світу», «Ви сказали: «Добрий день!»», «До вас прийшли гості», «День народження», «Культура особистості, її здатність до самовдосконалення», «Молода сім'я».

Свята: «Руки матінки моєї», «І на тім рушникові...».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

7–9-й класи

Бесіда: «Чи знаєш ти свої здібності?», «Пізнай себе», «Що треба знати, обираючи професію?», «Країна потребує професіоналів. Як ним стати?».

«Сфера обслуговування. Що це таке?», «Шлях до успіху», «Особистість – творець свого майбутнього», «Вибір професії або завдання з багатьма невідомими».

Диспути: «Будувати життя чи пристосовуватися до обставин?»

Екскурсії-зустрічі: на завод за темою «Таємниця майстерності», «Як отримати робітничу спеціальність?»

Вечори: «Праці ми шану співаємо», «Свято праці», «Чи добре ти знаєш своє місто?»

Вечір запитань і відповідей «Обличчя моєї професії».

Вечори-зустрічі з молодими спеціалістами міста і ветеранами праці.

Класні години: «Що я знаю про майбутню професію?», «Хочу, можу і треба при виборі професії».

Вікторина: «Хто більше знає професій і про професію?»

Гра-естафета: «Школа – місто – сім'я».

Літературно-музична композиція «Люблю тебе, рідний краю».

Акція: «Добро повернеться сторицею».

Збір-розмова: «Себе як у дзеркалі я бачу».

10–11-й класи

Зустрічі з представниками різних професій.

Технічні вікторини, зустрічі, вечори.

Самостійне чергування по школі.

Допомога старших школярів молодшим в організації і проведенні трудових справ.

Керівництво технічними гуртками.

Участь у клубах юних техніків.

Організація рейду за економію матеріалів, сировини, електроенергії.

Благоустрій школи, пришкільної садиби.

Ділові ігри: «Засідання парламенту», «Відкритий мікрофон», «Шкільний референдум».

Забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості

7–9-й класи

Бесіди, диспути, дискусії: «Музика в нашому житті», «Яку музику ми любимо?», «Мода в мистецтві», «Мода і смак», «Мода та індивідуальність», «Про смаки сперечаються».

Усний журнал: «Про красу моди і гарний смак».

Вечори поезії.

Турніри знавців поезії, музики, архітектури.

Аукціон знань про сучасну естраду.

Музичний ринг.

10–11-й класи

Літературні вечори: «Не погасне зоря» (пам'яті В. Симоненка), «Осінні мелодії» (В. Сосюра), «Народе мій, до тебе я ще вернусь...» (пам'яті Василя Стуса), «Безсмертним духом скрипаля» (знайомство з творчістю Ліни Костенко). Зустріч невідомих поетів.

Музичні вечори: «Духовні твори М. Леонтовича», «Творчість В. Івасюка», «Творчість О. Білаша».

Вечори класичної музики.

Диспути: «Музика сучасна і класична», «Чи розуміємо ми оперу?», «Театр у моєму житті», «Чи потрібні нам музеї, виставки?»

Обрядові свята, народні ігри: «Купальські вогні», «Купальські ігри», «Зелені свята», «За різдвяним столом», «Ритуал на іменини», «Колядки і мандрівки».

Фестиваль аматорських фільмів.

Формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою

7–9-й класи

Тематичні свята: «Свято весни, осені, літа, зими», «Свято врожаю», «Свято зеленого друга».

Вечір-подорож: «По рідній країні», «Природа – матір-Берегиня...», «Як на тім рушникові...».

Вікторини, конкурси: «Біологічний хокей», КВН, «Робінзонада», «Будуємо місто», «Прес-бій по континентах».

Екологічне лото, лото «Корисні копалини», «Щасливий випадок».

10–11-й класи

Екологічні КВН.

Рольові ігри: «Місто майстрів», «Що? Де? Коли?», «Екологічний ринг».

Вечори: «Дзвони Чорнобиля», «Зелений дивосвіт», «Екологічні проблеми України».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

10–11-й класи

Диспути: «Навчання – то лише твоя особиста справа?», «Знання і мораль», «Добре навчатися – це обов'язок і радість», «Освіта і твоя майбутня професія», «Освіта у твоєму житті».

Ігри: «Що? Де? Коли?».

Предметні вікторини, конкурси.

Круглий стіл: «Чи потрібні домашні завдання? »

***Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді,
охорони та зміцнення їхнього здоров'я***

7–9-й класи

Бесіди, вечори: «Стяг і воля – козацька доля», «Козацькі шляхи», «Відображення героїзму в козацькій символіці», «Козацькому роду нема переводу», «Вечір козацьких традицій з посвятою в козаки».

Спортивні ігри, змагання.

10–11-й класи

Бесіди, конференції про спорт і туризм, зміцнення здоров'я, загартування, важливість фізичного виховання.

Театралізоване свято козацької слави «А ми тую козацьку славу збережемо».

Вечори: «Козацькі традиції», «Слава навіки буде з тобою».

Читацька конференція за книгою О. Анапович «Розповіді про запорозьких козаків».

Спортивні ігри.

10–11-й класи

Бесіди, диспути, «круглі столи», вікторини: «Гігієна розумової праці школяра», «Режим дня – основна умова збереження здоров'я та високої працездатності», «Негативний вплив шкідливих звичок на ріст і розвиток організму школяра», «Профілактика порушень зору», «Формування правильної постави та її значення для нормальної життєдіяльності організму», «Профілактика інфекційних захворювань», «Вплив фізкультури та загартовуючих процедур на ріст і розвиток організму учня», «Гігієна харчування», «Культура здоров'я як прояв загальнолюдської культури». День Здоров'я.

**Тематика класних годин, яка може бути творчо використана
у процесі проведення позакласної виховної роботи**

***З досвіду учасників конкурсу на кращу методичну розробку виховного заходу
«Добро починається з тебе»***

5–11-й класи

Бесіди, диспути, дискусії:

▪ «Твори добро, бо ти людина».

- «Щастя – творити добро».
- «Мої добрі справи».
- «Раз добром нагріте серце – вік не охолоне».
- «Немає вищої святині, як чисте сяйво доброти!».
- «Я вірю в силу доброти».
- «Добротою себе вимірйай».
- «Думай добре, роби добро – і буде тобі добре».
- «Людина починається з добра».
- «Твори добро на радість людям».
- «Живи – добро звершай! Та нагород за це не вимагай».
- «Вчимося доброти».
- «Життя коротке, поспішайте творити добро».
- «Все починається з добра».
- «На те ми й люди, щоб добро творити».
- «Створімо серце доброти».
- «У світі не без добрих людей».
- «Творіть добро, щоб кращим став цей світ».
- «Добро – це вогник мого серця».
- «Щоб радість людям дарувати, треба з себе починати».
- «Найвища мудрість – бути добрим».
- «Душі людської доброта».
- «Стежинка добра».
- «До вівтаря свого серця принесіть вогонь добра».

Тематика класних годин, педагогічні технології

5–6-й класи

Бесіди: «Тепло моїх долонь, і розуму, і серця Я Україні милій віддаю», «Здоров'я дітей – здоров'я нації», «Роде наш красний», «Великодні дзвони», «Азбука ввічливості», «Культура поведінки учня», «Поведінка у громадських місцях», «Рушник в обрядах українського народу», «Образу хліба вклонімося».

Конкурс-свято «Ми з матусею разом».

Лицарський турнір «Ввічливість – це людяність».

Шоу-програма «Нумо, козаче».

Вечір відпочинку «Свято іменинника».

Свято родини «Шануй Батька й Матір».

Родинні свята «Мамина колискова», «Мамина пісня».

Свято Матері.

Конкурс «А я просто українка, україночка».

Свято української кухні.

Свято народної вишивки «Візерунки рідного краю».

5–8-й класи

Моє здоров'я

- «Життя людини – найвища цінність».
- «Шкідливі звички».
- «Куріння? Ні!!!».
- «Хто любить спиртне пити, той буде в біді жити».

Моя родина

- «Берег дитинства».
- «У колі родини».
- «Без весни не розквітають квіти, а без мами не виростають діти».
- «Як будеш батька і матір шанувати».

Традиції й свята моєї країни

- «Без верби і калини нема України».
- «Хліб на вишитому рушнику».
- «З бабусиної скрині».
- «Ніхто не забутий, ніщо не забуто!»

Я і світ

- «Осінь мила, осінь люба, осінь золота».
- «Казковий світ лікарських рослин».
- «Цілющі рослини навколо нас».
- «Тероризм – біда народів світу».
- «Дітям про податок».
- «Права дитини».

9–11-й класи

Бесіди, диспути, дискусії:

Спілкуюся, люблю, живу

- «Усі ми прагнемо любові».
- «Крок назустріч».
- «Перемагай труднощі розумом, а безпеку – досвідом».
- «Що таке мораль?».
- «Скромність прикрашає людину».
- «Що означає твоє ім'я?».

Я живу в Україні

- «Мій Основний закон».
- «Державні символи України».

- «Україна ХХ століття: рік 33».
- «Як козаки в похід ходили».
- «Моя родина».
- «Екологічна стежина».
- «Таємні символи рослин».

Хочу бути здоровим

- «Курити чи не курити?»
- «STOP алкоголю».
- «СНІД і наркоманія: як цього уникнути».

Я обираю ... професію

- Цікавий світ професій.
- Знайти свій шлях.
- Мій вибір.

Орієнтовний перелік виховних заходів за народознавчою тематикою, які можуть бути проведені студентами-практикантами

1. Мій край у давнину.
2. Наша дума, наша пісня не вмре, не загине.
3. Пречисте слово калинове.
4. Мужай, прекрасна наша мова.
5. Мова наша солов'їна.
6. Передаймо нащадкам наш скарб – українську мову.
7. Свято української мови.
8. Мово моя, материнська.
9. Мовна гра.
10. Мова – це наш всенародний скарб.
11. Сторінками «Скорботного календаря української мови»: рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
12. Історія України та державна символіка.
13. Фольклорно-етнографічне свято «Обжинки».
14. Криниця рідного краю.
15. Чумацтво в Україні.
16. Українці в діаспорі.
17. Козацькому роду нема переводу.
18. Український віночок.
19. Українські вечорниці.
20. Свято рукоділля. Конкурс вишивки, розпису, писанкарства, гончарства тощо.

21. Родинне деревце.
22. Ой, у лузі червона калина.
23. Звичаї, ігри та забави мого краю.
24. Чи ви знаєте історію свого народу?
25. Чи ви знаєте народні прикмети?
26. Конкурс на краще виконання: українських народних пісень, музичних творів сучасних українських композиторів, літературних творів (віршів, фрагментів п'єс тощо).
27. Літературно-музичний вечір «Весілля в Україні».
28. Гра «Поле чудес» на народознавчу тематику.

Орієнтовна тематика

виховних заходів з формування ціннісного ставлення особистості до себе, до сім'ї, родини, людей, до суспільства і держави, до праці, природи, культури і мистецтва відповідно до Основних орієнтирів виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів³

1. Ціннісне ставлення до себе

1-й клас

«Що я ціную у житті», «Хто я?», «Я хочу стати кращим», «Азбука ввічливості», «Бути вихованим. Що це означає?», «Розкажи про себе», «На кого ти хочеш бути схожим?», «Мій настрій», «Мій день», «Зовнішній вигляд учня», «Я і мої друзі», «Я і мій клас», «Як треба поводитися у школі, вдома, на вулиці?», «Кожній речі – своє місце», «Якщо хочеш бути здоровим – загартовуйся», «Чистота – запорука здоров'я», «Будемо здорові, або Пригоди маленьких зубчиків», «Вогонь буває різним», «Абетка пішохода», «Хто я?», «Я хочу стати кращим», «Хочу і можу бути здоровим» (робочий зошит для 1 класу).

2-й клас

«Життя людини – найвища цінність», «Я людина», «Я хочу бути схожим», «Чарівні слова», «Мій день народження», «Що потрібно знати про свій характер?», «Як організувати свій день?», «Цінуй свій час і час інших», «Сам удома», «Дав обіцянку – виконуй», «Умій слухати», «Дбай про інших», «Однокласник, товариш, друг», «Дерево міцне корінням, а людина – друзями», «Як не захворіти», «Подорож до Країни здоров'я», «Профілактика інфекційних захворювань», «Старти надій», «Я – людина», «Я хочу бути схожим», «Хочу і можу бути здоровим» (робочий зошит для 2 класу).

³ Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <http://www.guon.kiev.ua/?q=node/2479>

3-й клас

«Найцінніше в моєму житті», «Дорога кожна хвилинка», «Мої «хочу», «можу» і «треба», «Мої мрії», «Я і мої обов'язки», «Як навчитись стримуватись?», «Мої доручення», «Мій день: хороше і погане», «Дисципліна і культура», «Дорога до школи та додому», «Ти – вихована дитина?», «Твій зовнішній вигляд», «Мій улюблений герой», «Як я дбаю про своє здоров'я», «Продукти харчування: наші друзі й вороги», «Здоровим будь!», «Спортивна надія», «Хочу і можу бути здоровим» (робочий зошит для 3 класу).

4-й клас

«Для чого живе людина?», «Віра у себе», «Завтрашній характер – у сьогоднішньому вчинку», «На кого я хочу бути схожим у житті?», «Мій ідеал», «Твої норми поведінки», «Що означає бути вихованим», «Чуйність і байдужість», «Зубів немає, а людину гризе», «Як зробити правильний вибір», «Як стати людиною», «Не кидай слів на вітер», «Хто багато читає, той багато знає», «Козацькі забави», «Як я провів канікули», «Почни день з ранкової гімнастики», «Переможемо всі хвороби», «Культура харчування», «Шкідливі звички», «Хочу і можу бути здоровим» (робочий зошит для 4 класу).

5-й клас

«Який Я? Яким я хочу бути?», «Дужий той, хто самого себе перемогти може», «Посієш звичку – пожнеш характер», «Таланти і шанувальники», «У людині все має бути прекрасним», «Індивідуальні особливості людини», «Пізнай себе», «Презентація твого дня народження», «Бережи свій час».

6-й клас

«Життя – найдорожчий скарб», «Чи щось без серця зрозумієш», «У пошуках власного ідеалу», «Стратегія прийняття моральних рішень», «Як долати труднощі і випробування», «Заздрісник сам собі ворог», «Життя не вічне – вічні цінності людські», «Вміння знаходити себе в суспільстві», «Характер людини: як він формується», «Пізнай себе», «Світ моїх захоплень».

7-й клас

«Образ мого «Я», «Я і мій характер», «Мої цінності», «Світ моїх почуттів», «Подивись на себе уважно», «Пізнай самого себе», «Я в колі сім'ї», «Яскраві події мого життя», «Господарочка», «Добродії», «Проведення одноденного походу з елементами орієнтування за допомогою компаса та карти», «Країна моїх мрій».

8-й клас

«У згоді з самим собою», «Шлях до себе», «Як стати щасливим», «Уміти володіти собою», «З чого починається пізнання», «Чи любиш ти себе?», «Яка людина заслуговує на повагу інших», «Ким бути і яким бути», «Створення життєвого проєкту саморозвитку», «Світ моїх захоплень», «Фізична краса не постійна, а духовна – вічна», «Дозвілля та хобі», «Мое дозвілля», «Таланти твої, Україно», «Якщо я буду...», «Вчитель – моє покликання», «Мій улюблений учитель».

Тренінги «Кроки до успіху», «Я» – частинка Всесвіту», «Як подолати невдачу?», «Наодинці із собою», «Сам собі вихователь», «Кодекс чесної особистості», «Шлях до себе».

9-й клас

«Мій ідеал», «Бережи честь змолоду», «Пізнай себе – і ти пізнаєш світ», «Мої життєві принципи», «У колі симпатій», «Країна моїх мрій», «Вміння бути самим собою», «Як стати лідером?», «Без добрих справ немає доброго імені», «Про культуру почуттів», «Засоби профілактики травматизму і патологічних станів організму під час проведення туристсько-краєзнавчих подорожей».

Участь у шкільному та районному святі «День туризму», «Що таке самовиховання, самооцінка, самореалізація?», «Найскладніше – не відстоювати свою думку, а мати її», «Життя – це не ті дні, що минули, а ті, що запам'ятались», «Умій сказати, умій змовчати», «Хочеш бути щасливим – будь ним!», «Не говори, що знаєш, але знай, що говориш», «Бережи себе», «Здоров'я – скарб».

10-й клас

«У кого немає в душі минулого, у того не може бути майбутнього», «Добра людина та, що робить добро, чи та, що не робить зла?», «Не зраджуй у дружбі, материнстві, батьківстві», «Правда життя», «Зупинимо СНІД, поки він не зупинив нас», «Знати, щоб жити!», «Сходинки фізичного розвитку», «Техніки і способи психічного впливу на соматичний стан організму», «Шлях до самореалізації, або як стати особистістю», «Відшукай себе серед інших», «Як подолати конфлікт?», «Я та інші», «Народжений бути унікальним», «Духовні потреби та ідеали мого «Я», «І буде син, і буде мати, і будуть люди на землі», «Життя – твій вибір», «Інтернет не лише твій друг», «Духовність і здоров'я».

11-й клас

«Люби Україну – твою рідну землю», «Людина народжується для вічності», «Умій дати слово і його дотримати», «Добро і зло...», «Сходинками до вершини успіху», «Твоє майбутнє – в твоїх руках», «Дороги, які ми обираємо», «Зроби

свій вибір на користь здоров'я», «Подбай про своє здоров'я сам!», «Ризики в Інтернеті», «Обов'язок. Відповідальність. Совість», «Право і мораль», «Інформація – запорука освіченості».

Проведення дводенної туристсько-краєзнавчої експедиції з використанням туристського спорядження та облаштуванням бівуаку (розбивання наметів, обладнання місця для вогнища, приготування їжі), «Моральний ідеал і його місце в житті людини», «Я – ідеальне», «Що таке щастя?», «Бережи честь з молодю», «Чи кожен може бути успішним», «Якщо я для себе, то навіщо я?», «Заговори, щоб я тебе побачив» (*Сократ*).

2. Ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей

1-й клас

«Мої обов'язки в сім'ї», «Мамо, тато, я – дружна сім'я», «Що означає бути вихованою людиною?», «Світлофор ввічливості», «Чарівні слова відкривають серця», «Чесним треба бути всюди», «Школа гарної поведінки», «Умій слухати», «Відкриваємо скриньку добрих справ», «Про дружбу», «Кого з друзів ти візьмеш у подорож?», «Майстерня Діда Мороза», «Свято Чепурушки», «Бабусина скриня», «Скриня народної мудрості», «Яким має бути добро на Землі?», «Що означає бути добрим?», «Як інших навчити поваги до себе? », «Ми йдемо до ідальні», «Гість – радість у домі», «Слова вітання, побажання», «Сила і слава твого роду», «Пізнай, прийми і руку протягни».

2-й клас

«Бути совісним означає... », «Мій товариш», «Моя іграшка – тобі», «Буду гідним скрізь і всюди, щоб нести вам радість, люди!», «Про справжню дружбу», «Школа вишуканих манер», «Ти – вихована дитина?», «Турбота. Діти допомагають дітям», «Як би я вчинив... », «Шануй батька й неньку», «Традиції та реліквії моєї родини», «Берегиня», «Рушник моєї бабусі», «Захоплення моїх рідних», «За добро платять добром», «Правила чесної гри та змагання», «Дорога добротності».

3-й клас

«Живу і навчаюся у родині», «Дерево міцне корінням, а людина – родом», «Родина, родина: від батька до сина», «Вчимося бути добрими людьми», «Якщо ти погано вчинив», «Мій день, мої вчинки», «Чужого горя не буває», «Якщо твій друг помилився...», «Як і чим випробовується дружба», «Про правила товаришування», «Шляхетні дівчатка та лицарі –хлопці», «Ти на світі не один», «Коли я щасливий», «Любов. Любов-милосердя. Добродійні справи людини», «Як стати добрим? », «Мистецтво грічності».

4-й клас

«Ти знаєш, що ти – людина?», «Кожна людина неповторна!», «Народна мудрість про добро, совість, ввічливість, справедливість, чесність», «Хочу і треба», «Розкажи мені про себе», «Подаруй свято іншим», «Слово – не горобець, вилетить – не піймаєш», «Вихована людина: яка вона?», «Золоте правило ввічливості», «Мама, тато, я – читацька сім'я», «Від матері доні добро передати», «Пам'ятай про інших», «Як ми розмовляємо. Про культуру листування. Правила телефонної розмови», «Життя людини – найважливіша цінність», «Квіти людської душі (про людські цінності)», «Мудрість людської турботи», «Поведінка у храмі», «Іспит на вихованість», «Ні агресії і насильству», «Дорога мудрості».

5-й клас

«Відповідальність найкращий путівник у вчинках», «Дружба і її значення у житті людини», «Честь і гідність», «Співчуття – перший крок до людяності», «Культура поведінки у школі», «Чи вміємо ми відпочивати», «Щастя, коли тебе розуміють», «Мовленнєвий етикет», «Спілкування на відстані», «Почуття гумору і жарти», «Коли Юпітер гнівається», «Шануймо старших», «Що псує стосунки між людьми», «Про гостинність і гостей», «Турбота за інших людей – головний обов'язок у житті», «Вдячність».

6-й клас

«Толерантність», «Чесний – ворогів не має», «Чи можна прожити без конфліктів», «Ми і наші вчителі», «Мовленнєвий етикет», «Чарівні слова», «Комп'ютер чи книга», «Я в Інтернеті», «Моє і чуже», «Дерево з коріння починається, а людина – з сім'ї», «Немає місця на землі, де б засуджували милосердя», «Чуйність і доброта – два крила, на яких тримається людство», «Точність – ввічливість королів», «Курінню – ні».

7-й клас

«Моє спілкування з людьми», «Ставлення людини до людини», «Напитись з отчої криниці», «Моя сім'я», «Я в учнівському колективі», «Мій етикет», «Етикет у давнину і тепер», «Сучасний етикет у громадських місцях», «Шкідливі звички заважають усім», «Як протистояти насильству», «Школа виживання».

8-й клас

«Мистецтво спілкування: коли яке слово мовити», «Як жити в мирі з людьми», «Добротою себе перевір», «Особистість і колектив», «Учіться любити», «Що таке СНІД», «Я і моя родина», «За правилами етикету», «Його ввічливість Етикет», «Імідж сучасної людини», «Молодіжне дозвілля», «Твої вороги психоактивні речовини», «Як поводитись у складних життєвих ситуаціях», «Як долати агресивність».

9-й клас

«Любов до ближнього – джерело величі людини», «Відкрийте чарівні двері добра і довіри», «Любов'ю дорожити вмійте», «Колектив починається з мене». «Цінності моєї родини», «Портрет мого колективу», «Я і ми». «Мої вчителі, старші друзі та наставники», «Жити – значить спілкуватися», «Культура користування мобільним зв'язком», «Я та інформаційно-комунікаційні технології», «Твоя інформаційна безпека», «Ризики в Інтернеті».

10-й клас

«Що значить бути патріотом», «Чи варто завжди дотримуватись букви Закону», «Свобода чи вседозволеність», «Моральні цінності громадянського суспільства», «Моральний ідеал і його місце в житті людини», «Моральна мотивація вчинку», «Моральні основи взаємин юнаків і дівчат», «Твоє репродуктивне здоров'я», «Моральні основи сім'ї», «Традиції моєї родини», «Сімейні реліквії», «Сім'я – основа держави», «Цінуй честь сім'ї», «Агресія та насильство в сім'ї», «Права та обов'язки дітей у шлюбно-сімейному законодавстві», «Пріоритети подружнього життя», «Громадянська та соціальна відповідальність у шлюбі», «Моя участь у розв'язанні побутових та господарських питань у родині», «Дружна сім'я – першоджерело людського буття», «Моральна чистота стосунків між юнаком та дівчиною», «Чи кожна людина може бути щасливою?», «Чи кожен може бути успішним?», «Вечір бардівської пісні», «Чи може людина бути творцем свого щастя?», «Якщо я для себе, то навіщо я?», «Конверт дружніх запитань», «Насильство та як його уникнути», «Сучасне рабство», «Торгівля людьми».

11-й клас

«Людське життя як найвища цінність», «Свобода та людська гідність – базові цінності особистості», «Чи все в житті стосується тебе?», «Ким бути і яким бути?», «Культура особистості, її здатність до сімейних відносин», «Духовні скарби народу», «Найстрашніші втрати – духовні», «Про віру, культуру, освіту», «Мистецтво жити гідно», «Що таке совість?», «Культура поведінки закоханих», «Милосердя в нашому житті», «Правила техніки мобільної культури», «Інформаційне суспільство України». «Я в реалі, я у віртуалі... », «Подорож мережею Інтернет», «Самовдосконалення», «Гармонізація суспільних, колективних і особистих інтересів», «Конфліктна ситуація: народження істини, а не загострення стосунків», «Взаєморозуміння. На чому воно ґрунтується? », «Естетика поведінки та етикет», «Інтелігентна людина: яка вона?», «У чому краса людини?», «Мобільна телефонія – цивілізоване спілкування», «Засоби масової інформації у демократичному суспільстві», «Світ та інформаційно-

комп'ютерні технології», «Від рідного до чужого, від близького до планетарного», «Толерантне ставлення до всіх націй і народностей», «Загальнолюдські цінності: осмислення вічних істин», «Мир та злагода – головна умова існування Землі та людства», «Моральні ідеали та їх місце в житті сучасної молоді», «Людина. Доля. Душа», «Людина – невід'ємна частина природи, Всесвіту», «Відзначення днів матері, батька, сім'ї», «Літопис родоводу», «Українська народна педагогіка про сім'ю». «Традиції моєї родини». «Сімейні реліквії», «Дружна сім'я – першоджерело людського духу». «Проблеми батьків та дітей», «Сучасні аспекти родинного виховання», «Духовна єдність поколінь», «Українська сім'я – основа міцності держави», «Права та обов'язки дітей у шлюбно-сімейному законодавстві», «Моя участь у розв'язанні побутових та господарських питань у родині», «Моральна чистота стосунків між юнаком та дівчиною», «Громадянська та соціальна відповідальність у шлюбі», «Пріоритети подружнього життя», «Що впливає на втрату репродуктивного здоров'я», «Етика мобільного спілкування», «Ідеї гендерної рівності в системі ціннісних орієнтацій сучасної молоді», «Інформаційно-комп'ютерні технології – миттєвий доступ до інформації і знань».

3. Ціннісне ставлення до праці

1-й клас

«Вчуся все робити сам», «Бджілка мала, та й та працює», «Ми працюю любимо», «Про двох братів – Умійка та Невмійка», «Коли я виросту ... », «Місто веселих майстрів», «Збережемо книгу», «Подарунок малюкам дитячого садка», «Знайомимось з професіями».

2-й клас

«Навіщо людина працює», «Землю сонце прикрашає, а людину – праця», «Діло майстра хвалить», «Книжкова лікарня», «Подарунки молодшим друзям», «Професія моїх батьків», «Кращий мамин помічник», «Дізнайся, відгадай, обчисли».

3-й клас

«Праця годує, а лінь – марнує», «Цінуймо працю інших», «Мої досягнення», «До джерел народних ремесел», «Усі професії потрібні, усі професії важливі ...».

4-й клас

«Праця прикрашає людину», «Праця – джерело життя і головна його краса», «Допоможи книзі!», «Подарунки власноруч», «Трудові традиції української родини», «Працьовита родина», «Калейдоскоп професій», «Підприємства нашого міста (селища)», «Чи знаєш ти ціну праці?».

5-й клас

«Як організувати себе», «Вчись учитись, щоб уміти трудитись», «Книга скаржитья! Книга дякує!», «Ціна твого підручника», «Місто веселих майстрів», «Даруйте радість людям», «У колективі немає чужої роботи», «Люди, які працюють поруч», «Професії мого роду», «Цінуймо хліб!», «Подарунок своїми руками».

6-й клас

«Ціна однієї хвилини», «Що означає культура навчальної праці?», «Наші захоплення», «Професії наших батьків», «Школа вмілих господарів», «Господар і Господарочка», «Чи вмю я працювати?», «Мої досягнення», «Скільки у світі професій», «Допомагаємо батькам».

7-й клас

«Як навчитись цінувати і розраховувати час?», «Чарівна краса вишиванки», «З магазину чи власними руками», «Бабусин рушник у сучасній оселі», «Мої обов'язки в родині», «Я це можу», «Трудова біографія моєї родини», «Усі професії важливі, обирай свою», «Чекаємо батьків з роботи», «Іграшки своїми руками».

8-й клас

«Бережи свій час і час інших», «Як правильно організувати свою працю?», «Економіка домашнього господарства», «Школа – мій дім, я – господар у ній», «Формула вибору професії: можу + хочу + треба», «Освіта – шлях до майбутньої професії», «Таємниця майстерності», «У світі професій», «Що я знаю про майбутню професію?», «Мої здібності. Як обрати професію».

9-й клас

«Впорядкуємо ігровий майданчик для малят», «Працюємо разом, радіємо разом», «Як повернути до життя старі речі», «Основи економії та бережливості», «Підліткова праця: правознавчий аспект», «Ким бути чи яким бути?», «Як не помилитися у виборі професії?», «Світ професій: праця та покликання», «Освіта і професія», «Твій вибір – життєвий успіх», «Ти і ринок праці», «Презентація професій», «Ярмарок професій».

10-й клас

«Бути економним – вимога часу», «Економіка навколо нас», «Твій особистий бюджет», «Економіка нашої школи, бюджет і режим економії», «Я обираю своє майбутнє!», «Здоров'я і вибір професії», «У світі професій», «Коли робота приносить радість», «Як обирали професію (колись і тепер)».

«Як бути затребуваним у своїй професії», «Сучасні вимоги до фахівців», «Риси та якості майбутнього фахівця», «Позашкільна освіта – крок до вибору майбутньої професії».

11-й клас

«Вільний час – простір для розвитку здібностей», «Рационально організуй свою діяльність», «Чи обов'язково бути студентом?», «Професії нашого часу», «Знайомимось із маловідомими професіями», «Ти і ринок праці», «Чи готовий я до вибору професії?», «Діагностика своїх можливостей», «Професійні якості», «Як уникнути труднощів при виборі професії», «Шлях до свого майбутнього», «Кроки до професії».

4. Ціннісне ставлення до природи

1-й клас

«Чистий клас», «Збережемо чистим довкілля», «Екологічна стежка», «Збережемо красу природи», «Зелені друзі мого краю», «Перші весняні квіти», «Зустріч пернатих друзів», «Ми за них відповідаємо», «Тварини – не іграшки», «Туристська прогулянка до чистих джерел», «Рослини», «Милуйся красою рідної природи», екскурсія до зоопарку, екологічна вікторина.

2-й клас

«Віч-на-віч з природою», «Чисте джерело», «Чиста криниця», «Екологічна стежка в різні пори року» (вулицею міста, села), «Первоцвіти просять захисту», «Наш квітник – найкращий», «Дивовижні звірі в українських казках», «Природа в загадках, прислів'ях, приказках та віршах», «Екологія в загадках», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи», «Квітковий календар».

3-й клас

«Будь вимогливим і ніжним: перед тобою природа!», «Чисте подвір'я», «Подорож стежкою», «Збережемо красу природи», «Заповідні місця мого краю», «Подарунки осені», «Посаджу дерево», «На квіти чарівні подивись», одноденна туристська прогулянка «У поході Друзі», «Таємниці Катерини Білокур», «Тварини взимку потребують твоєї допомоги», «Різдво в гості прийшло», «Контурна карта виховної натуралістичної роботи», «Якби тварини вміли говорити», рухливі ігри з елементами техніки туризму, вікторина-гра «Що покласти в рюкзак для мандрівок», «Боляче буває всім» (ставлення до тварин), «Тварини моєї місцевості».

4-й клас

«Твій рідний край», «Стань природі другом, будь природі сином», «Себе я бачу в дзеркалі природи», «Тече річка невеличка», «Чисте довкілля», «Збережемо красу природи», «Захистимо усе живе», туристська гра-естафета

«Долаємо перешкоди», «В усі пори року прекрасна земля», «Екологічною стежкою до лісу (гаю, поля)», «Жива і нежива природа», «Нагодуй птахів (тварин)», гра – мандрівка «У лісі казкових дерев», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи».

5-й клас

«Я – маленька частиночка Природи», «Старти золотої осені», «Флора і фауна нашого краю», «Екологічною стежиною нашого краю», «Природа – наш дім», «Барви веселки», «Таємниці природи», «Свято квітів», «Вже брами літа замикає осінь», «Знайди скарби природи рідного краю», «Брати наші менші», «Аптека бабусі Медуниці», «Нагодуй птахів», «Бережи воду, козаче, і вона тобі віддячить», «Космос в українській міфології, явища природи і народні прикмети», «Ми відповідаємо за тих, кого приручили».

6-й клас

«Зелений патруль», «Бережи ліс», «Вода – безцінне багатство, бережіть її», «Давайте, друзі, разом природу берегти!», «У природі – у рідному домі», «Ліс – не школа, а всіх учить», «Природа – людині, людина – природі», «Рослини-барометри», «Чисте повітря», «До природи – не неси шкоди», «Сценарій фільму «Мальовнича моя Україна: оформляємо путівник», «Озера та ріки мого краю», «Земля наш спільний дім», «Секрети здоров'я», «Я вклонюсь тобі, пшеничне колосся», «Квіти – усмішка природи», «Ми їх назавжди втратили (сторінками Червоної Книги)», «Знай і люби свій рідний край!», «Захистимо наших братів менших», «Екологічні катастрофи», «Дзвони Чорнобиля», «Хто природу не тривожить, тому вона допоможе», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи».

7-й клас

«Земля-годувальниця», «Історія міст і сіл України», «Україна Вишивана», «Вода – джерело життя», «Космос – далеко чи поруч?», «Ерудит природи», «Конкурс фото «Природа і фантазія», «Здорова природа – здорова людина», «Дари природи є невичерпними», «Вітамінна скарбниця», «Овочеві витівки», «Щедрі дари осені», «Жива Липка хай росте», «Квітковий вернісаж», «Вальс квітів», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи», «Природа не майстерня, а храм – шляхи подолання екологічної кризи», «Сім природних чудес України».

8-й клас

«Біологічний хокей» (КВК), «Екологічний бумеранг», «Екологічне лото», «Зелений дивосвіт», «Ми – в природі, природа – в нас», «Замість ялинки – зимовий букет», «Осінній дивограй», «Світ дерев», «Дзвони Чорнобиля»,

«Мальовнича моя Україна: розробка сценарію фільму», «Світ природи в народному епосі», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи», «Бережи свою планету», «Проблеми природи нашого краю».

9-й клас

«Збережемо чистоту водних просторів наших!», «Бережіть рідну природу!», «Бережіть ліс – легені планети!», «Збережемо наше довкілля!», «Екологічний КВК», «Посади дерево», «Чистий зелений світ навколо тебе», «Захистимо мурашник», «Розчистимо лісове Джерело», «Вони – з Червоної книги!», «Квіти – очі землі», «Рослини у творах мистецтва», «Уроки Чорнобиля», «Стояла я і Слухала весну ...», «Хай вічно струмує вода», «Мальовнича моя Україна: оформлення фотоальбому», «Краса і біль України»: «Свята Спадщина», «Мальовнича Україна», «Скривджена земля», «З попелу і забуття», «Екологічна юстиція», «Свято врожаю», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи».

10-й клас

«Жити в злагоді з природою», «Вплив канцерогенів у продуктах харчування на організм людини», «Зелений паросток майбутнього», «Ліси для нащадків», «Парки – легені міст і сіл», «До чистих джерел», «Екологічний вісник», «Рослини лікують», «Весняний вернісаж», «Екологічні наслідки Чорнобиля», «Екологічна етика», «Екосвіт очима митців», «Декларація прав природи», «Світ навколо мене та я в ньому», «Книга скарг Природи», «Біль твоєї землі, Україно!», «Контурна карта виховної еколого-натуралістичної роботи».

11-й клас

«Екологічне маркування товарів», «Про екологію рідного краю», «Ліси – багатство, бережи їх!», «Заповідні території України», «Перлини природи України», «Екологія землі ХХІ століття», «Що ми залишимо нащадкам?», «За життя – без сміття», «Екополітика – почнемо із себе», «Нове життя відроджених джерел», «Земля – наш дім», «Ми – на варті природи», «Світ професій», «Людина і природа», «Еколог – сучасна професія», «Екологічна юстиція», «Злочин проти природи: відеофільми, відеоролики, комп'ютерні презентації тощо», «Контурна карта еколого-натуралістичної роботи», «Вплив антропогенних факторів на здоров'я людини», «Шляхи уникнення ризиків у харчуванні», «Річці – чистий берег», «Екологічний об'єкт – наша вулиця», «Посади дерево», «Світ природи справжній та неповторний», «Земля у нас одна», «Біль Чорнобиля з роками не зникає», «Запалить скорботну свічку», «Шануймо лісу дивосвіт!», «Давай повернемо землі всі веселкові гори!», «Вода, яку ми п'ємо», «Екологічні проблеми рідного і краю (України). Природа, цивілізація, людина: пошук гармонії».

5. Ціннісне ставлення до культури і мистецтва

1-й клас

«Музика поруч з нами», «Краса природи в пісні та слові», «Музичні фантазії», «Музика в природі: пори року», «Мистецтво слова», «Абетка мистецтва», «Таємниця однієї картини», «Мова танцю», «Малюємо разом», «Як фарбами передати настрій», «Ліпимо казку», «Барви пір року».

2-й клас

«Музичний фольклор рідною краю», «Народні звичаї», «Краса природи у творах образотворчого мистецтва», «У царині мистецтва», «Чарівне слово поезії», «Я вишиваю рушничок», «Лине пісня», «Мистецька галерея зими», «Світ казки», «Мистецтво ляльки», «Вчимося етикету», «Культура поведінки: ідемо до театру (музею, кінотеатру, цирку, на виставку тощо)».

3-й клас

«У царині мистецтва», «Музичні захоплення», «Я вишиваю рушничок», «Кіномистецтво», «Архітектурні перлини рідного краю», «Доторкнутися словом до серця», «Хоровод весняних квітів», «Краса природи рідного краю», «Малюю до картинної галереї», «Граю у ляльковій виставі», «Вчимося етикету», «Культура поведінки: ідемо до театру (музею, кінотеатру, цирку, на виставку тощо)», «Пісня колискова», «Музична мозаїка», «Театр актора і ляльки», «Фарби осені», «Поезія зими», «Мелодія весни», «Я співаю у класному хорі (конкурс класних хорів)», «Я – юний диригент».

4-й клас

«Мистецькі шедеври», «Влучне слово», «Про що розповідають картини», «Музична спадщина рідного краю», «Як слухати музику», «Музичні асоціації», «Краса природи в мистецтві», «За народними ремеслами», «Кіномистецтво: документальний фільм», «Мистецькими стежками рідного краю», «Пісня рідного краю», «Прекрасне очима дитини», «Театральна афіша».

5-й клас

«Люби музику – вона облагороджує думки і почуття», «Чарівна мелодія скрипки», «Народ скаже – як зав'яже», «Мистецькі уподобання моєї родини», «Різдвяний настрій», «Великодні писанки», «Рукотворне диво», «Естетика побуту українців», «Образотворче мистецтво українців», «Символи і образи в українському мистецтві», «Українські образи і символи у світовому мистецтві», «Культура поведінки: ідемо до театру (музею, театру, цирку, на виставку тощо)», «Я – актор шкільного театру (шкільні вистави)», участь у шкільній самодіяльності.

6-й клас

«Вітальна листівка своїми руками», «Мистецтво та мої емоції», «Народні ремесла», «Витинанка», «Театр-експромт», «Турнір знавців поезії», «Школа юного актора», «Студія знавців поезії», «Ляльковий театр – молодшим школярам», «Естетика побуту», «Великодня композиція», «Мистецькі канікули», «Культура поведінки: ідемо до театру (музею, кінотеатру, цирку, на виставку тощо)».

7-й клас

«Письменники рідного краю», «Сьогодення і майбутнє України і української книги», «Пісенник мого часу», «Люблю я пісню українську», «Естафета творчих завдань», «Український вінок», «Вишневі усмішки», «Архітектурні пам'ятки мого краю», «Культура мовлення», «Культурна людина. Яка вона?», «Естетика зовнішнього вигляду», «Мистецька карта України».

8-й клас

«Музика, яку ми слухаємо. Музика, яку ми любимо», «Кобзарська дума», «Чи розуміємо ми оперу?», «Театр у моєму житті», «Мистецтво і мода», «Наш край у творах мистецтва», «І на тім рушникові», «Купальські вогні», «Новорічна вистава», «Різдвяні комедії», «Духовність особистості і мистецтво», «Уроки шляхетності», «Тонкощі побуту».

9-й клас

«Концерт-блискавка», «Я малюю світ», «Мої захоплення», «У світі кіномистецтва», «Музичний калейдоскоп», «Осінній дивограй», «Я любив вас усіх, та найбільше любив Україну», «П'ять хвилин з мистецтвом», «Музична вітальня», «Україна моя вишивана», «Загадка – до мудрості кладка», «Подорож мережею Інтернет: відкриті наукові архіви, електронні бібліотеки, віртуальні музеї, світ електронних словників, електронна культура, термінологічні довідники», «Складаємо художню карту рідного міста».

10-й клас

«Історія танцю: від міфів до сучасності», «Залучаємось до прекрасного», «Видатні українські діячі культури і мистецтва рідного краю», «Україна поетична», «Духовна краса врятує світ», «У людини все має бути прекрасним: і тіло, і душа, і думки (А. П. Чехов)», «Арттерапія: профілактика емоційна і психологічна», «Мистецький олімп рідного краю», «Мій музичний вибір», «Поезія кохання», «Краса рідної мови», «У мові моїй – і краса й неповторність», «Обряди та звичаї народів України», «Театр: вчора, сьогодні, завтра», «Архітектурні дива», «Ландшафтні перлини країни», «Культура мобільного зв'язку», «Світ ІКТ», «Подорож мережею Інтернет: відкриті наукові збірки,

архіви, електронні бібліотеки, віртуальні музеї, електронна культура», «Мистецькі довідники», «Позитив і негатив спілкування у «чаті», «Поняття інформаційна безпека», «Мистецькі канікули», «Чарівна сила мистецтва», «Танцювальний марафон», «Так ніхто ще не кохав і не признавався», «Галерея великих митців», «Традиційний народний костюм», «Мої улюблені виконавці», «Мистецтво та митці у художніх творах», «Історія в картинах», «Театральна палітра», «Природа в музиці та музика в природі», «Український романс», «Історія народу в творах мистецтва», «Збереження культурної спадщини: правовий аспект», «Перлини світового живопису», «Картинними галереями України», «У майстерні скульптора (художника)», «Діловий етикет. Одяг і зовнішній вигляд ділової людини», «На цій Землі ми спадкоємці чи вандали?», «Стінна газета – естетичний осередок школи».

11-й клас

«Від культури особистості до культури нації», «Мистецтво, що звертається до серця», «Червона рута цвістиме вічно ...», «Наодинці із мистецтвом», «Українські старожитності», «Диво українських храмів», «Вернісаж української графіки», «Гумор і сатира», «Хіт-парад улюблених мелодій», «Турнір знавців музики (поезії, прози, образотворчого мистецтва тощо)», «Слухаємо класику», «Джазові ритми», «Запрошуємо до вальсу...», «Мистецький брейн-ринг», «Сучасне арт-мистецтво», «У майстерні художника (скульптора)», «Молодіжна субкультура», «Діловий етикет: мистецтво спілкування», «Вихованість, культура, інтелігентність».

6. Ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави

1-й клас

«Та земля мила, де мати народила», «Моя рідна Україна», «Символи моєї держави», «Знай і поважай Герб, Прапор і Гімн своєї Батьківщини», «Ми – українці», «У країні рідної мови», «Мова», «Наша мова – солов'їна».

2-й клас

«Наша Вітчизна – Україна», «У нас одна Батьківщина – наша рідна Україна», «Ми – українці», «Я – син своєї землі», «Українці за кордоном», «Славетні українці», «Кожному миле його слово рідне», «Я маю право ... кожна людина має право».

3-й клас

«Я – маленький громадянин», «Ми всі – єдина сім'я», «Чи знаєш ти свій край?», «Древня столиця України», «Легенди нашого краю», «Вулицями рідного міста (села)», «Година пам'яті», «Моральні цінності мого народу. Традиції

поваги, турботи, співчуття й допомоги людям», «Моя мала Батьківщина», «Мій рідний край», «Рід, родина, рідня», «Моя рідна вулиця», «Пам'ятаймо героїв», «Мої права та обов'язки», «Дитяча праця і права дитини».

4-й клас

«Одна-єдина на цілім світі ...», «Я – громадянин України і пишаюсь цим», «Люби і знай свій рідний край», «Люди, які прославили мій край», «Сторінки історії мого міста (села)», «І живе калина на папері», «Всі народи України живуть у злагоді та мирі», «Шануймося, бо ми того варті».

5-й клас

«Хто і коли жив в Україні», «Ми – творці власного життя», «Україна пам'ятає», «В ім'я твого і мого життя» (сторінками історії), «Ніхто не забутий, ніщо не забуте», «Державний гімн України», «Що я знаю про Україну?», «Закони життя нашого класу», «Немає прав без обов'язків», «Конвенція ООН та Конституція України про права дітей», «Про символіку України», «Герої завжди поміж нас», «Тарасове слово», «Твоя активна життєва позиція».

6-й клас

«Я – моя родина – Україна», «Україна – полікультурна держава», «Демократичні принципи та цінності», «Згадаймо всіх поіменно», «Моя земля – земля моїх предків», «Державна символіка», «І синє небо, і жовте колосся», «Люби і знай свій рідний край», «Традиції мого народу», «Мова рідна – слово рідне!», «Хто живе поруч зі мною?», «Традиції моєї родини», «Школа – наш дім, ми господарі в ній», «Тарасовими шляхами», «Козацький КВК».

7-й клас

«Любове моя – Україно!», «Українці в світі», «Наші земляки», «Україна від козацьких часів до сьогодення», «Найвідоміші винаходи українців», «Мій рідний край», «Історія рідного краю», «Народознавчий конкурс ерудитів», «Життя та побут українців», «Українська вдача», «Мое село чи місто», «Запорізькі козаки», «Діти мають знати свої права», «Виховуємо лідерські якості», «Школа зустрічає гостей», «Випускники нашої школи», «Українська державність», «Українська топоніміка».

8-й клас

«Країна, в якій я живу», «Моя Україна, демократична і вільна, я з нею пов'язую долю свою», «Трагедії українського народу», «Я – громадянин і патріот держави», «Збережемо наш скарб – рідну мову», «Джерела духовності мого краю», «Видатні люди мого краю», «Допоможемо ветеранам», «Козацькі

сурми», «Українці за кордоном. Що таке діаспора?», «Україна – суверенна і незалежна держава», «День Соборності України», «6 грудня – День збройних сил України», «Є пам'ять, якій не буде кінця», «Воїни – інтернаціоналісти», «Видатні вчені України, рідного краю», «Українське козацтво: міфи та реалії», «Ми – єдиний народ».

9-й клас

«Громадянське суспільство – гарантія дотримання прав людини», «Гуманістична мораль у громадянському суспільстві», «Державні символи України», «Дебати: право на приватне життя», «Україна – європейська держава», «Видатні вчені України», «Ваш світлий Подвиг незабутній», «Культура політичної дискусії», «Твоя правова культура», «Що ми можемо зробити для того, щоб шкільне життя було яскравим і незабутнім».

10-й клас

«Я – українець!», «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Україну!», «Зустріч з народними умільцями краю», «Літопис мого родоводу», «Патріотизм – нагальна потреба України й кожного українця», «Псевдопатріотизм і його прояви», «У нашій рідній Україні – ми всі український народ», «Ми різні, але ми єдині», «Демократія як загальнолюдська цінність», «Толерантність – моральний імператив сьогодення», «Права і свободи громадян – пріоритетні цінності демократії», «Свобода та особиста недоторканість громадян», «Основи правосвідомості особистості», «Славетні постаті України», «Конституційні основи держави», «Від формування правомірної поведінки до правової культури громадянина України», «Політична культура. Якою вона повинна бути?», «Мій рідний край ні з чим не порівняти!», «Історія та сучасність рідного краю», «Ми співпрацюємо з територіальною громадою міста (села)», «Презентуємо учнівське самоврядування», «Взаємодія та співпраця з громадськими дитячими об'єднаннями та молодіжними організаціями», «Насильство та як його уникнути», «Сучасне рабство. Торгівля людьми», «Захист Вітчизни – обов'язок громадянина», «Сучасні гендерні стереотипи».

11-й клас

«Особисті потреби та вимоги суспільства», «Про самоактуалізацію та самовизначеність особистості», «Я і соціум», «Видатні особистості рідного краю», «Презентуємо нашу школу», «Учнівське самоврядування в школі», «Герої для нас як приклад ...», «Сучасний політик – який він?», «Якби я був політиком ...», «Видатні постаті України», «Україна і Європа», «Ми – громадяни України», «Без правової культури немає правової держави», «Соборність і злагода – умови процвітання України», «Торгівля людьми – грубе порушення

прав громадянина», «Особиста відповідальність – пріоритетна риса громадянина», «Я і соціум: проблеми самореалізації», «Україно! Ти – моя молитва!», «Гуманістична мораль і моральність – основа етики громадянськості», «Правосвідомість громадянина», «Горде ім'я – українець!», «Що означає бути патріотом?», «Лідер ХХІ сторіччя: соціально психологічний портрет», «Гендерна рівність: правове забезпечення і реальність», «Моральні принципи досягнення успіху», «Видатні випускники нашої школи», «Презентуємо себе», «Ми – різні, ми – рівні», «Культура міжетнічних відносин у полікультурному просторі», «Глобалізація: загроза або нова реальність?», «Інтеграція України в сучасному світі», «Порушення прав людини: експлуатація та торгівля».

Схема методичної розробки позакласного виховного заходу

Захід проведено студентом-практикантом _____ групи факультету

в _____ класі ЗЗСО № _____ М. _____ (прізвище, ім'я, по батькові) «__» _____ 202_ р.

1. Тема заходу

2. Виховна мета

3. Методика проведення (форма організації – бесіда, диспут, дискусія, «круглий стіл» тощо; обґрунтування актуальності, доцільності, необхідності; обладнання – наочність, включаючи мультимедійні засоби навчання, тощо; методичне оснащення – використана література, методичні розробки тощо).

4. Підготовчий етап (бесіди з класним керівником, педагогом-організатором, заступником директора школи з виховної роботи; виявлення потреб, інтересів і можливостей учнів класу; створення активу учнів з підготовки та проведення заходу; допомога активу учнів у підготовці заходу – розподіл доручень, підбір матеріалів, складання сценарію, обладнання, репетиції тощо).

5. Зміст заходу (сценарій):

а) *Вступна частина* (актуалізація теми заходу, доведення до свідомості учнів виховної мети; до 5 хв.).

б) *Основна частина* (розвиток бесіди, диспуту, дискусії: питання, висловлювання – усні, письмові; до 35 хв.).

в) *Заклучна частина* – підведення підсумків (теоретичні висновки, практичне значення, рекомендації; до 5 хв.)

6. Аналіз проведеного заходу.

Аналіз досягнення цілей заходу за такими критеріями:

- а) рівень зацікавленості учнів проведеним заходом;
- б) рівень і характер активності, відповідальності і самостійності учнів у процесі підготовки та проведення заходу;
- в) рівень емоційного впливу заходу;
- г) адекватність змісту, форми, методів, прийомів і засобів, які використовувалися при проведенні заходу, цілям та завданням, що були поставлені;
- д) рівень емоційного настрою та психологічні особливості студента-практиканта до проведення запланованого заходу.

Аналіз упущень, недоліків, їх причини та шляхи усунення в подальшій роботі.

Орієнтовна програма спостереження та аналізу виховного заходу

Дата «_____» _____ 202__ р.

Прізвище та ініціали студента-практиканта _____

Мета відвідування _____

Тема виховного заходу і форма проведення _____

№ п/п	Методичні вимоги до організації і проведення виховного заходу	Висновки та зауваження
1.	Тема заходу Її актуальність і вмотивованість. Відповідність віковим особливостям, запитам та інтересам учнів певного класу. Участь школярів у виборі теми.	
2.	Виховна мета заходу Її чіткість, конкретність, спрямованість на підвищення розвитку вихованості учнів.	
3.	Форма організації заходу Доцільність вибору цієї форми, її відповідність психофізіологічним особливостям школярів. Врахування можливості активної участі в обраній формі заходу всіх чи більшості учнів класу.	
4.	Підготовка заходу Наявність і продуманість плану чи програми його підготовки. Конкретність доручень учням, доведення до них кінцевої виховної мети заходу, змісту організаторської діяльності в процесі підготовки, їх прав та обов'язків.	

5.	<p>Активність і самостійність школярів</p> <p>Створення тимчасового учнівського органу для підготовки до захисту проекту («Рада справи», штаб, комітет, робоча група тощо). Вибір і якість оформлення.</p>
6.	<p>Проведення заходу</p> <p>Гуманність і демократичність взаємовідносин педагогів, активу з усіма учасниками заходу.</p> <p>Організованість початку. Естетичність оформлення.</p> <p>Підготовка учнів до активного сприйняття нової інформації. Змістовність заходу.</p> <p>Достовірність, науковість та емоційна насиченість фактичного матеріалу зв'язок з життям, опора на життєвий досвід учнів.</p> <p>Доцільність вибору методів і прийомів.</p> <p>Роль педагога у проведенні заходу.</p> <p>Увага, зацікавленість, дисциплінованість учнів.</p> <p>Наявність елементів дискусії, проблемності, відвертої розмови про хід проведення заходу.</p> <p>Раціональне використання наочності, мультимедійних засобів навчання.</p> <p>Спрямованість заходу на розвиток особистості, загальнолюдських рис, на підвищення загальнокультурного рівня розвитку.</p>
7.	<p>Загальні висновки</p> <p>Досягнення мети, реалізація розвивальних, виховних, пізнавальних можливостей заходу – його освітньої, орієнтувальної та спрямовуючої функцій. Ставлення учнів до заходу, ступінь їх задоволення. Що дає виховний захід для розвитку учнів, формування у них:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) громадянської позиції, власної гідності, морально-вольових якостей, уявлень, відповідальності за свої дії; б) естетичних почуттів і смаків; в) трудових навичок та шанобливого ставлення до людей праці; г) санітарно-гігієнічних, спортивних навичок тощо. <p>Роль заходу у формуванні в учнів ціннісного ставлення до суспільства і держави, людей, до себе (свого фізичного, психічного, соціального «Я»), до природи, праці, мистецтва.</p>

3.3 Вивчення особистості учня та написання його / її психолого-педагогічної характеристики

Щоб успішно навчати і виховувати учня, потрібно знати його / її вікові та індивідуальні психологічні особливості. Студент повинен навчитися вивчати учня, складати його характеристику і користуватися її даними у своїй навчально-виховній роботі з дітьми.

1. Вивчення учня і складання його характеристики проводиться за нижчеподаною схемою, яка є орієнтовною програмою вивчення вікових та індивідуальних особливостей учня. Користуючись схемою, потрібно керуватися, в першу чергу, назвами її розділів і підрозділів, які для глибшого розуміння їх суті і змісту більш-менш детально розкриваються в низці питань. Розділи схеми і особливо питання, в яких кожний розділ розкривається, можуть бути звужені або розширені.

2. Протягом педагогічної практики студент повинен вивчити одного учня того класу, в якому він проводить свою навчальну і виховну роботу, та скласти його характеристику. Доцільно вибирати такого учня, який більш-менш виразно різниться своїми індивідуальними психологічними особливостями.

3. Вивчати учня необхідно в процесі його діяльності (навчальної, трудової) в школі і поза школою, у безпосередньому навчально-виховному контакті з ним студента. Перед тим, як почати вивчення учня, необхідно детально познайомитися зі схемою вивчення.

4. Вивчення учня слід здійснювати такими шляхами:

- ознайомлення зі шкільною документацією (класний журнал, особова справа, медична картка) про успішність учня, стан його здоров'я, відвідування ним школи, з його попередніми характеристиками;

- бесіди про особливості учня та його поведінку з класним керівником, учителями-предметниками, бібліотекарем, керівником гуртка, який учень відвідує, та ін.;

- бесіди з батьками про особливості учня, його / її захоплення, поведінку вдома, про труднощі, з якими зустрічаються батьки в його вихованні, ознайомлення, у разі потреби, з родинно-побутовими умовами життя учня;

- бесіди з учнем про прочитані ним книжки, про те, які види діяльності його / її найбільше цікавлять, про його улюблених героїв, про мрії, про товаришів і характер товаришування і т. ін.;

- спостереження за розумовою діяльністю і поведінкою учня на уроках, під час дозвілля (на перервах, вечорах, екскурсіях тощо).

5. Дані педагогічних спостережень, анкетування, тестування та ін. слід систематично й ретельно фіксувати в щоденнику педагогічних спостережень.

6. Характеристика *повинна спиратися на опрацьовані результати дослідницької роботи, виконаної студентом, мати зв'язний характер, а не бути відповіддю на запитання, що подаються в схемі.* У висновках слід визначити найважливіші психолого-педагогічні завдання, які стоять перед класним керівником у його виховній роботі з конкретним учнем, і рекомендації щодо шляхів подальшої роботи з цим учнем.

7. Характеристика учня, складена студентом-практикантом, обов'язково візується класним керівником і подається наприкінці педагогічної практики груповому керівникові з психолого-педагогічних аспектів практики для оцінювання.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики особистості учня

1. Загальні відомості.

Прізвище та ім'я учня. Вік. Клас. Стан здоров'я. Загальний фізичний розвиток. Умови життя в сім'ї. Друзі, знайомі учня поза школою.

2. Взаємостосунки з колективом класу та вчителями.

- Психологічний статус у колективі. Усвідомлення свого статусу.
- Характер стосунків з однокласниками. З ким товаришує і чому? З ким конфліктує і з якої причини?
- Як складаються взаємостосунки з учнями протилежної статі?
- Чи цінує своє перебування та навчання в цій школі (в колективі свого класу), що саме цінує?
- Стосунки, що склалися між учнем і класним керівником, вчителями-предметниками (чи є контакт, любить, поважає їх).

3. Особливості характеру й темпераменту.

- Яскраво виражені позитивні та негативні риси характеру.
- Вольові якості.
- Тип і особливості темпераменту, його прояви в різних сферах діяльності учня.
- Переважаючий настрій, причини змін настрою.

4. Навчальна діяльність.

- Успішність з різних предметів. Загальний розумовий розвиток. Кругозір, начитаність.
- Педагогічні особливості, що проявляються в процесі навчання:
 - а) особливості уваги (зосередженість, сталість, розсіяність);
 - б) особливості сприймання та швидкість сприймання;

в) рівень і характер розвитку мимовільного та довільного запам'ятовування (заучує механічно чи осмислено; чи володіє раціональними прийомами запам'ятовування, швидкість та міцність запам'ятовування, легкість відтворення), індивідуальні особливості пам'яті;

г) розвиток мислення (вміння виділяти основне, вміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, швидко знаходити шляхи розв'язання; рівень засвоєння загальних та абстрактних понять);

д) розвиток уяви (багатство відтворюючої та творчої уяви в різних видах навчальної діяльності та мовленні).

- Наявність інтересу до навчання, спрямування інтересу.
- Старанність і наполегливість у навчанні.
- Вміння вчитися (дотримання режиму дня, організованість, вміння самостійно працювати з книгою, контролювати себе, складати конспекти тощо).
- Рівень розвитку культури мовлення.
- Мотиви навчання.

5. Ставлення до праці.

• Любить чи не любить працювати? Який вид праці є найбільш привабливим для учня?

- Чи поважає людей праці та результати чужої праці?
- Які має трудові вміння та навички?
- Організованість, дисциплінованість у праці.

6. Спрямованість особистості учня та спеціальні здібності.

- Перелік інтересів, їх характер, глибина та активність.
- Ідеали, ціннісні орієнтири та життєві плани.
- Чи є в учня здібності до тієї чи іншої діяльності? У чому виявляються та яким чином розкриваються?

7. Загальні психолого-педагогічні висновки.

- Визначення найважливіших психолого-педагогічних завдань, які стоять перед студентом у його виховній роботі з конкретним учнем;
- рекомендації щодо шляхів подальшої роботи з цим учнем.

3.4 Вивчення колективу класу і написання його психолого-педагогічної характеристики

Свої навчально-виховні завдання класний керівник здійснює через колектив класу. Від знання класного колективу, вміння його організувати значною мірою залежить успіх навчальних і виховних заходів.

1. Вивчення студентом-практикантом класного колективу має бути тісно пов'язаним з навчальною та виховною роботою, яку проводить студент у класі. У процесі цієї роботи він вивчає клас і, вивчивши ті чи інші сторони його життя і діяльності, використовує надбані знання у своїй подальшій роботі з класом.

2. Вивчення класного колективу студент розпочинає з перших днів своєї роботи в школі. Проводиться воно в процесі безпосередньої навчальної та виховної роботи студента в закріпленому за ним класі (на уроках, під час вечорів, розваг, екскурсій, при виконанні громадських доручень, при проведенні зборів і т. п.).

3. Крім спостережень за особливостями поведінки класного колективу загалом і окремих його членів у процесі навчання і дозвілля, громадської роботи, студент повинен використати для написання характеристики класу результати аналізу шкільної документації, анкетування, бесід з класним керівником, учителями, учнями, узагальнення незалежних характеристик, соціометрії тощо.

4. Перед тим, як почати збирати матеріал для характеристики колективу, студент повинен детально ознайомитися зі схемою вивчення класу. Наведена нижче схема є орієнтовною і може бути розширена чи скорочена залежно від обставин. Дані вивчення класу слід систематично фіксувати у щоденнику педагогічних спостережень.

5. Вивчаючи клас і складаючи його характеристику, потрібно, в першу чергу, мати на увазі ті моменти, що характеризують його як колектив (взаємовідносини в класі, згуртованість, взаємодопомога, інтереси, громадська думка колективу, її вплив на окремих учнів, на їх поведінку і т. ін.).

6. Характеристика **повинна містити опрацьовані результати дослідницької роботи, виконаної студентом, бути зв'язною, а не бути відповіддю на запитання, поставлені в схемі.** У характеристиці потрібно не лише констатувати ті чи інші особливості класу як колективу, а й звернути особливу увагу на оцінку ефективності виховних заходів.

7. Характеристика колективу класу візується класним керівником і здається в кінці педагогічної практики груповому керівникові з психолого-педагогічних аспектів практики для виставлення оцінки.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики класу

1. Загальні відомості про клас.

• Кількість учнів, з них хлопців і дівчат. Віковий склад. Коли і як було сформовано колектив і яких змін він зазнав за час свого існування.

2. Структура колективу та взаємовідносини.

- Чи є угруповання в колективі?
- Чи існують конфлікти між окремими угрупованнями та їх лідерами?
- Ступінь згуртованості та узгодженості дій учнів у класі (у школі, поза школою).
 - Формальні та неформальні лідери в класі.
 - Як розв'язуються в класі питання допомоги учням, які її потребують?
 - Наявність у класі учнів, які перебувають в ізоляції. Ставлення класу до новачків.
 - Особливості взаємин між хлопцями та дівчатами.

3. Ціннісні орієнтації класу.

- Рівень громадянської зрілості учнів класу. Які суспільно значущі інтереси мають місце?
 - Духовні запити та пріоритетні цінності.
 - Моральні якості особистості, які більш за все цінують у цьому колективі, та якості, що викликають найбільший осуд.

4. Інтелектуальний розвиток класу.

- Загальна характеристика успішності в класі.
- Дисципліна класу на уроках.
- Ставлення до списування, підказок, шпаргалок.
- Чи прислуховуються учні до думки своїх товаришів по класу?
- Чи легко учні класу знаходять спільну мову при розв'язанні тих чи інших проблем?
 - Громадська думка в класі. Чи часто вона змінюється і під впливом яких чинників?
 - Життя класу після уроків. Участь учнів у роботі гуртків, секцій, позашкільній діяльності.
 - Стан критики та самокритики у класі. Як сприймають учні класу критику, зауваження?

5. Емоційний клімат класу.

- Який настрій переважає в класі?
- Чи хвилюють невдачі класу всіх учнів?
- Емоційне «благополуччя» чи «неблагополуччя» окремих учнів.
- Чи вміють учні класу контролювати та регулювати свої емоції?

6. Вольові характеристики класу.

- Чи здатний клас мобілізувати фізичні та духовні сили на подолання труднощів чи перепон?
- Чи може клас швидко і самостійно приймати рішення. Прийнявши рішення, клас береться за його виконання чи зволікає з ним?
- Чи завжди клас доводить справу до кінця?
- Чи здатний клас на розумний і виправданий ризик?

7. Педагогічне керівництво класом.

• Особистість класного керівника. Стиль його взаємовідносин з класом. Авторитетність. Здійснення диференційованого та індивідуального підходів при роботі з учнями.

8. Загальні психолого-педагогічні висновки.

- Загальна характеристика рівня розвитку колективу класу.
- Позитивні аспекти й недоліки в організації життя та діяльності класу.
- Рекомендації щодо подальшої роботи з конкретним класом.

Загальні вимоги до написання характеристики класу:

- характеристика має бути повною (необхідно дати розгорнуті відповіді на питання схеми);
- характеристика має бути аргументованою результатами експериментального вивчення колективу класу за допомогою різних психолого-педагогічних методів;
- характеристику візує класний керівник.

РОЗДІЛ 4

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Під час педагогічної практики кожний студент виконує дослідницьку роботу, яка проводиться у двох напрямках: *психолого-педагогічному та методичному*.

4.1 Рекомендації до проведення психолого-педагогічних досліджень

У змісті практики особлива увага приділяється педагогічній діагностиці в роботі вчителя та класного керівника. Володіння її методами дозволяє глибше вивчити вікові та індивідуальні особливості дітей. Завдання науково-дослідної роботи передбачають:

- оволодіння основними методами педагогічної діагностики (педагогічне спостереження, тестування, анкетування, використання спеціальних методик тощо);
- розвиток умінь і навичок аналітичної діяльності (порівняння, зіставлення, аналіз, синтез тощо);
- вироблення практичних умінь щодо використання даних науково-педагогічного дослідження в процесі моделювання виховної системи класу, під якою варто розуміти цілі, завдання, напрями, ціннісні орієнтації (зміст виховної діяльності), відповідні їм методи, прийоми, засоби та форми організації виховної роботи педагога з дітьми.

Дані педагогічної діагностики є основою для визначення шляхів і засобів досягнення виховних цілей, вдосконалення виховної роботи.

Проведення психолого-педагогічних досліджень студентами-практикантами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Тема цього завдання вказується в індивідуальному плані студента-практиканта у розділі «Науково-дослідницька робота» (див. зразок індивідуального плану).

Оскільки програма педагогічної практики передбачає проведення студентами глибокого психолого-педагогічного вивчення особистості школяра, класного колективу, різноманітних виховних заходів з подальшим їх педагогічним аналізом, орієнтовна тематика дослідницьких завдань тісно пов'язана саме з цими проблемами, а результати досліджень мають широко використовуватися при написанні психолого-педагогічної характеристики учня, колективу класу та при створенні методичної розробки виховного заходу.

Крім того, студентам-практикантам рекомендується оволодіти *тестовими методиками дослідження учнів* з метою виявлення індивідуальних особливостей тих, хто вивчає іноземну мову.

Предметом педагогічної діагностики колективу класу може бути:

- ступінь його згуртованості, виявлення співвідносного авторитету, наявності внутрішніх груп на чолі з неформальними лідерами (за допомогою педагогічного спостереження, соціометрії, дослідження сприймання лідерства тощо);
- психологічний клімат колективу (за допомогою педагогічного спостереження, методики оцінювання психологічної атмосфери в колективі тощо);
- рівень розвитку колективу (на основі даних психолого-педагогічного спостереження за класифікацією, наприклад, А. М. Лутошкіна або інших педагогів, психологів);
- наявність ціннісно-орієнтаційної єдності в класі (за допомогою відповідних методик).

**Тематика дослідницьких завдань
психолого-педагогічного спрямування**

1. За допомогою соціометричних методик, індивідуальних бесід і спостережень визначте психологічний статус учня в класі та ступінь його усвідомлення.

2. За допомогою психологічних тестів, педагогічних спостережень визначте здібності школярів до учіння.

3. За допомогою психологічних методик, бесід і спостереження визначте:

- особливості уваги учня (стійкість, розподіл, переключення, концентрація тощо);
- усвідомленість сприймання навчального матеріалу школярем;
- рівень і характер запам'ятовування учнем;
- особливості мислення школяра; особливості розвитку уяви учня;
- рівень самооцінки учнів; мотиви навчання школяра;
- систему запитів школяра;
- рівень емоційного ставлення до учіння.

4. За допомогою анкетування, тестів, бесід і педагогічних спостережень вивчіть:

- емоційні реакції учнів на уроці;
- емоційно-вольову сферу особистості учня;

- рівень тривожності підлітків;
- рівень вихованості школяра;
- рівень самостійності.

5. За допомогою методу незакінченої розповіді, педагогічних спостережень вивчіть ціннісні орієнтації школярів.

6. За допомогою анкетування, проведення контрольних робіт вивчіть уміння школярів працювати з книгою.

7. Використовуючи методи соматоскопії, соматометрії та дані медичних карток учнів, оцініть фізичний розвиток і стан їхнього здоров'я.

8. Дослідіть дотримання гігієнічних умов навчання та виховання (освітлення, обладнання, температурний режим, розклад уроків, навчальне навантаження, режим дня, дотримання гігієнічних вимог на уроках іноземної мови) і підготуйте рекомендації щодо вдосконалення оздоровчих заходів у процесі навчання; включити рухливі ігри, фізкультпаузу, офтальмотренаж, мімічну гімнастику.

9. Використовуючи теплінг-тест, дослідіть психомоторні реакції учня протягом уроку.

10. За допомогою експериментальних методик дослідіть рівень та особливості короткотривалої зорової пам'яті учнів.

11. За допомогою експериментальних методик дослідіть ступінь розвитку кольорового зору.

12. За допомогою спостереження та тестових методик вивчіть утворення умовного рефлексу в учнів на словесні та механічні подразники.

13. За допомогою спостереження та експериментальних методик визначте стійкість уваги, точність і продуктивність роботи учня на уроці та врахувати отримані результати при унормуванні навчального навантаження. Обґрунтувати рекомендації щодо профілактики втоми та перевтоми в процесі навчання.

14. За допомогою аналізу шкільної документації, анкетування, бесід з учнями та вчителями визначте динаміку успішності учнів закріпленого за вами класу, починаючи з першого року його існування.

15. За допомогою анкетування, бесід з учнями, педагогічних спостережень визначте інтерес учнів до навчання.

16. За допомогою соціометричних методик, бесід і педагогічних спостережень виявіть формальну та неформальну структури класу, ступінь згуртованості колективу класу, основні референтні групи школярів.

17. За допомогою анкетування, педагогічних спостережень, бесід:

- визначте стиль, тон і характер взаємовідносин учнів класу з класним керівником, учителями;

- виявіть психологічні особливості (ступінь моральних проявів у взаємовідносинах школярів) колективу класу як фактора формування особистості;
- вивчіть психологічний клімат у класі;
- вивчіть мотивацію учіння школярів;
- визначте психолого-педагогічні причини неуспішності учнів;
- визначте ступінь інтересу старшокласників до політичних подій;
- визначте ступінь інтересу старшокласників до змісту газет, теле- і радіопередач;

- виявіть ставлення підлітків та юнаків до батьків, учителів, дорослих;
- вивчіть фактори, що впливають на ставлення учнів до навчання;
- вивчіть стиль комунікативної діяльності вчителя на уроці;
- визначте показники ефективності виховних заходів;
- проаналізуйте рівень естетичної культури старшокласників;
- визначте види та форми пред'явлення педагогічної вимоги у старших класах;

- вивчіть наявність ціннісно-орієнтаційної єдності в класі;
- визначте рівень вихованості учнів класу;
- визначте рівень професійного самовизначення школярів;
- вивчіть професійні наміри школярів;
- визначте компоненти педагогічної техніки вчителя іноземної мови та їх вплив на ефективність навчання;

- вивчіть педагогічні умови ефективного використання на уроках засобів наочності;

- вивчіть динаміку мотивації вивчення учнями іноземної мови в школі;
- проведіть аналіз конфліктних ситуацій у класі;
- визначте особливості виховної роботи у школі на основі аналізу шкільної документації, анкетування класних керівників, бесід і педагогічних спостережень.

18. Вивчіть й узагальніть досвід учителів іноземної мови:

- з проблем патріотичного та полікультурного виховання школярів;
- розумового виховання, роботи з обдарованими дітьми.

19. Вивчіть й узагальніть досвід роботи класних керівників з питань:

- використання ідей народної педагогіки у виховному процесі;
- здійснення індивідуального та диференційованого підходів до виховання учнів;
- виявлення здібностей, талантів та розвитку творчих здібностей учнів;
- співробітництва з органами учнівського самоврядування;
- спільної роботи сім'ї та школи.

Студенти мають змогу за бажанням і згодою групового керівника з психолого-педагогічних аспектів практики продовжити наукові дослідження, що здійснювали в курсовій роботі з психології чи педагогіки.

За погодженням із груповим керівником з психолого-педагогічних аспектів практики студент може виконувати дослідницьке завдання і з інших проблем, які є актуальними для сучасної школи.

Обираючи той чи інший предмет дослідження й відповідну методику, пам'ятайте про:

- відповідність методики дослідження віку дітей (вона має бути обов'язково узгоджена з керівником практики від кафедри психології, педагогіки і фізичного виховання);
- можливості обробки результатів дослідження в умовах обмеженого терміну практики;
- обов'язкове проведення інструктажу, в ході якого слід пояснити дітям мету дослідження, підкреслити його важливість для вас і для учнів, показати, як саме треба виконувати завдання, гарантувати збереження таємниці відповідей;
- необхідність створення сприятливої психологічної атмосфери, забезпечення учнів усім необхідним (папір, бланки, олівці тощо).

Тему індивідуального дослідницького завдання психолого-педагогічного спрямування студенти-практиканти обирають до початку педагогічної практики або в її перші дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідні літературні джерела, розробляє план і методику дослідження (тексти анкет, плани й протоколи педагогічних спостережень, питання для бесід та інтерв'ю, опис текстів тощо), обговорює їх з керівником з психолого-педагогічних аспектів практики, домовляється з адміністрацією школи або класним керівником про прийнятні строки, час і форму проведення експериментальних досліджень.

Звіт про виконання дослідницького завдання з описом використаних методик та опрацьованих результатів подається груповому керівникові з психолого-педагогічних аспектів практики.

Схема звіту про виконання дослідницького завдання

Звіт

про виконання дослідницького завдання на тему: «_____»,
виконаного студентом _____ курсу
факультету _____ під час педагогічної практики
у _____ класі ЗЗСО № _____ м. Києва з _____ 202_ р. по _____ 202_ р.

I. Методика дослідження

(подається методика, за допомогою якої проводилося експериментальне дослідження: анкети, тести, плани педагогічних спостережень, плани бесід, інтерв'ю тощо).

II. Результати дослідження

(подаються дані експериментального застосування методики дослідження у вигляді таблиць, схем, діаграм, графіків тощо).

III. Педагогічні висновки та пропозиції

(дається педагогічна інтерпретація отриманих результатів, формулюються певні висновки і пропозиції).

Оцінка за виконання дослідницького завдання є складовою загальної оцінки за педагогічну практику студента.

4.2 Рекомендації до проведення наукових досліджень з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури

Проведення наукових досліджень студентами-практикантами реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру, пов'язаних з темою курсової роботи з методики навчання іноземних мов. Тему курсової роботи з методики навчання іноземних мов студенти обирають до початку педагогічної практики. У процесі консультацій з науковим керівником узгоджується план, складається список наукових методичних джерел та розпочинається робота з їх опрацювання. Перед виходом на педагогічну практику студенти отримують від наукового керівника конкретні індивідуальні дослідницькі завдання. Тема завдань і відповідні види робіт на період практики вказується в індивідуальному плані студента-практиканта у розділі «Науково-дослідницька робота» (див. зразок індивідуального плану).

Орієнтовна тематика курсових робіт з методики навчання іноземних мов

1. Професійна компетентність вчителя іноземної мови.
2. Цілі навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.
3. Методика формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів.
4. Методика формування навчально-стратегічної компетентності учнів у процесі навчання іноземних мов.
5. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності учнів.
6. Методика формування іншомовної граматичної компетентності учнів.

7. Методика формування іншомовної лексичної компетентності учнів.
 8. Методика формування іншомовної компетентності учнів у техніці читання.
 9. Методика формування іншомовної компетентності учнів у техніці письма.
 10. Методика формування іншомовної аудитивної компетентності учнів.
 11. Методика формування іншомовної компетентності учнів у діалогічному мовленні.
 12. Методика формування іншомовної компетентності учнів у монологічному мовленні.
 13. Методика формування іншомовної компетентності учнів у читанні.
 14. Методика формування іншомовної компетентності учнів у письмі.
 15. Контроль мовної та мовленнєвої компетентностей учнів.
 16. Тестовий контроль мовної та мовленнєвої компетентностей учнів.
 17. Урок іноземної мови.
 18. Навчальні ігри на уроці іноземної мови.
 19. Рольова гра як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів.
 20. Вірші та пісні на уроці іноземної мови.
 21. Засоби зорової наочності на уроці іноземної мови.
 22. Мультимедійні засоби у навчальному процесі з іноземної мови.
 23. Інформаційні технології у навчальному процесі з іноземної мови.
 24. Інтерактивні технології навчання іноземних мов.
 25. Проєктні технології навчання іноземних мов.
 26. Самостійна робота учнів з іноземної мови.
 27. Колективна навчальна діяльність учнів на уроці іноземної мови.
 28. Особливості навчального процесу на різних етапах оволодіння іноземною мовою.
 29. Позакласна робота з іноземної мови.
 30. Сучасна зарубіжна методика викладання іноземних мов.
 31. Розвиток методики викладання іноземних мов.
- Теми дослідницьких завдань студенти-практиканти узгоджують з груповим методистом.

**Зразки завдань для проведення наукових досліджень
з методики навчання іноземних мов відповідно до тем курсової роботи**

**1. Тема курсової роботи з методики навчання іноземних мов
«Навчання орфографії на уроках іноземної мови у 3 класі»**

Завдання на підпрактику:

1) провести аналіз письмових робіт учнів: типові орфографічні помилки, способи їх виправлення вчителем та їх ефективність, наявність / відсутність роботи над помилками;

2) провести спостереження на уроках: способи подачі та пояснення правил орфографії, їх ефективність; типові вправи, їх тип, вид, об'єкти засвоєння та ефективність;

3) розробити способи подачі і пояснення правил орфографії та вправи для їх засвоєння на матеріалі уроків за темами «_____» у 3 класі.

2. Тема курсової роботи з методики навчання іноземних мов «Формування іншомовної лексичної компетентності в учнів 5 класу закладу загальної середньої освіти»

Завдання на підпрактику:

1) провести спостереження на уроках: робота вчителя на етапі подачі лексичних одиниць, способи семантизації, їх відповідність природі лексичних одиниць та віковим особливостям учнів; специфічні методичні прийоми презентації особливостей лексичних одиниць певної мови, їх ефективність; лексичні вправи, їх тип, вид, ефективність, спрямованість на запобігання або подолання труднощів засвоєння лексичних одиниць;

2) провести методичний аналіз лексичних одиниць уроків №_____ за темами «_____»;

3) розробити методичні прийоми запобігання або подолання труднощів засвоєння лексичних одиниць уроків №_____ за темами «_____» .

3. Тема курсової роботи з методики навчання іноземних мов «Формування іншомовної мовленнєвої компетентності у читанні в учнів старшої школи»

Завдання на підпрактику:

1) провести аналіз підручників, за якими працюють вчителі у старших класах і визначити: характер текстів, відповідність їх змісту пізнавальним інтересам школярів юнацького віку, дотекстові і післятекстові вправи, їх ефективність, типові способи контролю;

2) провести спостереження на уроках: типові дотекстові вправи, їх відповідність віковим особливостям учнів; характер установок до читання, їх відповідність виду читання, типові способи контролю; труднощі учнів у читанні, їх характер, робота вчителя щодо їх зняття або запобігання;

3) розробити фрагменти уроків з навчання читання за темами «_____» у ___ класі з урахуванням характеру текстів і пізнавальних інтересів учнів.

4. Тема курсової роботи з методики навчання іноземних мов «Формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності в учнів старшої школи»

Завдання на підпрактику:

- 1) провести опитування учнів і з'ясувати: знання про конкретну лінгвосоціокультурну проблему, розуміння безеквівалентної та фонової лексики;
- 2) провести спостереження на уроках: наявність соціокультурної інформації та країнознавчих матеріалів, прийоми, спрямовані на оволодіння учнями відповідними мовними засобами;
- 3) підібрати країнознавчі матеріали до теми / тем «_____» у класі, розробити методичні прийоми подачі, семантизації мовних одиниць країнознавчого характеру та вправи для їх засвоєння.

5. Тема курсової роботи з методики навчання іноземних мов «Зміст і форми позакласної роботи з іноземної мови у старшій школі»

Завдання на підпрактику:

- 1) вивчити плани роботи вчителів з позакласної роботи та визначити періодичність, види, форми позакласної роботи;
- 2) провести опитування учнів 10–11 класів: ставлення до позакласної роботи з іноземної мови, цікаві форми, види, ініціативність, ступінь зайнятості учнів у розробці та підготовці позакласних заходів з іноземної мови, побажання щодо її покращення;
- 3) провести спостереження за проведенням позакласних заходів з іноземної мови: форма, вид, активність учнів, зв'язок з урочною роботою, ефективність заходу;
- 4) підготувати з урахуванням проведених досліджень рекомендації щодо поліпшення позакласної роботи з іноземної мови у школі № _____ м. _____.

Студенти у перші дні педагогічної практики з першої іноземної мови узгоджують з груповим методистом дослідницьку роботу з методики навчання іноземної мови. Протягом педагогічної практики з другої іноземної мови студенти можуть продовжувати розпочату дослідницьку роботу або ж обирати інші методичні проблеми. У разі продовження методичного дослідження воно повинно проводитися з урахуванням як нових умов навчання, так і нового об'єкта навчання (друга іноземна мова). У таких випадках дослідницькі завдання орієнтуються на вивчення специфіки навчання, зумовленої вказаними факторами.

Прикладами завдань для наукових досліджень студентів можуть бути: аналіз навчальних матеріалів підручників з іноземної мови, за якими працюють

у закладі загальної середньої освіти; проведення спостережень за роботою вчителя та студента-практиканта в аспекті досліджуваної методичної проблеми; вивчення та узагальнення роботи вчителів; проведення анкетування / опитування вчителів та учнів; хронометрування уроків; проведення зрізів рівня володіння учнями іншомовним мовленням тощо. Виконання дослідницьких завдань дозволяє студентам оволодіти основними та допоміжними методами наукового дослідження, а саме: вивчення та аналіз наукової методичної літератури і навчальних посібників, проведення педагогічного спостереження, вивчення та узагальнення передового досвіду вчителів, а також анкетування, тестування, бесіди, хронометричний аналіз. Крім того, студенти мають виконувати завдання, пов'язані з розробкою вправ, допоміжних засобів навчання, фрагментів уроків або цілих уроків відповідно до досліджуваної проблеми.

Про результати дослідження кожний студент доповідає на методичному семінарі. Після закінчення педпрактики кожний студент фіксує результати методичного дослідження у звіті та докладно описує у курсовій роботі з методики навчання іноземних мов.

Орієнтовна тематика дослідницьких завдань з методики навчання української мови і літератури

1. Формування національно-мовної особистості на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта).
2. Проблемне навчання на уроках української мови як засіб розвитку пізнавальної самостійності старшокласників.
3. Особистісно-зорієнтоване навчання української мови як засіб створення умов для самовизначення та самореалізації школярів.
4. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку в старшокласників комунікативних і мовних умінь.
5. Система творчих вправ як засіб розвитку в учнів мотивації до вивчення української мови.
6. Умови ефективності різних видів лінгвістичного аналізу на уроках української мови.
7. Роль наочності у вивченні явищ української мови.
8. Словотворча робота як засіб збагачення словника учнів 5 класу.
9. Методика вивчення морфемної будови слова в закладі загальної середньої освіти.
10. Шляхи збагачення фразеологічного словника учнів на уроках української мови.
11. Методика формування лексичних понять на уроках української мови.

12. Методи і прийоми вивчення фонетики і орфоєпії в закладі загальної середньої освіти.
13. Словотвірний аналіз на уроках української мови.
14. Теорія і практика прочитання української лірики XIX ст. (на прикладі творів Тараса Шевченка).
15. Типи уроків з української літератури.
16. Формування літературознавчої компетентності на уроках української літератури (7 – 9 класи).
17. Уроки літератури рідного краю як засіб формування літературознавчої компетентності учнів.
18. Інтерактивні технології вивчення української літератури в закладі загальної середньої освіти.
19. «Гра» як розвиток творчих можливостей учнів у процесі вивчення української літератури.
20. Формування інтерпретаційної компетентності учнів 8–9 класів у процесі вивчення української літератури.

Теми дослідницьких завдань студенти-практиканти узгоджують з груповим методистом.

4.3 Участь студентів у наукових семінарах

Під час педагогічної практики студентів організовується робота наукових семінарів з **психолого-педагогічних і методичних проблем**, на яких обговорюються актуальні питання з психології, педагогіки, методики навчання іноземної мови, української мови і літератури. Їх мета – сприяти збагаченню професійного досвіду студентів-практикантів і впливати на формування індивідуального стилю роботи. Крім актуальних проблем, на семінарах розглядаються питання, що виникають у процесі проведення студентами навчальної та виховної роботи з учнями, а також ті, які пов'язані із вивченням особистості учня й колективу класу, планування та проведення виховної роботи тощо. Кожен студент має обов'язково підготувати одне з питань семінарів і взяти активну участь в обговоренні інших. Ця робота студента також має знайти відображення в індивідуальному плані студента-практиканта в розділі «Науково-дослідницька робота». Необхідно вказати конкретну тему свого виступу або доповіді.

Орієнтовна тематика наукових семінарів з психолого-педагогічних проблем

1. Основні напрями діяльності класного керівника в сучасних умовах.

2. Шляхи реалізації завдань Концепції «Нова українська школа» на початковому етапі загальної освіти.
3. Сутність педагогіки партнерства в умовах Нової української школи.
4. Методи вивчення особистості школяра.
5. Методи вивчення колективу класу.
6. Методика підготовки і проведення виховних заходів.
7. Аналіз причин девіантної поведінки школярів підліткового та юнацького віку.
8. Методики діагностики пізнавальних операцій школярів.
9. Методики вивчення міжособистісних відносин у класному колективі.
10. Шляхи та джерела формування педагогічної майстерності вчителя.
11. Методика реалізації індивідуального та диференційованого підходів до учнів у процесі навчання та виховання.
12. Форми і методи педагогічного стимулювання в процесі формування позитивної поведінки учнів.
13. Психолого-педагогічні чинники професійного самовдосконалення вчителя.
14. Позитивні і негативні стилі взаємодії вчителя та учнів.
15. Психолого-педагогічні умови об'єктивного оцінювання знань учнів.
16. Методика організації та згуртування класного колективу.
17. Організація діяльності учнів з виконання домашніх завдань.
18. Форми роботи класного керівника з батьками.
19. Робота класного керівника з педагогічно занедбаними підлітками.
20. Система роботи з обдарованими дітьми.
21. Технологія педагогічного спілкування.
22. Педагогічна етика вчителя.
23. Основні шляхи вдосконалення форм організації навчання в сучасному закладі загальної середньої освіти.
24. Психологічні та педагогічні вимоги до особистості вчителя, класного керівника.
25. Засоби та методи педагогічного впливу.
26. Форми організації виховної роботи в класі.
27. Класна година та методика її проведення.
28. Педагогічний такт і культура вчителя.
29. Соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями.
30. Підготовка вчителя до особистісно орієнтованого спілкування.
31. Спілкування як фактор виховання учнів.
32. Співробітництво у навчанні та вихованні.
33. Урок в умовах розвиваючого навчання.
34. Методика правового виховання учнів.

35. Наукова організація педагогічної праці.
36. Причини неспішності учнів і шляхи її подолання.
37. Основні вимоги до перевірки та оцінювання знань учнів.
38. Система роботи класного керівника.
39. Формування позитивного педагогічного клімату в колективі класу та школи.
40. Аналіз творчого пошуку педагогів-новаторів та шляхів упровадження в практичну роботу школи.
41. Майстерність учителя в керівництві пізнавальною діяльністю учнів.
42. Розвиток творчих здібностей у процесі психолого-педагогічного тренінгу.
43. Методика організації і здійснення КТС (колективних творчих справ).
44. Як навчити школяра вчитися.
45. Методика організації та проведення дискусії.
46. Особливості диспуту як методу виховання старшокласників.
47. Методика організації та проведення «круглого столу» у старшій школі закладу загальної середньої освіти.
48. Реалізація «Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні» в умовах сучасного закладу загальної середньої освіти.

Орієнтовна тематика семінарів з методичних проблем

1. Сучасний урок іноземної мови.
2. Особливості планування уроків іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
3. Особливості навчання другої іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (базова середня освіта / профільна середня освіта).
4. Формування фонетичної компетенції в учнів закладів загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта).
5. Вправи для вдосконалення навичок вимови на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (профільна середня освіта).
6. Труднощі оволодіння технікою читання та шляхи їх запобігання і подолання на уроках. Вправи для формування навичок техніки читання.
7. Особливості навчання читання учнів закладів загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
8. Навчання каліграфії молодших школярів.
9. Способи подачі правил орфографії та вправи для формування орфографічних навичок у молодших школярів. Вправи для удосконалення орфографічних навичок учнів на уроках іноземної мови.

10. Вправи для формування репродуктивної граматичної навички на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта).
11. Робота з граматичними явищами пасивного мінімуму на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (профільна середня освіта).
12. Труднощі засвоєння лексичних одиниць іноземної мови та шляхи їх запобігання і подолання на уроках.
13. Використання опор у навчанні монологічного / діалогічного мовлення на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
14. Вправи для розвитку умінь монологічного / діалогічного мовлення на уроках іноземної мови в в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
15. Навчання монологічного мовлення на основі прочитаного тексту.
16. Способи контролю розуміння прочитаного тексту на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
17. Особливості формування в учнів закладів загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта) мовленнєвої компетенції в аудіюванні.
18. Труднощі сприйняття іншомовних аудіотекстів та шляхи їх запобігання і подолання на уроках.
19. Вправи для формування / вдосконалення аудитивних навичок на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
20. Вправи для розвитку умінь аудіювання на уроках іноземної мови в закладах загальної середньої освіти (початкова освіта / базова середня освіта / профільна середня освіта).
21. Використання опор для розвитку умінь учнів писати анотацію до прочитаного тексту.
22. Навчання написання листа зарубіжному другу.
23. Формування лінгвосоціокультурної компетентності на уроках іноземної мови.
24. Інтерактивні технології у навчанні іноземних мов.
25. Проєктне навчання іноземних мов.
26. Навчально-мовленнєва ситуація на уроці іноземної мови.
27. Засоби навчання іноземних мов.
28. Організація самостійної роботи учнів з іноземної мови на уроці і в позаурочний час.

29. Тестовий контроль на уроках іноземної мови.
30. Мультимедійні засоби навчання на уроках іноземної мови.
31. Зміст і форми позакласної роботи з іноземної мови.
32. Досягнення освітньої, розвивальної, виховної мети на уроках іноземної мови.
33. Розвиток учнів засобами іноземної мови.
34. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови.
35. Організація парно-групової роботи учнів на уроці іноземної мови.

РОЗДІЛ 5

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

5.1 Звітна документація студента-практиканта

Після закінчення практики студенти готують і подають груповим керівникам такі звітні матеріали з педагогічної практики:

А) Пакет документів, який студент подає груповому методисту після закінчення практики з першої іноземної мови / української мови і літератури та практики з другої іноземної мови / англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література:

- Звіт про виконану роботу під час практики.
- План-конспект одного уроку з ескізами допоміжних засобів навчання.
- План-конспект одного позакласного заходу з іноземної мови / української мови і літератури.
- Текст доповіді за результатами виконання дослідницького завдання / наукового дослідження з теми курсової роботи (до 5 сторінок друкованого тексту).

Б) Пакет документів, який студент подає груповому керівнику з психолого-педагогічних аспектів практики:

- Звіт про проведення дослідницького завдання (практика з першої іноземної мови / української мови і літератури);
- Психолого-педагогічну характеристику особистості учня (педагогічна практика з першої іноземної / української мови і літератури);
- Методичну розробку залікового виховного заходу українською мовою (педагогічна практика з другої іноземної мови / англійської мови (для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література).
- Психолого-педагогічну характеристику класного колективу (педагогічна практика з другої іноземної мови / англійської мови (для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література).

5.2 Критерії оцінювання результатів педагогічної практики

За результатами педагогічної практики студентам виставляється оцінка в національній шкалі оцінювання та в системі ЄКТС. При виставленні оцінки беруться до уваги:

- 1) робота студента-практиканта як учителя іноземної мови / української мови і літератури;

2) робота студента-практиканта як класного керівника.

При виставленні оцінки за результатами роботи студента-практиканта як учителя іноземної мови / української мови і літератури враховуються та оцінюються такі види роботи:

1) *навчальна* робота практиканта (враховується кількість і якість проведених уроків з іноземної мови / української мови і літератури; кількість відвіданих уроків з іноземної мови / української мови і літератури участь у їх аналізі; якість поданого конспекту одного уроку з іноземної мови / української мови і літератури; якість підготовленого наочного посібника; оцінка діяльності студента вчителем іноземної мови / української мови і літератури);

2) *позакласна* робота з іноземної мови / української мови і літератури (враховується якість проведених заходів; кількість відвіданих заходів, участь у їх аналізі; якість поданої розробки заходу);

3) *науково-дослідницька робота з методики навчання* іноземної мови / української мови і літератури (враховується якість виконання індивідуального завдання, пов'язаного з дослідженням методичних аспектів навчання іноземної мови / української мови і літератури та виступ на методичному семінарі за результатами дослідження).

При виставленні оцінки за результатами роботи студента-практиканта як класного керівника враховуються та оцінюються такі види роботи:

1) *виховна робота*: якість виконання обов'язків класного керівника; якість проведеного виховного заходу. До уваги береться й оцінка діяльності студента класним керівником закріпленого за студентом-практикантом класу;

2) *проведення науково-дослідницької роботи* (рівень проведеного психолого-педагогічного дослідження, якість виконаної психолого-педагогічної характеристики особистості учня (педагогічна практика з першої іноземної мови / української мови і літератури), колективу класу (педагогічна практика з другої іноземної мови / англійської мови для студентів спеціальності 014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література);

3) участь у наукових психолого-педагогічних семінарах;

4) *якість методичної розробки виховного заходу*, аналіз проведеного виховного заходу.

Оцінка результатів практичної підготовки студента здійснюється за 100-бальною шкалою: 1) діяльність студента як вчителя іноземної мови / української мови і літератури – **до 70 балів** (з них: навчальна робота – **до 40 балів**; позакласна робота з іноземної мови / української мови і літератури – **до 20 балів**; науково-дослідна робота з методики навчання іноземної мови / української мови і літератури – **до 10 балів**); 3) діяльність студента-практиканта як класного керівника – **до 30 балів**.

Згідно з Положенням про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти Київського національного лінгвістичного університету навчальні завдання, визначені програмою педагогічної практики, звітні документи з педагогічної практики мають бути виконані самостійно; необхідно надавати посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримуватися норм законодавства про авторське право і суміжні права; надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методи досліджень і джерела інформації.

У разі виявлення факту порушення студентом академічної доброчесності безпосередньо під час проходження педагогічної практики і підсумкового контролю з педагогічної практики науково-педагогічний працівник (груповий методист, груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики) припиняє проходження здобувачем освіти контролю, йому / їй повідомляється про встановлення факту порушення академічної доброчесності. Науково-педагогічний працівник згідно зі встановленими цією програмою критеріями оцінювання виставляє студентові, який порушив академічну доброчесність, 0 (нуль) балів (у 100-бальній шкалі) чи / і оцінку «незадовільно» в національній системі за проходження педагогічної практики.

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики

№ пор.	Критерії	Макс. кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання	Оцінка в балах
1. Робота студента-практиканта як учителя іноземної мови / української мови і літератури				
1.1	Навчальна робота	40	1. Індивідуальний план студента з навчального аспекту педагогічної практики виконано повністю. 2. Студент має розгорнуті плани-конспекти усіх проведених уроків, а також записи усіх відвіданих ним уроків, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу. 3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків висока. 4. Студент брав активну участь в аналізі відвіданих уроків.	36 – 40

			<p>5. Студент систематично виготовляв допоміжні засоби навчання для уроків, виявляючи творчий підхід до їх розробки.</p> <p>6. Студент подав звітну документацію у повному обсязі і вчасно.</p>	
			<p>1. Індивідуальний план студента з навчального аспекту педагогічної практики виконано повністю.</p> <p>2. Студент має розгорнуті плани-конспекти усіх проведених уроків, а також записи усіх відвіданих ним уроків, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків достатня.</p> <p>4. Студент брав активну участь в аналізі відвіданих уроків.</p> <p>5. Студент систематично виготовляв допоміжні засоби навчання для уроків, виявляючи у більшості випадків творчий підхід до їх розробки.</p> <p>6. Студент подав звітну документацію у повному обсязі і вчасно.</p>	33 – 35
			<p>1. Індивідуальний план студента з навчального аспекту педагогічної практики виконано повністю.</p> <p>2. Студент має розгорнуті плани-конспекти усіх проведених уроків, але не має усіх записів відвіданих ним уроків, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків задовільна.</p>	30 – 32

		<p>4. Студент не завжди брав активну участь в аналізі відвіданих уроків.</p> <p>5. Студент часто виготовляв допоміжні засоби навчання для уроків, спираючись на зразки.</p> <p>6. Студент подав звітну документацію у повному обсязі і вчасно.</p>	
		<p>1. Індивідуальний план студента з навчального аспекту педагогічної практики виконано не в повному обсязі, але не менше, ніж на 75 %.</p> <p>2. Студент має розгорнуті плани-конспекти не всіх проведених уроків, а також записи не всіх відвіданих ним уроків, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків задовільна.</p> <p>4. Студент несистематично брав участь в аналізі відвіданих уроків.</p> <p>5. Студент за необхідністю виготовляв допоміжні засоби навчання для уроків, спираючись на зразки.</p> <p>6. Студент подав необхідну звітну документацію вчасно або із запізненням.</p>	26 – 29
		<p>1. Індивідуальний план студента з педагогічної практики виконано в обсязі не менше, ніж на 50 %.</p> <p>2. Студент має розгорнуті плани-конспекти не всіх проведених ним уроків, а також записи не всіх відвіданих ним уроків, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p>	24 – 25

		<p>3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків задовільна.</p> <p>4. Студент епізодично брав участь в аналізі відвіданих уроків.</p> <p>5. Студент зрідка виготовляв допоміжні засоби навчання для уроків, спираючись на зразки.</p> <p>6. Студент подав усю необхідну документацію з запізненням.</p>	
		<p>1. Індивідуальний план студента з педагогічної практики без поважних причин виконано менше ніж на 50 %.</p> <p>2. Студент має схематичні плани деяких проведених ним уроків, у нього відсутні плани-конспекти та записи відвіданих ним уроків, проведених вчителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>3. Якість складених студентом планів-конспектів і проведених ним уроків незадовільна.</p> <p>4. Студент не брав участі в аналізі відвіданих уроків.</p> <p>5. Студент зрідка виготовляв допоміжні засоби навчання, спираючись на зразки.</p> <p>6. Студент подав звітну документацію не в повному обсязі. Якість документації незадовільна, або задовільна, але подана із запізненням.</p>	1 – 23
		<p>1. Студент не провів жодного уроку.</p> <p>2. Студент не відвідував заняття викладачів і студентів-практикантів.</p> <p>3. Студент не подав звітну документацію.</p>	0

1.2	Позакласна робота з іноземної мови / української мови і літератури	20	<p>1. Студент має розгорнуті плани-конспекти та виготовлені ним допоміжні засоби для проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, а також записи усіх відвіданих ним заходів з іноземної мови / української мови і літератури, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури висока.</p> <p>3. Студент брав активну участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	18 – 20
			<p>1. Студент має розгорнуті плани-конспекти та виготовлені ним допоміжні засоби для проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, а також записи усіх відвіданих ним заходів з іноземної мови / української мови і літератури, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури достатня.</p> <p>3. Студент брав активну участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	16 – 17

		<p>1. Студент має розгорнуті плани-конспекти та виготовлені ним допоміжні засоби для проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, але не має усіх записів відвіданих ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури достатня.</p> <p>3. Студент не завжди брав активну участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	15
		<p>1. Студент має не всі розгорнуті плани-конспекти та виготовлені ним допоміжні засоби для проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, а також не всі записи відвіданих ним заходів з іноземної мови / української мови і літератури, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури достатня або задовільна.</p> <p>3. Студент несистематично брав участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	13 – 14

		<p>1. Студент має не всі розгорнуті плани-конспекти та виготовлені ним допоміжні засоби для проведення позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, а також не всі записи відвіданих ним заходів з іноземної мови / української мови і літератури, проведених учителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури задовільна.</p> <p>3. Студент зрідка брав участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	12
		<p>1. У студента відсутні план-конспект позакласного заходу та записи відвіданих ним заходів, проведених вчителями, студентами-практикантами для здійснення їх аналізу.</p> <p>2. Якість складених студентом розробок і проведених ним позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури незадовільна.</p> <p>3. Студент не брав участь в аналізі відвіданих позакласних заходів.</p>	1 – 11
		<p>1. Студент не провів позакласний захід з ІМ.</p> <p>2. Студент не відвідував позакласні заходи, які проводились учителями, студентами-практикантами.</p>	0

1.3	Науково-дослідницька робота з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури	10	1. Студент брав активну участь у роботі методичних семінарів, виступав з доповідями, брав участь в обговоренні. 2. Дослідницькі завдання студент виконав у повному обсязі.	9–10
			1. Студент брав активну участь у роботі методичних семінарів, виступав з доповідями. Не завжди брав участь в обговоренні. 2. Дослідницьке завдання виконав.	7–8
			1. Студент несистематично брав участь у роботі методичних семінарів, періодично виступав із доповідями та брав участь в обговоренні. 2. Дослідницьке завдання студент виконав не повним обсягом.	6
			1. Студент епізодично брав участь у роботі методичних семінарів, не виступав із доповідями, не брав участі в їх обговоренні. 2. Дослідницьке завдання студент виконав частково.	1–5
			1. Студент не брав участі в роботі методичних семінарів і не виступав з доповідями. 2. Студент не виконав дослідницьке завдання.	0
2. Робота студента-практиканта як класного керівника				
2.1	Якість проведення науково-дослідної роботи з психолого-педагогічних проблем	10	- повна відповідність змісту роботи темі дослідження, методики дослідження адекватні темі, отримані результати систематизовані, наявні авторські висновки, дотримані вимоги щодо технічного й естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту; активна участь у роботі методичного семінару	9–10

(виконання дослідницьких завдань, участь у методичних семінарах, підготовка психолого-педагогічної характеристики особистості учня / колективу класу)	з психолого-педагогічних проблем; психолого-педагогічна характеристика особистості учня / колективу класу виконана відповідно до вимог, містить результати наукового дослідження, власні висновки, адекватні рекомендації;	
	- актуальність теми дослідження обґрунтована, дослідження виконане на достатньо високому науково-теоретичному й методичному рівні, отримані результати систематизовані, але висновки не є достатньо переконливими або відсутні рекомендації, або є незначні зауваження до оформлення роботи; активна участь у роботі методичного семінару з психолого-педагогічних проблем; психолого-педагогічна характеристика особистості учня / колективу класу виконана відповідно до вимог, містить результати наукового дослідження, власні висновки, адекватні рекомендації;	7–8
	- тема дослідження розкрита, методики дослідження адекватні темі і завданням, але науково-теоретичний і методичний рівень його виконання недостатньо високий, наявні змістові та помилки в оформленні матеріалів дослідження; доповідь на засіданні методичного семінару з психолого-педагогічних проблем недостатньо змістовна; психолого-педагогічна характеристика особистості учня / колективу класу виконана з порушенням вимог, не містить результатів наукового дослідження, власні висновки, рекомендації поверхові;	6

			<p>- тема дослідження розкрита не повністю, науково-методичний рівень роботи низький, результати дослідження погано або взагалі не систематизовано, висновки непереконливі, є суттєві зауваження до технічного й естетичного оформлення роботи, дотримання орфографічного стандарту; доповідь на засіданні методичного семінару з психолого-педагогічних проблем недостатньо змістовна, психолого-педагогічна характеристика особистості учня / колективу класу виконана з порушенням вимог, не містить результатів наукового дослідження, власні висновки, рекомендації відсутні;</p>	1 – 5
			<p>- матеріали відсутні або подані з суттєвим порушенням встановлених термінів.</p>	0
2.2	Якість організації і проведення виховного заходу українською мовою*	10	<p>- висока, тема актуалізована з урахуванням вікових особливостей учнів, мети досягнуто; методи прийоми засоби, форма організації, що використовувались при проведенні заходу, були адекватними його цілям і завданням, а також віковим особливостям учнів; досягнуто високого рівня активності й самостійності учнів у процесі підготовки і проведення виховного заходу;</p>	9–10 (*18–20)
			<p>- виховні функції в цілому досягнуті; тема актуалізована з урахуванням вікових особливостей учнів, мети досягнуто, методи прийоми засоби форма організації,</p>	7–8 (*15–17)

			що використовувались при проведенні заходу, в основному були адекватними його цілям і завданням, а також віковим особливостям учнів; досягнуто достатнього рівня активності й самостійності учнів у процесі підготовки і проведення виховного заходу;	
			- функції виховного заходу реалізовані не повністю; недостатньо актуалізована тема заходу з урахуванням вікових особливостей, запитів, інтересів учнів; недостатня відповідність методів, прийомів, засобів, форми організації, що використовувались при проведенні заходу, його цілям і завданням та віковим особливостям учнів;	6 (*12–14)
			- функції виховного заходу не повністю реалізовані; недостатньо актуалізована тема заходу; зміст його не відповідає віковим особливостям учнів; методи, прийоми, засоби, обрана форма організації не є адекватними його цілям і завданням, віковим особливостям учнів; не досягнуто достатньої активності й самостійності учнів у процесі підготовки та проведення виховного заходу;	1–5 (*1–11)
			- виховний захід не проведено.	0
2.3	Якість методичної розробки виховного заходу	10	- тема заходу є актуальною й вмотивованою, відповідає віковим особливостям, запитам та інтересам учнів; зміст заходу насичений фактичним матеріалом, враховує інтереси, вікові та індивідуальні особливості учнів; оптимально визначені методи, прийоми, засоби,	9–10

		форма організації, що спрямовані на забезпечення високого рівня активності й самостійності учнів у підготовці й проведенні виховного заходу; здійснено глибокий аналіз виховного заходу;	
		- тема заходу в цілому є актуальною й вмотивованою, відповідає віковим особливостям, запитам та інтересам учнів; зміст заходу насичений фактичним матеріалом, в цілому враховує інтереси, вікові та індивідуальні особливості учнів; оптимально визначені методи, прийоми, засоби, форма організації, що спрямовані на забезпечення високого рівня активності й самостійності учнів у підготовці й проведенні виховного заходу; подано всі структурні компоненти методичної розробки, здійснено достатній аналіз виховного заходу;	7–8
		- тема заходу є не досить актуальною й умотивованою, недостатньо відповідає віковим особливостям, запитам та інтересам учнів; зміст заходу недостатньо насичений фактичним матеріалом, не завжди враховує інтереси, вікові та індивідуальні особливості учнів; не досить оптимально визначені методи, прийоми, засоби, форма організації і недостатньо спрямовані на забезпечення високого рівня активності й самостійності учнів у підготовці й проведенні виховного заходу; аналіз виховного заходу здійснено поверхово;	6

		- тема заходу не є актуальною й умотивованою, не повністю відповідає віковим особливостям, запитам та інтересам учнів; зміст заходу не враховує інтереси, вікові та індивідуальні особливості учнів; не оптимально визначені методи, прийоми, засоби, форма організації, вони не спрямовані на забезпечення активності й самостійності учнів у підготовці й проведенні виховного заходу; відсутні окремі компоненти методичної розробки, аналіз виховного заходу здійснено поверхово або він відсутній;	1-5
		- методична розробка виховного заходу не підготовлена.	0
Разом	100		

**Вага (кількість балів) цього виду діяльності студента-практиканта може змінюватися (і становити максимум 10 або 20 балів) залежно від того, чи виконувалася студентом у період педагогічної практики з першої іноземної мови / української мови і літератури (20 балів), чи в період практики з другої іноземної мови / англійської мови (для студентів спеціальності 014 Середня освіта Українська мова і література).*

Результати досягнень студентів під час педагогічної практики визначаються оцінками: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» за національною шкалою оцінювання та відповідною кількістю балів за шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види діяльності під час педпрактики	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 – 81	C	
66 – 74	D	Задовільно
60 – 65	E	
0–59	FX	Незадовільно

РОЗДІЛ 6
СХЕМИ ТА ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ
ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Груповий методист _____

Груповий керівник з психолого-педагогічних
аспектів практики _____

« ____ » _____ 202_ р.

Індивідуальний план

студента-практиканта _____ курсу факультету _____
Київського національного лінгвістичного університету

(прізвище, ім'я, по батькові)

на період педпрактики з _____ по _____ 202_ р.

ЗЗСО № _____ м. _____. Навчально-виховна робота проводиться
в _____ класі.

Розділ	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
I.	Початковий етап педагогічної практики 1. Взяти участь у настановній конференції, у роботі з груповим методистом та груповим керівником з психолого-педагогічних аспектів практики (вказати прізвища). 2. Познайомитись із закладом загальної середньої освіти, директором, заступниками директора з навчальної і виховної роботи, вчителями (вказати прізвища). 3. Ознайомитись з планом роботи вчителя іноземної мови (вказати прізвище), конспектами його уроків.		

	<p>4. Познайомитись з учнями класу, з планом роботи класного керівника (вказати прізвище, клас), особовими справами учнів.</p> <p>5. Ознайомитись з порядком ведення класного журналу.</p> <p>6. Скласти індивідуальний план та затвердити його.</p>		
II.	<p>Навчальна та виховна робота з іноземної мови / української мови і літератури</p> <p>1. Скласти тематичний план уроків іноземної мови / української мови і літератури на період практики.</p> <p>2. Відвідувати уроки учителів іноземної мови / української мови і літератури, їх аналіз (вказати прізвища).</p> <p>3. Відвідувати демонстраційні уроки, брати участь у їх аналізі.</p> <p>4. Проводити уроки іноземної мови / української мови і літератури.</p> <p>5. Відвідувати уроки студентів-практикантів, брати участь у їх аналізі (вказати прізвища).</p> <p>6. Відвідувати позакласні заходи з іноземної мови / української мови і літератури, які проводять вчителі, брати участь у їх аналізі (вказати прізвища).</p> <p>7. Проводити позакласні заходи з іноземної мови / української мови і літератури (вказати форму, тему заходу).</p> <p>8. Відвідувати позакласні заходи з іноземної мови / української мови і літератури, які проводять студенти-практиканти, брати участь у їх аналізі (вказати форму, тему заходів, прізвища).</p>		

	<p>9. Виготовляти наочні посібники (вказати посібники).</p> <p>10. Перевіряти зошити учнів.</p> <p>11. Проводити додаткові заняття.</p>		
III.	<p>Позакласна виховна робота</p> <p>1. Ознайомитись з системою навчальної та виховної роботи у закладі загальної середньої освіти, класі (за яким закріплений студент).</p> <p>2. Ознайомитись з системою роботи класного керівника (вказати прізвище, клас).</p> <p>3. Вивчити учнів класу (за яким закріплений студент).</p> <p>4. Виконувати функції та обов'язки класного керівника.</p> <p>5. Підготувати і провести позакласні виховні заходи (вказати форму, тему заходів).</p> <p>6. Відвідувати позакласні виховні заходи, які проводять учителі (вказати прізвища), їх аналіз.</p> <p>7. Відвідувати позакласні виховні заходи, які проводять студенти-практиканти (вказати форму, тему заходів, прізвища), їх аналіз.</p>		
IV.	<p>Науково-дослідницька робота з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури</p> <p>1. Підготувати доповідь на науковий семінар з методики навчання іноземних мов / української мови і літератури на тему « _____ » (вказати тему виступу).</p> <p>2. Провести наукове дослідження, пов'язане з темою курсової роботи, на тему: « _____ ».</p> <p>3. Виконати методичне дослідницьке завдання на тему: « _____ ».</p>		

	<p>Науково-дослідницька робота з психолого-педагогічних проблем</p> <p>1. Підготувати доповідь на науковий семінар з психолого-педагогічних проблем на тему « ____ » (вказати тему виступу).</p> <p>2. Вивчити особистість учня / колектив класу та скласти психолого-педагогічну характеристику особистості учня (вказати прізвище, клас) / колективу класу.</p> <p>3. Виконати психолого-педагогічне дослідницьке завдання на тему: « __ ».</p>		
V.	<p>Завершальний етап</p> <p>1. Звітувати про результати практики на засіданні педагогічної ради школи.</p> <p>2. Підготувати звітну документацію з педпрактики.</p> <p>3. Взяти участь у підсумковій конференції з педагогічної практики в університеті.</p>		

Схема ведення щоденника психолого-педагогічних досліджень студентом-практикантом

Протягом усієї педагогічної практики студент веде щоденник психолого-педагогічних спостережень. На першому аркуші щоденника подається така інформація:

Щоденник психолого-педагогічних спостережень

студента _____ курсу _____ факультету _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Груповий методист _____

(посада, науковий ступінь, прізвище, ініціали)

Груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики

(посада, науковий ступінь, прізвище, ініціали)

ЗЗСО № _____ м. _____ Клас _____

Учитель іноземної мови / української мови і літератури _____

Класний керівник _____

(прізвище, ініціали)

Термін педпрактики з _____ до _____ 202__ р.

Записи в щоденнику ведуться за такою формою:

Дата	Зміст роботи		
	Короткий зміст спостережень на уроках, позакласних заходах, бесід зі школярами тощо	Фактичний матеріал для психолого-педагогічної характеристики учня / класного колективу, курсової роботи	Поради вчителя, класного керівника, методиста, педагога, психолога

Схема звіту студента-практиканта

Звіт

студента __ групи факультету _____

у ЗЗСО № _____ м. _____

Груповий методист _____

Груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики _____

1. **Кількісні результати педагогічної практики:**

-) кількість відвіданих уроків учителів;
-) кількість відвіданих уроків практикантів;
-) кількість виступів на семінарах;
-) кількість проведених уроків;
-) кількість проведених виховних заходів як класними керівниками;
-) кількість відвіданих виховних заходів як класними керівниками;
-) кількість проведених позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури;
-) кількість відвіданих позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури.

2. **Початковий етап педагогічної практики** (участь у настановній конференції та груповій бесіді з методистом; знайомство з керівництвом школи та вчителями; ознайомлення з планом роботи вчителя іноземної мови / української мови і літератури; знайомство з учнями).

3. **Навчальна та виховна робота з іноземної мови / української мови і літератури** (складання тематичного плану уроків іноземної мови / української мови і літератури на період педагогічної практики; відвідування уроків учителів іноземної мови / української мови і літератури; загальна коротка характеристика уроків; проведення уроків іноземної мови / української

мови і літератури в закріплених групах і під час замінь, виготовлення наочних посібників та інших допоміжних матеріалів студентами-практикантами та їх загальна коротка характеристика).

4. Проведення позакласної роботи з іноземної мови, української мови і літератури (відвідування позакласних заходів з іноземної мови / української мови і літератури, що проводяться вчителями та студентами-практикантами, їх загальна коротка характеристика, опис підготовки до проведення позакласного заходу з іноземної мови / української мови і літератури на тему «_____»); якість проведення позакласного заходу з іноземної мови / української мови і літератури; самоаналіз проведеного заходу).

5. Проведення виховної роботи з учнями (ознайомлення з системою роботи класного керівника; вивчення учнів класу, за яким закріплений студент; виконання функцій і обов'язків класного керівника; опис прийомів щодо реалізації виховної спрямованості уроків; відвідування виховних заходів, проведених учителями та студентами-практикантами, їх загальна коротка характеристика; кількість проведених виховних заходів, їх тематика; якість і аналіз їх проведення).

6. Науково-дослідницька робота (теми дослідницької роботи з методики та педагогіки; вивчена література з теми; опис спостережень за темою дослідження; теми виступів на методичних семінарах).

7. Завершальний етап практики (виступи на засіданні педагогічної ради школи та підсумковій конференції з педпрактики).

Схема звіту

групового методиста про результати практики студентів

_____ групи _____ курсу факультету _____.

ЗЗСО № _____ м. _____

Груповий методист _____

Груповий керівник з психолого-педагогічних аспектів практики _____

1. Якісні та кількісні результати педагогічної практики.

Прізвище, ім'я та по батькові студента	Оцінка за національною шкалою та системою ЄКТС	Кількість уроків, проведених студентом	Кількість проведених позакласних виховних заходів	Кількість відвіданих керівником уроків	Кількість відвіданих керівником позакласних заходів
1	2	3	4	5	6

2. Прізвище та ініціали студентів, які приступили до педпрактики із запізненням (вказати причину).

3. Прізвище та ініціали студентів, які не виконали програму педагогічної практики (вказати причину невиконання).

4. Трудова дисципліна студентів у період педагогічної практики, ставлення до майбутньої професії.

5. Якість проведення початкового етапу педагогічної практики.

6. Проведення методичних семінарів (тематика, ефективність).

7. Оволодіння студентами а) конструктивно-планувальними, б) комунікативно-навчальними, в) організаційними та г) дослідницькими вміннями (назвати добре і недостатньо підготовлених студентів).

8. Рівень розвитку мовленнєвих навичок і вмінь (назвати добре і недостатньо підготовлених студентів, зазначити типові помилки в іншомовному мовленні студентів).

9. Оволодіння студентами вмінням готувати та проводити позакласні заходи іноземною мовою (назвати найкращі заходи, вказати недоліки організації та проведення).

10. Висновки вчителів про роботу практикантів.

11. Види роботи групового методиста з практикантами (індивідуальна робота / проведення спеціальних заходів, спрямованих на покращення педагогічної практики та усунення недоліків).

12. Недоліки організації та проведення педагогічної практики. Відповідність школи вимогам до баз практики.

13. Пропозиції щодо усунення недоліків організації педагогічної практики.

Дата

підпис групового методиста

Схема звіту

групового керівника з психолого-педагогічних аспектів практики

Керівник _____

ЗЗСО № _____

Група _____, факультет _____

1. Організаційна робота керівника педагогічної практики щодо її проведення в школі (початок, хід, завершення практики).

2. Форми роботи керівника із студентами.

3. Загальна характеристика психолого-педагогічної підготовки студентів.

4. Позакласна виховна робота (тематика заходів, кращі з них, прізвища студентів).

5. Тематика методичних семінарів (прізвища студентів, які брали активну участь у семінарах, теми їх доповідей).

6. Дії студентів, що сприяли встановленню контакту з учнями. Назвати чинники, які ускладнювали встановлення контакту студентів з учнями.

7. Науково-дослідницька робота студентів-практикантів (актуальність, ефективність, якість проведених досліджень та їх результативність).

8. Кращі та недостатньо підготовлені студенти з психолого-педагогічних аспектів практики.

9. Прізвища студентів, які не виконали в повному обсязі програму педпрактики (вказати причини).

10. Пропозиції щодо удосконалення педпрактики.

Дата

Підпис

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Афанасьєв А., Іщук Н.* Виховне середовище в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення // Рідна школа. 2008. № 6. С. 23–26.
2. *Бестух Г.* Вихователь у школі. Викладач? Учитель? Педагог! // Шкільний світ. 1998. № 4. С. 2.
3. *Бігич О. Б.* Блог і подкаст технології формування міжкультурної компетентності на різних ступенях навчання іноземної мови // Іноземні мови. 2017. № 3. С. 3 – 9. Бібліотечка журналу «Іноземні мови». Київ.
4. *Бігич О. Б.* Методична скарбничка вчителя/викладача іспанської мови: формування лінгвосоціокультурної компетентності : монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ. 2017. 140 с.
5. *Бойко Г.* Література – підручник життя: На допомогу учневі // Українська мова і література в школі. 2002. № 4. С. 70–76.
6. *Борисенко Л. М.* Проектування, розробка і реалізація проектів у виховній роботі // Виховна робота в школі. 2008. № 6. С. 13 – 17.
7. *Бориско Н. Ф.* Креативне письмо – шлях до професії вчителя. Ad orbem per linguas. До світу через мови : зб. наук. ст. Київ, 2019. С. 501– 502.
8. *Бориско Н. Ф.* Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов // Іноземні мови. 2018. № 1. С. 9 – 20.
9. *Бурмістров А. О.* Формування національної самосвідомості молоді в Україні: соціально-педагогічний аспект // Виховна робота в школі. 2019. № 11. С. 18-1 – 18-5.
10. *Виноградова Т. В.* Книга класного керівника. Харків : Вид. група «Основа», 2006. 128 с.
11. *Виноградова І.* Класний керівник і розвиток виховної системи класу // Відкритий урок. 2010. № 2. С. 67 – 68.
12. *Вишневський О.* Система виховання і розвитку учнів у середній школі: (експериментальний проект) // Педагогічна думка. 2009. № 3. С. 3–16.
13. *Волошина Н. Й.* Технологія вивчення літератури в умовах оновлення змісту освіти // Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку : збірник статей до традиційної IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 336 с.
14. *Газета «Позакласний час»* (вміщує методичні розробки, сценарії позакласних виховних заходів для учнів 1–11 класів різноманітної тематики, а також інші методичні матеріали з питань виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі).
15. *Гальскова Н. Д., Гез Н. И.* Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. учеб. заведений. 3-е изд. стер. Москва : «Академия», 2006. 336 с.

16. *Гармаш І. В.* Зірочка успіху (виховна година для учнів 4–5 класів) // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 11. С. 42 – 44.
17. *Гладишева Л.* Вироблення в учнів навичок якісного читання художніх творів // Українська література в загальноосвітній школі. 2003. № 2. С. 53–56.
18. *Голобородько Я.* Сучасна школа і новітня література // Українська мова та література. 2006. № 5. С. 3–5.
19. *Гондар М. В.* Мова наша солов'їна (виховна година) // Виховна робота в школі. 2019. № 11. С. 18-6 – 18-11.
20. *Говорова О. О.* Леся Українка – найкраща в світі // Виховна робота в школі. 2018. № 6. С. 24-5 – 24-8.
21. *Гребенькова А. О.* Довідник класного керівника: 1–4 класи. Харків : Вид-во «Ранок», 2006. 192 с.
22. *Гречаник О. Є.* Сучасні виховні системи й технології виховання // Виховна робота в школі. 2010. № 7. С. 2 – 12.
23. *Давиденко Г. П.* Вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні // Виховна робота в школі. 2019. № 1. С. 18-1 – 18-3.
24. *Дига Н.* Самостійна робота як шлях розвитку пізнавальної активності учнів на уроках літератури // Українська література в загальноосвітній школі. 2007. № 2. С. 18–22.
25. *Ермаков І. Г.* Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. Харків : Вид. група «Основа», 2006. 224 с.
26. *Журнал «Виховна робота в школі»* (вміщує методичні розробки, сценарії позакласних виховних заходів для учнів 1–11 класів з актуальної тематики, а також методичні матеріали з питань організації виховної роботи в умовах сучасної школи).
27. *Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти* // Інф. зб. Міністерства освіти і науки України. 2008. №№ 13–14–15. С. 20–92.
28. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. Переклад з англ. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
29. *Іванов І. П.* Энциклопедия коллективных творческих дел. Москва : Педагогика, 1989.
30. *Казаніна Т. О., Козлова Т. М.* «Рідна мова моя материнська ...». Літературно-музична композиція // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 10. С. 8 –12.
31. *Казанцева Н. А.* Сучасні виховні технології в системі роботи навчального закладу // Світ виховання. 2010. № 5. С. 33– 36.
32. *Калошин В. Ф., Гоменюк Д. В.* Вікова криза: Що робити? // Виховна робота в школі. 2019. № 7. С. 25 – 26.

33. *Калошин В. Ф., Заць В. І.* Як виховувати успішних дітей // Виховна робота в школі. 2010. № 11. С. 29 – 35.
34. *Карпенчук С. Г.* Виховний процес : вивчення ефективності: наук.-метод. посіб. Рівне: Волинські обереги, 2009. 179 с.
35. *Квасова О. Г.* Основи тестування іншомовних навичок і вмій. Київ: Ленвіт, 2009. 119 с.
36. *Книга класного керівника: довідково-методичне видання / Упоряд.: С. В. Кириленко, Н. І. Косарева.* 2-ге вид. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 544 с.
37. *Коба Т. А.* Проект «Я українець, і цим пишаюся!» (8–11 кл.) // Виховна робота в школі. 2018. № 2. С. 18-1 – 18-20.
38. *Коллективная творческая деятельность в школе (метод. рекомендац.) // Воспитание школьников.* 2002. № 10. 2003. №№ 2, 3.
39. *Коломієць Т.* Організація патріотичного виховання в закладі освіти за сучасних умов // Виховна робота в школі. 2018. № 10. С. 2 – 7.
40. *Кондратюк С.* Методичне забезпечення емоційного сприймання художніх творів учнями основної школи // Українська література в загальноосвітній школі. 2007. № 1. С. 13–15.
41. *Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді // Інф. зб. та коментарі.* Міністерство освіти і науки України. 2015. № 8. С. 87 – 95.
42. *Косенко Н.* Особливості сприймання учнями художніх текстів // Дивослово. 2003. № 10. С. 41–42.
43. *Кравцова Н. А.* Нехай над світом українська вишивка цвіте (етнографічне свято) // Виховна робота в школі. 2018. № 5. С. 24-6 – 24-8.
44. *Красномовець Л. В., Іова В. Ю.* Педагогічні основи організації сімейно-родинного виховання. Порадник батькам і педагогам / За заг. ред. В. І. Войтенка. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2000. 176 с.
45. *Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти // Інф. зб. Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.* 2011. № 14 – 15. С. 24–29.
46. *Кузнєцова О. В.* Школа толерантності. Класна година // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 1. С. 39 – 41.
47. *Кулеш В., Уманець Г.* Сучасні підходи до виховної роботи // Директор школи. 2011. № 1. С. 17 – 22.
48. *Куцевол О.* Методика літератури – наука, заснована на творчості // Дивослово. 2006. № 3. С. 19–24.
49. *Кучерява І. А.* «Моє місце в житті. Професії від А до Я» (усний журнал. 8 – 9 кл.) // Виховна робота в школі. 2019. № 1. С. 33 – 35.

50. *Лебедєва І. А., Безсонова Н. В.* Незабутнє слово Кобзаря (Сценарій Шевченківського свята. 5–8 кл) // Виховна робота в школі. 2019. № 3. С. 20-1 – 20-4.
51. *Лесечко Т. Є.* День пам'яті «Такі герої не вмирають» (До Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні) // Виховна робота в школі. 2018. № 12. С. 16-19 – 16-22.
52. *Лисенко А., Авраменко Н.* Мозаїка інтерактивних методів навчання в системі роботи вчителя-словесника // Українська література в загальноосвітній школі. 2005. № 7. С. 31–35.
53. *Литвиненко Л., Книга О., Доценко В.* Інтерактивне виховання в сучасній школі: нові підходи. Творчий проект // Директор школи, лицею, гімназії. 2010. № 1. С. 52 – 55.
54. *Лісовський А. М.* Література і розвиток творчих сил учнів, або невикористані резерви методики : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2007. 64 с.
55. *Майєр Н. В., Устименко О. М.* Практикум з методики використання сучасних засобів, методів і технологій навчання іноземних мов і культур: навч.-метод. посібник для самост. роботи студ. магістратури. Київ : Ліра – К, 2018. 224 с.
56. *Методика* навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с
57. *Методика* навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / За ред. М. І. Пентилюк та ін. Київ : «Ленвіт», 2000.
58. *Методика* КТД // Класный руководитель. 2004. № 2. С. 8–21.
59. *Мірошник С.* Проблемне навчання як засіб формування творчої активності й самостійності старшокласників // Українська література в загальноосвітній школі. 2003. № 4. С. 5–9.
60. *Назін А., Міщенко М.* Забави козачат на сучасний лад (конкурси, ігри) // Завуч. 2001. № 12, квітень. С. 13–15.
61. *Наукові основи методики літератури* / За ред. Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
62. *Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні* // Освіта України. 2004. 3 грудня.
63. *Нестеренко Н. П., Дячук О. В.* Профілактика шкідливих звичок «Наркоманія – це безодня» // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 11. С. 38–41.
64. *Ніколаєва С. Ю.* Методи та організація сучасних досліджень з методики навчання іноземних мов і культур : навч.-метод. посібник для студентів магістратури та аспірантури. Київ, 2019. 136 с.

65. *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи.* URL : mon.gov.ua/новини%202016/12/05/Концепзиya.pdf
66. *Новак О. В.* Формування патріотизму, ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у вихованців засобами активних форм роботи // *Виховна робота в школі.* 2018. № 11. С. 2 – 5.
67. *Онищук Л.* Науково-методичний супровід ситуацій педагогічної підтримки учня вчителем // *Українська література в загальноосвітній школі.* 2005. № 3. С. 9–14.
68. *Оржеховська В., Ковчанич Г.* Концептуальні підходи до виховання в умовах сьогодення // *Рідна школа.* 2009. №№ 5 –6. С. 35 – 39.
69. *Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.* URL : <http://www.guon.kiev.ua/?q=node/2479>.
70. *Павлюк Т. І.* Святкова година «Рідний край мій – Україна» // *Виховна робота в школі.* 2019. № 6. С. 16-1 – 16-5.
71. *Пасічник Є. А.* Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти. Київ : Ленвіт, 2000. С. 12–35.
72. *Пастюк О. В.* Партнерство детей и взрослых? А почему бы и нет! Монографія. Запорожъе: ЛППС, 2010. 144 с.
73. *Пахаренко В.* Художнє слово: Художній підхід до викладання літератури // *Українська мова і література в школі.* 2000. № 6. С. 29–32.
74. *Педагогічна практика з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / О. Б. Бігич [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої, В. В. Черниш.* Київ : Ленвіт, 2003. 250 с.
75. *Підшивки газет «Шкільний світ», «Позакласний час», «Все для вчителя».*
76. *Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти // Інф. зб. Міністерства освіти України.* 2000. № 22. С. 3–7.
77. *Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах : [посібник] / О. Б. Бігич [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої.* Київ : Ленвіт, 2004. 360 с.
78. *Практикум з методики викладання французької мови у середніх навчальних закладах (модульний курс) : [посібник] [вид. 2-е, доп. і переробл.] / Н. В. Майєр [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої.* Київ : Ленвіт, 2006. 430 с.
79. *Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах // За ред. Пентилюк М. І.* Київ : Ленвіт, 2003.
80. *Прокопчук О. А.* Формування здоров'язберігальної поведінки в учнів // *Виховна робота в школі.* 2019. № 11. С. 2 – 6.
81. *Пудина М. Л.* Зачем педагогу диагностика // *Класний керівник.* 2000. № 1. С. 19–26.

82. *Рекомендації до планування роботи класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти* // Інф. зб. Міністерства освіти і науки України. 2008. №№ 34 – 35. С. 23–48.
83. *Романенко Н. І. Ти серед людей (година спілкування)* // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 6. С. 31 – 34.
84. *Семенов О. М., Базиль Л. О., Дятленко Т. І. Фахова практика вчителя-словесника: навч. посіб. Київ, 2010.*
85. *Сергєєва І. М. Використання сучасних інноваційних технологій під час підготовки та проведення масових заходів* // Виховна робота в школі. 2018. № 1. С. 4 – 8.
86. *Сергієнко А. Методика використання групового навчання на особистісно зорієнтованому уроці української літератури* // Українська мова і література в школі. 2005. № 1. С. 31–34.
87. *Сергієнко А. Розвиток комунікативно-діяльнісних умінь і навичок учнів 9–11 класів на уроці української літератури в процесі групової навчальної діяльності* // Українська мова і література в школі. 2005. № 7. С. 21–22.
88. *Ситник Г. Шляхи та засоби оптимізації виховного процесу в сучасній школі* // Школа. 2010. № 7. С. 70– 74.
89. *Ситченко А. До питання про специфіку осягнення мистецтва слова / // Українська література в загальноосвітній школі. 2005. № 11. С. 25–28.*
90. *Ситченко А. Інноваційні системи навчання та перспективи їх застосування в шкільному курсі української літератури* // Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 8. С. 12–16.
91. *Слабченко О. В. Рідній природі на допомогу (виховний захід)* // Виховна робота в школі. 2019. № 2. С. 38 – 39.
92. *Смарчевська Л. Блокова система викладання літератури* // Українська мова та література. 2002. № 11. С. 22–24.
93. *Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс: пособие для студентов педвузов и учителей. Москва: АСТ Астрель, 2009. 238 с.*
94. *Сорока Г. І. Сучасні виховні системи і технології. Харків : Основа, 2002. 122 с.*
95. *Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>*
96. *Страшна Л. В. Шлях до успіху (година спілкування)* // Класному керівнику. Усе для роботи. 2018. № 2. С. 40–46.
97. *Структурно-логічні схеми і таблиці з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Укл.: С. Ю. Ніколаєва [та ін.] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2004. 208 с.*

98. *Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах* : Колективна монографія / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2015. 444 с.
99. *Сценарии шкільних праздників*. Вып. 2. Харьков : Основа, 2006. 320 с.
100. *Токмань Г.* Вікова психологія як наукове джерело методики викладання літератури // *Дивослово*. 2003. № 6. С. 23–29.
101. *Токмань Г.В.* Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ : Міленіум, 2002. 320 с.
102. *Токмань Г.* Введення нових методів у викладання літератури // *Урок української*. 2005. № 1 – 2. С. 31–33.
103. *Токмань Г.* Сучасні навчальні технології та методи викладання літератури // *Дивослово*. 2002. № 11. С. 59–62; № 10. С. 39–45.
104. *Усатий А.* До проблеми формування читацьких умінь і навичок засобами художніх творів // *Українська мова і література в школі*. 2003. № 8. С. 24–27.
105. *Халін В.* Структура і особливості художнього сприймання // *Українська мова і література в школі*. 2005. № 4. С. 34–37.
106. *Халін В.* Взаємозв'язок сприймання та аналізу епічного твору // *Українська мова і література в школі*. 2006. № 6. С. 27–29.
107. *Халін В.* Методика викладання української літератури та її місце у формуванні художнього сприймання студентів-філологів // *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 5. С. 26–28.
108. *Цибулъова Н. В.* Довідник класного керівника. 5–6 класи. Харків : Вид. «Ранок», 2006. 160 с.
109. *Черниш В. В.* Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської мовної компетенції в говорінні : монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 396 с.
110. Чинні програми з іноземних мов для закладів загальної середньої освіти.
111. *Чумак Т.* Урок літератури за законами художнього твору // *Українська мова та література*. 2006. № 5. С. 23–26.
112. *Шевченко О. О.* Тренінгове заняття «Сприйняття власного «Я» та відповідальність за своє життя» (5–9 кл.) // *Виховна робота в школі*. 2019. № 2. С. 25 – 27.
113. *Шевченко О. О.* За що я люблю Україну? (виховний захід. 5–7кл.) // *Виховна робота в школі*. 2019. № 1. С. 18-4 – 18-9.
114. *Шмулик С.* Диспут як форма уроку літератури // *Українська мова та література*. 2005. № 11. С. 13–15.
115. *Щербина Л. М.* Профілактика лихослів'я в шкільному середовищі // *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2018. № 2. С. 22 –30.

116. *Щуркова Н. Е.* Классное руководство: теория, методика, технология. Москва : Пед. общество России, 2000. 256 с.
117. *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment : Companion Volume with New Descriptors.* Education Department, Council of Europe, 2018. 235 p

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Інформаційні ресурси

- *Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України.* URL: <http://www.library.edu-ua.net/ioV485/>.
- *Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / Під заг. ред. Бібік Н. М.* Київ : ТОВ «Вид-во дім «Плеяди», 2017. 206 с URL : <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
- *Педагогічний словник.* URL : <http://enc-dic.com/pedagogics>

Сайти видань кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій

- «Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія» –
Режим доступу: <http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua>
- Науково-методичний журнал «Іноземні мови» –
Режим доступу: <http://fl.knlu.edu.ua>
- Освітній сайт КНЛУ –
Режим доступу: <http://m.knlu.edu.ua/course/index.php?categoryid=13>
- Репозитарій КНЛУ – Режим доступу :
<http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/30>

Сайт кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій

Режим доступу: <http://methods.knlu.edu.ua/>

Сайт викладача кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційно-комунікаційних технологій О. Б. Бігич

Режим доступу: <http://bigich.knlu.edu.ua>

Соловей М.І., Ніколаєва С.Ю., Кудіна В.В.,
Демчук В.С., Борецька Г.Е., Таранік-Ткачук К.В.

**ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**
(перший (бакалаврський) рівень вищої освіти)

Підписано до друку 11.02. 2020 р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. № 1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 12,71
Умовн. фарбо-відб. 12,82 Обл.-вид. арк. 12,82
Тираж 100. Зам. № 20 -

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

Віддруковано "Видавництво Ліра-К"
03115, Київ, вул. В. Стуса, 22/1
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
Серія ДК № 3981.